

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők. az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre.
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Figyelemreméltó symptoma.

(Folytatás és vége..)

Az istentiszteletnek kettős jelentősége van: egyfelől a vallás külső nyilvánulása, másfelől a vallásosság fejlesztésének eszköze. Mindkét minőségében a *vallás lényegének megfelelően alakul*. Ezért minden vallás lényege visszatükröződik annak istentiszteletében. Sőt egyazon vallás lényegének eltérő felfogása, a mi a felekezeti megoszlást eredményezi, az istentiszteletben is eltérő alakzatokat (felekezeti istentiszteletek) hoz létre. S megfordítva a hol az istentiszteletben valami jellegzetes eltérést találunk, ott biztosra vehetjük, hogy ennek oka a vallásos élet, felfogás és világnézethen való különbségből ered.

A természet-vallásoknak istentisztelete is természeti jellegű. A varázsszövegekre a kurukszlás varázsszövegeivel igyekszik hatni. A henotheisztikus, ráczionális vallások istentiszteletében a nemzeti történelem folyamát vezető Isten munkásságára van vonatkozás és természetszerűen elhatározó benne a nemzeti történelmi elem (zsidó, görög, római, izlam). A monotheisztikus, universalis, világ-vallásokban az istentisztelet is felemelkedik az *általános emberire*, vagy a világot uraló egyetemes istenire.

A keresztyén istentisztelet is a ker. ség. lényege által van megszabva. Mi ez? — A különböző időkben különbözőképp fejeztetett ki. A hegyi beszédben: tökéletesnek lenni, mint a mi mennyei Atyánk; a jánoszi evang.-ban: Istenben maradni («a ki a szeretetben marad Istenben marad és az Isten ő benne»); az öskeresztyénségben: »megistenülés«, váltság, fiúság, megszentelődés stb. stb. egy szóval az egészet összefoglalva: *egyesülés Istennel*. Ebben minden ker. felekezet egyetért; valamint abban is, hogy ez egyesülés *egyedüli útja* a Jézus Krisztus. De már abban, hogy miféle, milyen természetű ez az egyesülés és hogyan jön létre, miként valósul meg, eltérők a felfogások a felekezetek szerint s eltérők ez alapon az istentiszteleteik is. A görög- és római keresztyénség

ép' úgy, mint némely orthodox pietista, methodista stb. prot. irányzat valami *fizikailag értelmezett természetfeletti egyesülést* gondol; keresse bár ennek eszközét akár a külső liturgiális cselekvényben, (görög) akár az egyházi institúciókban (római), akár az istenigéjével azonosított bibliában, vagy konfessiókban (orthodox prot.-mus). Az igazi protestantizmus *vallás-erkölcsileg értelmezi az egyesülést*, a mi érzelmi és akarati oldaláról kifejezve: *egyesülés Istennel — a szeretetben*. Ezen szeretetben való egyesülésnek az unitárius inkább misztikus szakramentális oldalát hangsúlyozza, a református — legalább elvi öskarakterére szerint — egyformán igyekszik benne érvényesíteni az intellektuális, az érzelmi és morális elemet. Ez a jelleg meg látszik istentiszteleteiken is. A görög-keleti tulnyomóan liturgiális, a római tulnyomóan szakramentális, az orthodox protestáns és szinezeti biblia-bálványozó, az unitárius egyoldalú tanító, a lutheránus szákramentális jellegű. Elvileg a református az emberileg tökéletes, bár tagadhatatlan, hogy a különböző korokban, hol inkább az unitárius egyoldalúság felé hajlott (pl. közel 100 év óta napjainkig), hol az orthodox protestantizmus irányzata felé (pl. napjainkban a magát „evangéliumi“-nak nevezett irányzatban.)

Logika és tapasztalat tehát egyformán azt mutatják, hogy az istentisztelet a vallás lényegének organikus jelentkezése lévén, annak sem egészben, sem részeiben való alakítására külső, a vallás lényegeitől és ennek felfogásától idegen szempontok igazolt és jogosított befolyást tartósan nem gyakoroltak és nem gyakorolhatnak.

A református ker. istentiszteletet tehát csak az jellemezheti, hogy egyesülést keres Istennel a szeretetben. Istennel, a kinek lényege — szeretet. A ref. keresztyén istentiszteletben azért csak annak van elvi jelentősége és helye, a mi az Istennel való e szeretetegyesülésnek kifolyása, vagy elősegítő eszköze. Ez pedig egyesegyedül a szerető Istennek reánk gyakorolt hatása, akár, ha munkái, akár, ha személyes ereje által gya-

korolja ezt, akár, ha felindítólag a hálaadásban (ima, ének), akár, ha közlöleg (igehirdetés és szákramentumok) által. E szerető mennyei Atya szól hozzánk személyesen az ő igéjében. páratlan tökéletességgel a »testté lett Igében«, a *Jézus Krisztusban*, de ő munkáiban, a *természetvilág és történelem* vezetésében is, melyet a Krisztus által adott kijelentésének világánál a maga vallásos vonatkozásában, most már teljesen ismerünk, mint a gondviselő Isten bölcs és igazságos szeretetének munkáját. Természet és történelem tehát csak ugy tárgyai az *ige*-hirdetésnek, mint Isten személyes hatása a Jézus Krisztusban, de — s ezt kell Barabással szemben hangsúlyoznunk — *csakis* vallásos vonatkozásában, Istenhez való viszonyában. Az igehirdetésnek a természetre vonatkozó oldala ép' úgy nem lehet természettudományi előadás, mint a történelemre vonatkozó nem történelmi előadás, és a Jézus Krisztusra vonatkozó nem pusztán történelmi. Az igehirdetésnek mindezen csak annyiban lehet tárgya, a mennyiben bennök Istennek e világhoz való szeretete lett nyilvánvalóvá, a mennyiben útjai, eszközei a mi Istennel való személyes szeretetközösségünk létrejövételének.

A ker. prot. igehirdetésnek csak ez lehet a tárgya. Hogy ez olyan — az empirikus szemlélő Barabás előtt „legtöbbször nem gyakorolható(?) erkölcsöktől és erényekről“ szól, melyeket — szerinte — «mi sem felfogni, sem megvalósítani még nem vagyunk képesek»: az a vallás és különösen a ker. prot. vallás azon lényegéből foly, a mely szerint nem az Istennek kell hozzánk, hanem minékünk kell a mi mennyei Atyánkhoz hasonlókká lennünk. A ker. vallás így a legmagasabb eszménység, a mely hivatva van az emberi fejlődés mértföld mutatóját mind magasabbra és magasabbra ültetni. Nem a meggyújtott gyertya fénye homályosítandó el, hanem a szemek gyakorlandók ehhez a fényhez: a mi Atyánk tökéletességéhez. Nem az isteni világkormányzás fordítandó a nemzeti élet szűk körébe, hanem ez *emelendő* arra a fenséges magaslatra, a hol az isteni bölcs, igazságos és szeretettel teljes világkormányzás tükörcsüvé lesz.

A mi ev. prot. ker. igehirdetésünk tárgya nem lehet egyéb, mint Istennek e világhoz való véghetetlen szeretete, melyet a mi érdemtelenységünknel fogva *kegyelemnek* és pedig *ingyen kegyelemnek* nevezünk. Nem lehet más, mint az, a kiből e kegyelem testet öltött, személyes szeretet-hatalmával és erejével, mint megváltó, kibékítő és megelevenítő szeretet megjelent s a kitépen ezen minőségben nevez Pál apostol »a megfeszített és feltámadott Krisztusnak,« a kin kívül másról nem akar tudni. A karácsony, a nagypéntek, a husvét és pünköst ennek a világra lépett, magát feláldozott, megdicsőült és éltető hatalommá lett isteni szeretetéletnek mozzanatait tünteti fel, képviseli és az ezekhez kap-

csolódó üdvtörténelmi tényeket a nemzeti élet történelmének bármily fontosnak látszó mozzanataival lehetetlen felcserélnünk csak azért, mert némely »költői nagy mondásokat« hajszó emberek egyik-másik kiváló hazánkfíát »a nemzet megváltójának«, egyik másik napját „nemzet nagypéntekének vagy feltámadásának vagy pünköstjének nevezgetik. Nem; istentiszteletünknek „az ilyen életszükségletekhez való idomítása“ a keresztyénség abszolút jelentőségének megtagadása lenne. Nem istentiszteletünknek és vele vallásunknak kell a mi gyakorolható erkölcsünkhez és erényeinkhez alkalmazkodnia. „Kell!“ — ezt bizonyítja a vallásnak s különösen ker. vallásnak létezése s az ezekben jelentkező általános emberi; és „lehet!“ — ezt bizonyítja a Jézus Krisztus élő, haló személyisége s a benne s általa e világ hatalmává lenni hivatott isteni. Erről a kettőről míg keresztyéneknek valljuk magunkat, le nem mondhatunk.

Igehirdetésünknek nem *új* (nemzeti-történelmi) tartalmat kell adni, hanem *örök tartalmát* kell hathatósabban előtérbe állítani. S ebben a mikor eltérünk Barabástól, egyben összetalálkozunk vele igehirdetésünk reformjának követelésében. Mert igaza van Barabásnak abban, a mit mondani *akart*: igehirdetésünk részint pusztán unitárius morálizálás, »gyakorolható« erkölcsiség és kötelességtan, részint igazi vallásos eleme — a hol még nagyritkán feltalálható — *hatástalan elvont dogmatizálás*. Egyik nem emel, a másik nem érint, nem indít meg. Itt van a baj! Gyökeréhez jutottunk. Csak a szájunkon hordozzuk s mint papagályok motyogjuk, hogy az erkölcsiség egyetlen örök alapja a vallás és kath'ekzokhén a keresztyén vallás, de a kettő összefüggését sem theoretikusan nem ismerjük, sem praktice nem tapasztaljuk, nem éljük. Erkölcsiségünk a legtöbb esetben nem erény, nem a szentlélek parancsolat nélküli belső szeretetössztöne, nem Isten munkája mibennünk, hanem az embereké: a haszoné, mérsékelve a börtön, a csendő, a nyilvánosságtól, az elítéltetéstől való félelem által.

Megvallom, évek óta különösen vagyok a dogmatikus predikációkról hallott és olvasott nyilatkozatokkal. Az egyik elítéli ez bosszant; a másik követeli és gyakorolja: ez megrémit. S oka? — mert ezek a dogmát és dogmatizálást pápista értelemben veszik: a keresztyén vallás örök igazságait ócska és elavult köntösében, felfoghatatlan és így misztikus mázba vont tételekbe helyezik és adagolják be a szegény hallgatóságnak; amaz meg a dogmák régi formái elleni jogos tiltakozásban elejti, elveszti magát a ker. igazságot. Az első pápistaságra nevel, ez meg unitáriusságra visz.

Igenis szükségünk van helyesen értelmezett dogmatikus predikációkra, sőt manapság éppen ezekre van legnagyobb szükségünk. Népünk vágyik rá, lelke óhajtozza, szomjuhozza az igazi, a mély keresztyén igazságokat, a dog-

mát. Legélénkebb bizonyosága ennek, hogy míg nálunk unalmason ásítózik, a szekták együgyű, sokszor elég kacskaringós és furfangos dogmatizálását csak úgy szívja magába. Mert igazi táplálékot nem kap a lelke, szívja a maszlagot, mely legalább elbódítja.

Hanem másfelől az is igaz, hogy e tápláléknak érezhetőnek kell lennie. A dogmatikai jegyzetek tudós terminológiái oda csakugyan nem valók. A keresztyén igazságoknak személyes életgaranciákkal kell birniok. Innen, hogy a keresztyén élet példái annyira hatnak a predikációkban. A keresztyén lelket és lelki ismeretet kell megmozdítani a hallgatókban. Hanem ez ám nagy utánjárást, éles lélektani megfigyeléseket és gondos kertész munkát követel. Ki az ő csemetéit csak egyszer-máskor — gyakran soha sem — vizsgálgatja: az ne csodálkozzék, ha viruló fáját egyszer csak teljesen kiszáradva látja!

A személyes ker. hitéletnek ez a gondozása, építése a predikáció által nyilvánulásában és jelentkezésében vissza fog hatni az erkölcsi életre, ennek minden körére s közbe a *nemzeti életre is*. A templomi predikáció csak így állhat a nemzeti élet szolgálatában és másként nem. Ám ez nem kicsinylendő; sőt tartalma által többet ér, mint bármely czafrangos hazafias szólamokkal telt predikáció. A lélekre csak a lélek hat. A honnan ez a lélek kihalt, ott az emberek a formákba kapaszkodnak s most az oláh, majd a pápista szertartásokat kezdi szeretni s nemsokára követni.

Legyen e már hosszúra is nyult fejtegetés figyelmeztetés arra, hogy egyházi bajaink nem külsőleg, de belsőleg orvoslandók „ama Lélek által való megelevenedésben“, mondhatnók: megújulásban!

Érzem és látom annak szükségét is, a mi a Barabás kezébe tollat adott: nemzeti életünk ápolásának szükségét is. Ennek külsőleg is direkt útja és módja azonban más, miről talán bővebben egy másik alkalommal. Most csak annyit, hogy ez *társadalmilag* munkálandó s ezen a téren egyháztársadalmi szervünkre — az egyházi értekezleti működésre vár e fontos feladatnak is méltóképp' megfelelni.

Nagy Károly,
szerkesztő

Jelentés a vallástani kézikönyvről.

Ifj. Péter Károly, alsó-sófalvi ref. lelkész és *Bodor János*, zágoni ref. lelkész, az általuk irt iskolai kézikönyveket a végre terjesztették az igazg. tanács elébe, hogy a tanács szakemberekkel azokat megbíráltassa, hogy használhatóságuk iránt véleményt nyilvánítsanak s alkalmat nyújtsanak az igazgató-tanácsnak arra, hogy engedélyezésük, vagy használhatatlanságuk ügyében tárgyilagos ítéletet mondhasson.

Ifj. Péter Károly könyvének teljes czime ez: *»Keresztyén Vallástan gymnasiumok, tanítóképző-intézetek és polgári iskolák számára.«* Székely-Udvarhelyt, 1900. Ára: 1 kor. 40 fillér. 127 oldal, 8-adrét. Nyomatott Becsek D. Fia könyvnyomdájában.

Bodor János zágoni ref. pap a következő könyvecskéket nyújtotta be bírálásra használatuk engedélyezése végett:

a) *Kis Tanulók Hit és Erkölcstana*, elemi népiskolák I. és II. osztályai számára. Ára kötve: 24 fillér. 8-adrét. Budapest, Hornyánszky V. cs. és kir. könyvnyomdája. 1899

b) *Vezérkönyv a kis Tanulók Hit- és Erkölcstanához*, kiadja a zágoni ev. ref. egyház, 8-adrét. Hornyánszky V. csi és kir. udv. könyvnyomda Budapest. Ára kötve 20 krajczár.

c) *Uj-Szövetségi Szent Történetek* elemi népiskolák V. és VI. osztályai szára. 8-adrét, kötve 40 fill. Hornyánszky V. cs. és kir. udv. könyvny. Budapest.

d) *Ó-Szövetségi Szent-Történetek*, elemi népiskolák III. és IV. osztályai számára, kiadja a zágoni ref. egyház, 8-adrét, kötve 40 fill. Hornyánszky V. cs. és kir. könyvny. Budapest.

A beadott iskolai kézikönyvek megismerésére és szerzőik óhajlásának teljesítése céljából, igazg.-tanácsunk kiadta a nevezett könyveket szakértő bírálóknak, még pedig *Péter Károly Keresztyén Vallástanát Tárkányi György* s-szentgyörgyi vallástanárnak és *Zajzon János* erzsébetvárosi lelkész, illetőleg nagyenyedi vallástanár atyánkfianak.

A *Bodor János* zágoni ref. pap 4 kötet tanítási könyvecskéit pedig kiadta *Nagy Károly* theol. fak. tanárnak, *Péchy Arpád* brassói ref. lelkész és *Balla Károly* fogarasi ref. lelkész atyánkfianak.

Miután a nevezett bírálók véleményes jeletéseiket lelkismeretes buzgalommal elkészítették és betejesztették, igazg. tanácsunk látva a bírálatoknak sok helyt szigorú s nem egy könnyen összeegyeztethető állításait, célszerűnek tartotta azokat egy az igazg.-tanács kebeléből kiküldendő bizottság által átnézetni, a könyvek tartalmára való vonatkozásaikban elbírálatni és összeegyeztetni, úgy, hogy bizonyos elvi általánosítások alapján a maga ítéletét a könyvek használhatóságára nézve megállapíthassa.

Az igazg.-tanács kebeléből kiküldettek a bevett bírálatok összeegyeztetése és az elbírált munkák megismertetése végett: *Sándor János* n.-enyedi esperes atyánkfia, *Deésy Gyula* kolozs-kalotai esperes atyánkfia és *Parádi Kálmán* tanügyi előadó atyánkfia.

1.

Péter Károly Keresztyén Vallástan cz. munkájára nézve osztozik a bizottság Tárkányi György bíráló azon nézetében, mely a tartalmi beosztást sikerültnek, a hit és erkölcsi felfogást általánosságban az ev. protestantizmus felfogásával egyezőnek mondja. A hit- és erkölcsi együttes tárgyalása sikerült az írónak, ki szerencsésen választotta meg a forrásmunkákat. „Általában látszik, hogy a szerző nagy gondnal és nagy apparátussal dolgozott s széleskörű ismeretése van, különösen a német theol. irodalom terén.“ De a forrásmunkát nem követte az előadás módjában, irályuk egyszerűségében, „túlbecsüli — a kiknek könyvét szánta — a gymn. növendékek értelmi, felfogási képességét.“ „Néhol annyira törekszik a tömörségre, mintha tudományos dissertatiót és nem 12—15 éves gyermekek számára való tankönyvet írta.“ Az érthetőség és világosság rovására megy az ily idegenszerű kifejezések használata: „lelki életközösség“, „öntudatos szellemi valóság“, „szabad öntudat“, „bűntudat“, „élő központ“, „a természetben nyilatkozó isteni“, „vallásos tudata“, stb. melyek „a mi anyanyelvünkben még nem mentek át közhasználatba, nem nyertek polgárjogot.“

Általában a munka egyik kiváló előnyös tulajdonsága, hogy a vallásos alapigazságokat mindenütt a legmélyebb és legvilágosabb tartalmu bibliai idézetekkel erősíti s így a keresztyén hitrendszerrel a bibliával természetes kapcsolatba hozza. De kifogásolja bíráló,

hogy a bibliai idézetek a közhasználatban levő magyar bibliából nem szószerint vannak véve.

Tartalmi tekintetben csak azon egy kifogása van, hogy a kisbetűs szövegben e tétel: «az ember eredeti állapota tehát tökéletlen állapot», nincs jól formulázva, mert ellenmondásban lenni látszik azon vallásos igazsággal, hogy «Isten az embert maga képére és hasonlatosságára teremtette».

Hátránynak tekinti, hogy hiányzik a legszigorubb objectivitas követelményei mellett is megengedhető, sőt épen a tiszta ker. hit és erkölcsi elvek minél plasztikusabb kifejtése érdekében szükséges evangéliumi apologetikus, sőt polemikus íz, karakter, — „a IV. Rész B., pontja alatt tárgyalt kérdéseknél a református egyházi öntudat kellő kidomborítása.“ (Tárkányinak is van ily értelmű megjegyzése.)

A könyvet nyereségnek tartja és sikerrel használatának kézikönyvvül — a gymnasiumok VI—VII. osztályaiban.

A bizottság nézete szerint is a szerző jó munkát végzett: a ker. hit és erkölcsant egymással szoros kapcsolatban, bibliai alapon tárgyalja, Isten országa eszméjét vévén alapul, a tárgyat logikailag helyesen, kerekdeden, kimerítőleg osztja be. Röviden, tömören, világosan tárgyal. Irálya azonban magasabb, mint a III—IV gymn. osztályos növendékek értelmi fejlettségének és felfogási képességének színvonala. Miért is a mű kézi könyvvül csak a VII. gymn. osztályokban volna használható; még itt is a Tárkányi által kiemelt «idegen szerű» «közhasználatba nem ment» kifejezések (technikai terminusok) a tanár magyarázatát igénylik, — de így jól megértve megtanulhatók azok, sőt igen kívánatos, hogy a műveltebbek által körhasználatba átmenjenek.

Mindkét bíráló hiánynak nézi azt, hogy a könyvben nincs semmi apologetikus, sőt polemikus karakter, hogy nem foglalkozik bővebben a kálvinista egyházzal, nincs meg benne a ref. egyházi öntudat kellő kidomborítása. — Hát ez igaz. Szerző egészen figyelmen kívül hagyott minden polemikát; csak arra volt gondja, hogy a keresztyén hit és erkölcsant a biblia alapján, Krisztus szellemében helyesen, tisztán, világosan adja elő. A ki e tant elsajátítja: életében megvalósítja, az bizonyára jó protestáns és jó kálvinista. Ugyanezért bizottságunk a polemia mellőzésését nem is tekinti oly nagy hibának. Előadás közben a tanár kiterjeszkehetnek azon különbségekre, melyek kivált az uracsorára és egyházszervezetre nézve köztünk és más keresztyén felekezetek közt fennállanak; mert mint Tárkányi mondja — a tanárra is lehet valamit bizni.

A bibliai idézeteket nem sokaljuk, mint Tárkányi; de egyetértünk Zayzonnal abban, hogy ezek a közhasználatban levő magyar bibliából szószerint veendőek. Sőt elismerésre méltónak tartjuk, hogy a szerző kiváló magyar költők műveiből is vesz megfelelő idézeteket.

Igazat adunk Tárkányinak, hogy a 40. §-ban egy meghatározás paedagogiailag helytelen; valamint Zayzonnak is, hogy az Isten képére teremtett ember eredeti állapota tökéletlennek bélyegzése félreértésre adhat alkalmat.

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1901. jun. 20. 21.

(Folytatás és vége.)

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. Miniszter úr önagyméltósága megállapítván az állami fizetés kiadásait összegeket folyósítására vonatkozó szabályzatot, azt ig. tanácsunk a hivatalos lapban közzétételre határozta, azzal a megjegyzéssel, hogy maga részéről is, félévi előleges részletekben fogja a kongruát kifizetni, bár ezáltal attól a csekély időközi kamat-jövedelemtől is elesik, mely eddig a kezelési költségek

fedezetét nyújtotta és így különben is túlterhelt rendszeres hivatalnokai útján kell e sok munkával járó adminisztrációt is végeztetnie.

A nagy-enyedi Bethlen-kollégium kebelében fenn tartott egyházkerületi tanítóképző intézet reorganizációját, a múlt évi közgyűlés határozata értelmében, munkába vette ig. tanácsunk, de miután a fedezeti források elégtelensége miatt a szükséges rendes tanerőket az egyházkerület önerején beállítani nem tudja: évi 11,208 korona rendszeres államszegély kiutalását kérelmezte a közoktatási kormánytól; addig is azonban ideiglenes helyettes tanerők szerződésével fogja az intézet a jövő tanévet megkezdeni, a kollégiumi előjáróság által nagy körültekintéssel elkészített javaslatoknak megfelelően.

A maros-szentimrei egyházközség templomának az erőszakos rongálásoktól való megóvása czéljából abban állapotodott meg a gyulafehérvári egyházmegye tanácsa, hogy a Hunyadiak korából való emez értékes műemléket deszka kerítéssel véteti körül és tekinthet arra, hogy az a falu kívül fekszik, állandó lakház építése mellett őrt állít oda, a templomnak és kerítésének gondozására. Igazgatótanácsunk azonban nem fogadta el e tervet, mert a ritka műbecsessel bíró templomnak stilszerű kökerítéssel való ellátását látja szükségesnek, a mely ugyan tetemesen több költséget igényel, de ehhez az országos műemléki alap segítségével is megnyerhető. Ily irányú előkészítő lépések megtételére utasította tehát az egyházat, jelezve azt is, hogy a legközelebbi alkalommal munkába fogja venni Maros-Szt.-Imrének és a szomszédos szörvány-egyházaknak önálló körlelkészséggé leendő szervezését.

Pap István, deési esperes aának az iránti kérését, hogy a volt pánzcélcehi lelkész: Miklóssi József által ellene és egyházkerületünk ellen lejártatott perben fölmerült költségek fedezése alól fölmentessék, nem találta ig. tanácsunk teljesíthetőnek, hanem, a jogügyi bizottság véleménye alapján, akként határozott, hogy a költségeket az egyházkerület és a személyileg perelt esperes közösen hordozzák, illetőleg előlegezzék addig, míg azok Miklóssin fölhajthatók lesznek.

A vistai ev. ref. egyházközség és az ottani urbéres közönség között létrejött erdőcserére vonatkozó szerződést ig. tanácsunk is előnyösnek találván: megerősítette.

Bene János, sóváradai körjegyző felebbezése folytán felülvizsgálat alá vette ig. tanácsunk a marosi egyházmegyei tanács ama határozatát, mellyel a Kovács Dénes, sóváradai tanító ellen megtartott vizsgálat alapján az illető panaszlott tanítót megintette, de a fegyelmi eljárás megindításának szükségességét is konstata. Minthogy azonban az egyházmegyei tanács túllépte hatáskörét azzal, hogy a fegyelmi vizsgálat el — avagy el nem rendelésének kérdésével foglalkozott, amihez csak a fegyelmi bíróságnak van joga: ig. tanácsunk a határozatot föloldotta és a vizsgálati iratokat a fegyelmi bírósághoz áttenni rendelte.

Abból a köztudomású tényből kifolyólag, hogy Bedőházy János, marosvásárhelyi gymn. igazgató-tanár aa. országos képviselővé választatott és ebben az állásában igazoltatott: fölhívást intézett ig. tanácsunk a kollégiumi előjárósághoz jelentéstételre affelől, hogy nevezett aa. helyettesítéséről miként kíván gondoskodni?

László Zsigmond, nyug. képezdei tanár és képezített lelkész aa. azt kérte, hogy papi jellegének viszállítása mellett engedessék meg részére valamelyik papi állomásnak elfoglalása. Túlkorosságára tekintettel azonban kérése nem volt teljesíthető.

Dr. Barcsa Mihály, végkielégítésben részesített beteg tanár aa. gondnokának kegyelmi kérvényét, mely legajánlattal küldötte föl ig. tanácsunk Ó Felsője legmagasabb kabinetirodájához, maga részéről is kérvén az asszony és gyermekek részére állandó kegydíj engedélyezését.

A papi mellékfoglalkozások engedélyezhetése tár-

gyában kiküldött bizottság jelentését vette ezek után ig.-tanácsunk tárgyalás alá és annak alapján engedélyezte is a lelkészek által ez idők szerint folytatott és ide bejelentett mellékfoglalkozásokat, néhány szerfölött összeférhetetlen mellékkereset kivételével. Általános szabályként kimondotta egyuttal ig.-tanácsunk, hogy jövőre a postamesterséget. adókiadó bizottsági tagságot és a rendes hivatalnoki mellékfoglalkozásokat semmi esetre sem fogja engedélyezni, sőt más mellékfoglalkozást is csak az esetben, ha hetenként 6 óránál tovább az a lelkészt el nem foglalja és községéből való távollétre nem kényszeríti.

A szászvárosi egyházközség indokolt fölterjesztésére végleg jóváhagyta ig.-tanácsunk az első papi teleknek a kollégium részére történt eladását, de föl-hívtá az egyházközséget, hogy új papi szállás szerzéséről sürgősen gondoskodjék.

Dr. Deák Albert, ügyvéd aa. megtevéen jelentését a kezén levő egyházkerületi perek állásáról: Br. Bánffy Ernő és Dr. Kádár János aai fölkerettek e jelentés adatainak az ügyiratokkal való összehasonlítására.

Nagy-enyedi egyházközségünk engedélyt nyert arra, hogy a zsm. törv. 266. § sa alapján, évi 350 korona ált'ány összegben fizethesse országos közalapi járandóságát.

A bethfalvi, diósadi és czegei egyházközségek központi kezelés alatt álló tőkéiből kiutalta ig.-tanácsunk az illető egyházak által templom-, illetve paplak renoválására kért összegeket, azzal a határozott kikötéssel azonban, hogy bizonyos idő alatt azt restitálni kötelesek.

A theol. fakultás előljáróságának ama bejelentését, mely szerint a néh. Molnár Albert aa. által előadott tantárgyak ellátásával, heti 8 órán át, a többi tanárokat bizta meg, jóváhagyó tudomásul vettük és az évi 1600 kor. helyettesítési honoráriumnak a költségvetésbe való felvételét engedélyeztük.

Az alpestesi egyházközség papi terménykepejének megváltásáért, a fedezeti alap elégtelensége miatt, az egyházmegye nem engedélyezvén, az ellen az illetékes lelkész felebbezést adott be. Jogtanácsosunk maga részéről is sürgős szükségnek ismervén a kepeváltás kezességvételét, elrendelte annak a kongrua megállapítás alapján leendő végrehajtását, mely esetben a rendelkezésre álló fedezet elégséges lesz.

Orbán Károly, magyarósi lelkész aa panaszja folytán tájékoztatta ig.-tanácsunk a marosi esperes aát, hogy a káplántartási kongrua-segély nem a káplánokat, hanem az öreg lelkészeket, illetve özvegy lelkészeket illeti, kik azután ezzel szemben a segédlelkészek legalább évi 5000 koronát tevő javadalmazásáról gondoskodni tartoznak.

Ezek után jóváhagyta ig.-tanácsunk, számvevői előterjesztés alapján, a makkfalvi iskola, óralja-boldogfalvi egyházközség, sepsi-szentgyörgyi kollegium és székelyudvarhelyi és nagyenyedi egyházközségek 1900. évi számadásait és örvendetes tudomásul vette az elnökség amaz intézkedését, hogy a magyar általános hitelbanknál fennállott lombard-kölcsönünknek az erdélyi bankhoz történt áthelyezésével évi 4000 korona megtakarítást szerzett.

Megerősítést nyert, csekély módosítással, a theol. fakultás 1½ évre kiállított költségvetése is, mely az eddigi évek eredményeitől eltérően, szintén fölösleggel záródik és így a kerület különben is szerfölött megterhelt budgetje jövőre a theol. fakultás fenntartásához való hozzájárulástól fölmentetik.

Végül özv. Molnár Albertné részére folyósította ig.-tanácsunk az évi 1240 korona nyugdíjat, a ker. közgyűléshez való bejelentés fenntartásával, ami azért szükséges, mert a néhai tanár előző, lelkész szolgálatainak a nyugdíj alapjául való beszámításánál némi formai szabálytalanságok történtek. r. s.

Lapszemle.

A „*Debeczen Prot. Lap*“ vezércikkében *Nadányi Miklós* szól a klerikalizmusról és szabadelvüségéről. A klerikalizmus és szabadelvüség harcának eredményeképpen konstatálja, hogy „*mi vagyunk a szálla az ő szemeikben*“ és minket kell megsemmisíteni. Utal a 60-as évek kiváló politikusaira, a kik sokkal tisztább szabadelvüséggel vettek részt a törvényhozásban, mint a mostaniak. Az 1868: LIII. tcz. a teljes jogegyenlőség álláspontjáról igazítja el a reversalisok kérdését, s „*ma egyházpolitikai törvényeink meghozása óta nem mondhatjuk azt, mert ismét a reversalisok réme fenyeget*“. A klerikalizmus ellen csak a szabadelvüséggel küzdhetni sikeresen. Klerikalizmus és katolicizmus nem egy fogalom, a katolicizmus fokonként rázhat le magáról valamit a klerikalizmus igájából. Végül a mai állapotokat hasonlítja össze a 60-as évekével s felmutatja állításának igazolására azon kor vezető férfainak magatartását, kik jó katolikus létükre igazán szabadelvüek voltak, igaz hazafiságból, igaz testvériségből. — A tárczát Dr. *Erdős József* tanulmánya foglalja el, a heidelbergi kátéről. A bűn és kegyelemről szóló tanítást hasonlítja össze a mai systematikus theologusok tanításával, erről a predestinatio kérdésére tér át s a poklokra való leszállás kérdésének tárgyalása után ajánlja e kátét mint „*egyetemes keresztyén népkönyvet*“. — A közjátékok kérdéséhez szól hozzát *Hodossy Béla*, elhagyásukat sürgetve, „*mert sem művészi célt nem szolgálnak, de gyakorlati értékük sincs*“.

A „*Pot. Egyh. és Iskolai Lap*“ közli *Szentmártoninak* az 1901. VIII. tcz.-re tett észrevételeit. Elismeri a törvényezik üdvös voltát, de az eredmény teljessé tételére nem tartja elégségesnek csak az állam munkásságát, ebből a munkából a társadalomnak is ki kell vennie a maga részét, mert társadalmi támogatás nélkül az elhagyott gyermekek csak a társadalom söpredékét szaporítják. Az elhagyott gyermekek nevelésénél — és ez a fontos — a valláserkölcsei nevelésre kíván nagy gondot fordíttatni. Erre vonatkozólag kéri a protestáns egyház egyetemét, hogy hasson oda, hogy az elhagyott gyermekek vallásos nevelésénél kapja meg minden egyház az őt megillető részt, hogy ne legyen ez is, mint minden állami intézmény pópista alapokra fektetve. — *Jármí József* részletes tanulmányt ír az angol egyház fejlődésének főbb mozzanatairól. A katolicizmus restaurálásának korával foglalkozik. — A tárczarovatban *Pruzsinsky Pál* Faber Stapulensis theologiai munkairól értekezik. Legnagyobb munkáját, „*Szt. Pál leveleinek magyarázatát*“ ismerteti; e munka az első reformátori mű, a melyben a protestantizmus alapelvei körvonalozottan jelennek meg; hangoztatja a szentírás hitszabályozó tekintélyét és a hit által való megigazolást a római levél magyarázásában, a héber levélben értelmezi Krisztus áldozatját, s alkalomadtán, magyarázat közben rámutat a kath. egyház különféle ferdeségeire. Az 1848: XX. tcz. kérdésének felvetésében megállapítja a módozatokat, a melyek szerint e kérdés tárgyalandó.

A „*Sárospataki Lapok*“ *Soós Károly* által írott cikkben tárgyalja a mai iskolák és iskolázás hiányait. Főhíva iskoláinkban és nevelésünkben a nemzeti jellem érvényesítésének hiányossága, és a szellemi öröknek meg nem becsülése. A lap többi részében a sárospataki kollegium évzáró ünnepélyeiről s vizsgálatairól hoz tudósítást.

A „*Dunántúli Pot. Lap*“ vezető cikkében folytatja már az előző számokban megkezdett népiskolai vallás-tanítási tervezetet. Az egyházi ének, hit és erkölces tan, egyháztörténet anyagjának keretét határozza meg. Minél több egyházi ének betanítását ajánlja a megfelelő bibliai történet megtanulásával kapcsolatosan. A hit és erkölces tanra vonatkozólag oly vezérkönyvet szeretne, a melyben az egyes bibliai történetekből levonható tanulságok is benne foglaltak legyenek. Az egyháztörténet eddigi anyagát kevesli s sürgeti a magyar protestáns egyháztörténet minél teljesebb tanítását.

A „*Magyar Szó*“ úgy látszik, hogy rendre szólaltatja meg az egyes egyházkerületek püspökeit az 1848: XX. tczikk végrehajtásáról. Eddig Dr. *Bartók György* erdélyi ev. ref., *Kun Bertalan* tiszántúli ev. ref. és Dr. *Baltik Frigyes* dunáninneni ev. püspökök nyilatkozatait közölte.

Dr. Bartók már csak azért is szükségesnek tartja az 1848: XX. czikk életbeléptetését, mert az erdélyi kerületben a magyarság fennmaradásának ez lenne a legnagyobb biztosítéka. A kongrua segít a dolgon valamit, de feltétlenül szükséges, addig is, míg e tekintetben gyökeresebb változtatások következének, a közigazgatási költségek megtérítése. Az iskolákra nézve e törvényczikk megvalósítása elhozná azt az ideális állapotot, hogy az iskolák mind az állam kezében lennének. Megvalósítása e törvényczikknek már csak azért is óhajtható, mert a túl magas egyházi adók bomlasztó hatása itt-ott előjeleiben bár. — de érezhető.

Kun Bertalan nem ismeri el azt, hogy e törvényczikk maig is végrehajthatott volna; a kongrua-kiegészítés csak egy morzsája, de nem megvalósítása az 1848: XX. czikknek. Inkább azt kellene keresnünk, hol van meg az egyenlőség, mint azt, hol nincsen meg.

Baltik püspök nyilatkozatában az 1848: XX. czikk végrehajtását nem tartja a nevezett törvény szellemének megfelelőnek. Nincs sehol sem paritás. A róm. kath. 5 százalékos iskolai pótdója mellett miért fizessen a protestáns 40—50 százalékos egyházi pótdót? Ne alamizsnát (kongrua), hanem tisztességes adományt kapjon a lelkész a lekötelezettjétől, az államtól.

Különfélék.

Főuri esküvő. Gróf Bethlen István sámsondi egyházunk buzgó pátronusa, egyházi értekezletünk egyik világi jegyzője június 22-én esküdöt hűséget gróf Bethlen....., néhai Gr. Bethlen András miniszter leányának. Az ifju párt fényes vendégsereg előtt *Dr. Bartók* püspök ur eskette és áldotta meg. Az Ur áldása légyen a szép frigyen.

Br. Bánffy Dezső m. kir. főudvarmester egyházkerületünk érdemes főgondnoka és tanuló-társai ülték mult hó 30-án 40 éves találkozójukat. 30-ból 14 élnek még s a betegségtől gátolt gr. Bethlen Aurél, Földvári János és Fogarassy István kivételével mindnyájan megjelentek; köztük Pogány Károly főispán, Gál Gyula, Márton János, Szunyogh Sámuel, Gáspár Sámuel ref. lelkész, Bárdi Zsigmond körjegyző stb. kik egyházunknak ma is kiváló szolgálatokat tesznek. A találkozót megnyitó hálaadó istentiszteleten Herepei Gergely lelkész mondott imát; majd a tanuló-társak bizalmas értekezlete után közös ebédhez ülték, ahol számos és szép köszöntővel ünnepelték egymást, az egyházat és kollegiumot s ennek derék tanári karát.

Mező-Nagy-Csánban az ujonnan épült ref. templomot e hó 7-én avatja fel *Dr. Bartók* püspök ur. Előimát *Sándor* János esperes, predikációt *Kenessey* Béla közjegyző mond. Esketést, urvacsoraosztást stb. végzik: *Szécsi* Ferencz, *Ujváry* István, *Jancsó* Lajos lelkészek.

Szászvároson f. hó 15-én iktatják be *Baczó* Mózes új lelkészt. A beiktatásra oda várják *Dr. Bartók* püspök urat. — Ugyancsak ott megható búcsut vett a kollegium ifjusága és tanárkara *Dósa Dénes* tanártól, hi 32 évi áldásos munkásság után most nyugalmába vonul. Fáklyás menettel, szerenáddal tisztelték meg. Sokáig élvezze a jól megérdemelt nyugalmat az érdemes tanár bátyánk!

Az „Evangelikus Egyházi Szemle“ 6. száma két helyt is szóvá teszi lapunk 25. számában közreadott cikkét: «Istentiszteletünk magyar jellegéről». Laptársunknak köszönjük irántunk tanusított szives figyelmét s ezt komolyan mondjuk, éppen úgy, mint azon kérésünket, hogy méltóztasson szives figyelmére méltatni «Figyelemre méltó symptoma» cz. vezércikkünket is s arról is referáljon olvasóinak. Egyet elismerünk: a szükséges szerkesztői csillagozás elmaradt a Barabás cikkétől. Hanem, hogy *hivatalos* lap vagyunk, ez nem zárja ki, hogy az eféle érdekes symptomákat meg ne lásuk, megszólalni ne engedjük, hogy *gyógyíthassuk*.

Az Ugron—Rimter ügy a politikai élet legújabb szenzációja. Nem részletezzük; minden újság olvasó ember ismeri Rimlernek azt a hiradását, hogy Ugron Gábor titkos tanácskozásokat folytatott a francia külügyminiszterrel az iránt, hogy Ausztria-Magyarországot a hármasszövetségtől elvonja s egy francia-orosz-osztrák magyar szövetséget hozzon létre. E czélra egy 150 milliós bankot kért Budapestre, hogy ennek jövedelmes állásaiba maga és társai beüljenek. Megfelelő újságokkal a közvéleményt „megdolgozzák“ s egy millióskával a választásoknál is segítettessenek. Ki volt kötve az is, hogy e tervhez Magyarországon a klérus által segíteni a Vatikánt is nyerje meg a francia külügyminiszter. Mikor e szenzációs hir elterjedt Ugron egész cinikusán azt felelte: „hibám az, hogy tervem nem sikerült“. Ily értelmű nagy dikciót tartott az országgyűlésen is néhány társa. az egész *néppárt* és a „keresztény ifjuság“ (klerikális) karzati tüntetése mellett. Mi a dolog politikai vonatkozásával nem törődünk, bár megérdemlené, hogy feltüntessük azokat a kilátásokat, melyek a magyar protestántizmusra és az egész magyarságra várnának a prot. Németországgal való szakításból a katolikus Francia-oroszországgal s a gör. keleti Oroszországgal a Vatikán védnöksége alatt kötendő szövetségből. Hanem ezt máskorra hagyjuk. Minket most csak e dolog erkölcsi oldala érdekel. Ebből is csak annyira utalunk, hogy éveken át Ugron Gábor követelte lehangosabban a közélet és közérkölcök megtisztítását a politikának a közgazdasági tevékenységgel való inkompatibilitásának kimondását, a választási vesztegetések kiküszöbölését s a megvásárolt újságokkal való „megdolgozást“ Nős?! — Ugron Gábornak úgy látszik felesleges volt a Vatikán protekciója után járni: a lelkük is, az utjuk is együtt jár. Nem csoda, hogy a néppárt és klerikális ifjuság oly lelkesen tapsolt neki.

A »Prot. Egyh. és Isk. Lap« ismertette Egyh. értekezletünk állásfoglalását az „Országos belmissiói Egylet“ ügyében, kemény határozatnak mondja azt, melylyel Erdélyből az „*egyöntetű*“ evangéliumi (!) munkát száműzni kívánják. Kissé különösnek mondja, „egy egyházi értekezlet határozatából olvasni azt, hogy keresztény egyesület, a mely céljául az evangéliumi (!) munkát tüzi ki, veszedelmessé is lehet és: tagsági feltételül kívánt vallásos jellege miatt ellene tiltakozni és fenyegetődni kell.“ Laptársunknak most csak ennyit: nem szándékozunk még az az anabaptistákkal, nazarénusokkal, adventistákkal, az üdv. hadseregével, róm. katolikusokkal stb. stb. „*egyöntetű*“ munkát végezni. Tiszteljük azt az „evangéliumi“ munkát is, mely történetileg kialakult „*egyházunkat*“ szétrobbantással fenyegeti s azt a „vallásos“ tagsági jelleget, melyet majd az igaz. választmány 11 tagja fog az „igazhitőség“ csalhatatlan bélyegével ollatni de ezekből már csakugyan nem kérünk. Mi mégis csak megmaradunk az „evangélium szerint reformáltak“-nak.

A „Magyar Szó“ egyik tudósítója Cs. Sz. K. nem valami nagy erkölcsi tőkét szerzett lapjának. Sz.-udvarhelyi értekezleti közgyűlésünk alkalmával Majláth róm. kath. püspök ottani szerepléséről a «M. Sz.» ban írt tudósítására, a mely nem valami hízogó lehetett a „Sz. U.“ azzal felelt, hogy az illető tudósító úgy nyilatkozott, hogy 20 frtért ugyanúgy írna a ref. püspökről is. A dologból becsületbeli ügy keletkezett, melyet ugyan jegyzőkönyvekkel békés úton intéztek el, de annak jelzésével, hogy Cs. Sz. K. a „M. Sz.“ tudósítója «használt a sérelmes kifejezéshez hasonlót szűkebb körű társaságban, a beszélgetés természetéből kifolyólag tréfáson, lehet nézete szerint senki által komolyan nem vehetőleg». — A «M. Sz.» ha a protestáns érdekeket komolyan akarja szolgálni, tanítsa ki tudósítóit, hogy est csak higgadt komolysággal lehet tenni és jövőre komoly dolgokkal — »ne tréfálkozzék!«

Értesítés. A nagyváradi ev. ref. leányinternátusban a jövő 1901—1902-ik isk. év folyamára leendő

elhelyezés ránt a születési, iskolai, orvosi és újraoltási bizonyítvánnyal szabályszerűen ellátott kérvények az intézet igazgatónöje czimén a *f. 1901. évi augusztus hó 1-ig nyújtandók be.*

A szervezési szabályzat értelmében felvehetőek azon növendékek, a kik tanulmányaikat vagy a községi polgári leányiskolában, vagy a róm. kath. tanítónő és óvónő-képző intézetben végezni akarják. Az évnegyedes vagy igazgató bizottsági engedéllyel havi részletekben fizetendő ellátási díj a tiszántúli cv. ref. egyházkerületben lakó lelkészek és tanítók gyermekei részére 300, más társadalmi állású vagy más egyházkerületben lakó ev. ref. és ág. hitv. gyermekeknek 400, s egyéb hitfelekezetűeknek pedig 500 korona, a melyhez kötelezett járulék gyanánt, orvosi tiszteletdíj és mosatási költség fejében 30 korona számitandó. A nyelv és zeneoktatás külön díjazást igényel. Megjegyeztetik, hogy a fentebb kitett határidőn túl történő jelentkezések csak abban az esetben vehetők figyelembe, ha a kellő létszám még el nem éretett. Megkeresésekre az igazgatónö készséggel ad felvilágosítást. Nagyvárad, 1901. június hó 27-én. Az igazgató-bizottság.

Nyilvános számadás és köszönet. Maros Ugra szegény egyháznak templom, torony és paplak építéséből származó adósságai fedezésére az ősi erényekbe buzgó, a jó kedvű adakozásban követésre méltó példával szolgáló *Gróf Haller Györgyné* szül. *Gróf Bethlen Ilona* öméltsága 400 kor., azaz négyszáz koronát volt szíves ujabban ajándékozni. Ez a tett nem szorul dicséretre, jutalmát önmagába lordingja. Magam s egyházam nevében a nemes grófné ismételtelen megnyilatkozó kegyes jóságáért hálás köszönettel adózom. Maros-Ugra, 1901. június hó 2-án. *Nemes Árpád*, ref. lelkész, esperes.

Zsigmond Károly hosszúfalusi körlelkész annak kell itt a nyilvánosság előtt — hátha buzdításul is! — kifejeznünk elismerésünket azon nagy buzgóságáért, melylyel alig 600 lelket számláló körlelkész-ségéből a »Vasárnapnak« 35 feléves előfizetőt gyűjtött. Több előfizetője a »Vasárnap«-nak még csak Brassóból van, hol terjesztésén Péchy Árpád buzgólkodik. Ha ilyen arányú támogatást élvezne egyebünnen is!

Szíves figyelembe! Lapunk szerkesztője nyári pihenésre hosszabb időre elútazott. A szerkesztői és kiadói teendőket Vajda Ferencs szász-lónai lelkész volt szíves elvállalni. Az előfizetési díjak a rendes czímen Kolozsvárra lesznek küldendők, sürgősebb közlendők és megkeresések a fenti czímen „Szász Lóna, u. p. Szász-Fenes Koloss-megyé“ küldendők.

A **Magyar Szó.** Egy lap, a mely független kormánytól, pártoktól s a nagy pénzvállalatoktól egyformán. Vezeti a lelkesedés az igazságért, a szabadelvűségért a magyarságért. Ezeket a szempontokat mindennek fölébe helyezi, ezeknek a szempontoknak mindent alárendel. Élénken, temperamentumosan, mellékérdek által le nem nyugzótt bátorsággal harcol a maga eszményért, mely nem más, mint a szabadelvű magyar nemzeti állam. Támad mindent, a mi ezzel szemben áll. Felkarol mindent, a mi ezt az eszményt a megvalósulásához közelebb viszi. Ezért visel kérielhetetlen harcot nemcsak a klerikális-feudális reakció, hanem az ellen az opportunizmus ellen is, a mely magát szabadelvűnek nevezve az ellenséget csak azért keresi föl, hogy kibéküljen vele. Minden ízében magyar s minden ízében szabadelvű: ez a **Magyar Szó.** Napisajtónkban mindenestire eredeti, önálló, külön publicisztikai egyéniség. E mellett mint hírlap is a legelső sorban áll. Friss, eleven, változatos. Hírszolgálatát kitűnő, s olvasóját gyorsan, pontosan, megbízhatóan tájékoztatja mindenről, a mi az országban s a külföldön a magyar közönséget érdeklő dolog történik. Szpecialitása, mely többi hírlapjainktól zurnalisztikai szempontból is megkülönbözteti, **protestáns rovata**, mely szinte bámulatos tökéletességgel számol be a protestáns egyházak közéletének minden eseményéről. A **Magyar Szó** úgy jelenik meg, hogy azt az ország részében már reggel kézhez kaphatja a közönség. Tehát új nemcsak szellemének frissességénél, gyökeresen magyar és szabadelvű voltánál fogva, hanem új azért is, mert leggyorsabban, legteljesebben juttatja a nap eseményeit a közönség tudomására. A **Magyar Szó** előfizetési ára: protestáns lelkészeknek és tanférfiaknak egy évre 20 kor. félévre 10 kor., negyedévre 5 kor., egy óra 1 K. 70 fillér. Az előfizetések a **Magyar Szó** kiadóhivatalába (Budapest IV., Sar-

kantus-u. 3. szám) küldendők. Ajánljuk az elmes, fürge, sovíniszta magyar és intranzigens protestáns irányu lapot közönségünk figyelmébe.

Költők albuma. *Pesti Napló*, 52-ik évfolyam. Főszerkesztő Ifj. *Abrányi Kornél*. Főmunkatárs *Surányi József*. A *Pesti Napló* az utóbbi években az előfizetőinek adott értékes díszmű ajándékok révén az egész művelt magyar társadalom elismerését vívta ki magának, az idén az eddiginél is pompásabb, gazdagabb album formájában, gyönyörű díszkötésben a művészi illusztrált **Költők albumát** szánta előfizetőinek karácsonyi ajándékkul, melynek eddigi kiadása a Wodianer F. és fia cégénél ötvenhat koronába kerül, a *Pesti Napló* még bővített tartalommal új, kvártkiadásban **teljesen ingyen** karácsonyi ajándékkul adja minden előfizetőjének. — Megkaphatja a díszművet díjtalanul minden ujonnan belépő előfizető is, aki karácsonyig megszakitás nélkül — akár havonként is — előfizet a *Pesti Naplóra*.

Azok az új előfizetők, a kik a *Pesti Napló* félévi előfizetési díját (4 koronát) egyszerre beküldik, az illusztrált díszes **Hímfy-albumot**, míg a készlet tart, forduló postával megkapják, de ezek csakis ujabbi 6 havi előfizetés után tarthatnak igényt a **Költők albumára**.

Hivatalos rész.

2141—1901. KÖRÖZVÉNY.

Valamennyi erdélyi ev. ref. kollegium méltóságos t. Elöljáróságának és valamennyi erdélyi ev. ref. iskolaszék nagytiszteletű lelkészelnökének.

Van szerencsénk Czímekkel hivatalosan tudatni, hogy igazgatótanácsunk ifj. Péter Károly alsófalvi lelkész középiskola, Keresztyén vallástanát és Bodor János zágoni lelkész elemi népiskolai tankönyvecskéit hozzáértő szakemberek által megbíráltatva s a befolyt bírálatok kedvező volta és ajánlatai alapján az erdélyi egyházkerületünk iskoláiban használható ev. ref. vallástani kézikönyvek sorába fölvetve és használatukat engedélyezte, még pedig e Lap előbbi hasábjain egész terjedelmében közölt bizottsági jelentés szerint.

I., Ifj. Péter Károly „Keresztyén Vallástan, gymnásiumok, tanítóképző-intézetek és polgári iskolák számára, Székelyudvarhelyt 1900. Ára 1 kor. 40 fillér,“ című tankönyvét az igazgatótanács az újan revideált vallási tantervre való tekintetből a főgymnasium VII. osztálya használatára találta alkalmasnak, a mennyiben a revideált újabb tantervben az egyetemes konvent annak VII. osztályára a többi közt „a hit- és erkölcsstan foglalatját“ is fölvetve a tanítandók közé.

II. Bodor János vallástani kézikönyvecskéi, névszerint: a., *kis Tanulók Hit- és Erkölcsstana*, elemi népiskolák I. és II. osztályai számára, Ára kötve 24 fillér. 8-adrét. Budapest, Hornyánszky V. cs. és kir. könyvnyomdája. 1899.

b., *Vezérkönyv a kis Tanulók Hit- és Erkölcsstanához*, kiadja a zágoni ref. egyház, 8-adrét. Hornyánszky V. cs. és kir. udv. könyvnyomda Budapest. Ára kötve 20 krajczár.

c., *Új-Szövetségi Szent Történetek* elemi népiskolák V. és VI. osztályai számára. 8 adrét. kötve 40 fillér. Hornyánszky V. cs. és kir. könyvny. Budapest.

d., *Ó-Szövetségi Szent Történetek* elemi népiskolák III. és IV. osztályai számára. Kiadja a zágoni ref. egyház. 8-adrét kötve 40 fill. Hornyánszky V. cs. és kir. udv. könyvny. Budapest: sikerrel használhatók a három csoportra beosztott hatosztályú elemi népiskolákban, de használhatók ott is, hol az osztályonkénti tanítás lehetséges, a mi iránt a könyvbíráló bizottság jelentése, mely az „Erdélyi Protestáns Lap“ ugyane számában egy előbbi hasábon olvasható, kielégítő tájékoztatást nyújt.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgatótanácsának, Kolozsvárt, az 1901. évi június hó 20 án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső,
elnök.

Parádi Kálmán,
tanügyi-előadó.

2728—1901. KÖRLEVÉL,

valamennyi ev. ref. kollegiumunk méltóságos t. Elöljáróságának.

Nyilvánartatásba jegyzés végett értesítjük a m. t. Elöljáróságokat, hogy a vallás és közoktatásügyi m. k. miniszter úr folyó hó 12-én kelt 30.003—1901 számú rendeletével Lincz Dezső és Szentimrey István kassai katolikus főgymnasiumi I. osztályu tanulókat, az elsőt, betöréses lopás, a

másodikat bűnpalástolás és lopásra való bujtogatás vétségéért az ország összes középiskoláiból való kizárásra ítélte. Kolozsvártt, 1901. június hó 24 én.

Dr. Vályi Gábor,
elnök.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

2464—1901.

FELHÍVÁS!

az erdélyi ev. ref. egyházkerület pénztárából pénz felvételeire jogosított összes egyházi hatóságok és egyházi alkalmazottakhoz.

Sajnálattal tapasztalja igazgatótanácsunk, hogy az egyház kerületi pénztárából kifizetendő összegekről kiállított nyugták, daczára a mult 1900. évi április 11-iki ülésünkben 1487—1900. sz. alatt közzé tett felhívásunknak, sok esetben nem felelnek meg azon követelményeknek, melyek egy ily fontos okmány nál mulhatatlanul megkivántatnak.

Epen ezért midőn még egyszer ezen lap mult évi ápril 26 án megjelent 17-ik számában közzé tett felhívásunkra irányítjuk az érdekeltek figyelmét, különösen még a papi fizetések kiegészítéséről, államsegélyekre s ezekhez hasonló összegekről kiállítandó nyugták felbélyegzése körül szükséges következő teendőket említjük fel

A bélyegjegyek lehető legkevesebb darabszámban, de a bélyegilleték fokozat II. táblázatának szigoruan megfelelő összegben ragasztandók a nyugtákra, úgy, hogy azok alsó részén a nyugta első sora átírható legyen.

Az első sor által át nem írt bélyegjegyek úgy tekintetnek, mintha fel sem ragasztattak volna. Helytelen tehát és lelevezés tárgyát képezi az, ha a bélyegjegy bár felragasztatik a nyugtára, de az nem a nyugta első sorával, hanem esetleg több sorral íratik át, vagy mint sok esetben tapasztaljuk, arra a kiállítás ideje stb. jegyeztetik fel, vagy egyáltalán tisztán hagyatik.

Végül megjegyezzük még, hogy a 3 kor. 99 fillérig terjedő összegekről szóló nyugták a törvény alapján bélyegmentesek és így azok bélyeg nélkül állítandók ki.

Az erd. ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsának,
Kolozsvártt, 1901. június hó 21-én tartott üléséből

Br. Bánffy Dezső,
elnök.

Maksay János,
számvevő.

2807—1901.

ERTESÍTÉS

a káplántartási kongrua folyó évi első negyedévi részletének kiutalásáról.

Az egyetemes konvent kongrua bizottsága a következő káplántartási segélyeket folyósította a folyó év első negyedére.

Pap István, sz. kocsárdi papnak.	125 kor. — fill.
Nagy Mihály, középlaki papnak.	125 kor. — fill.
Mihály Ákos, m.-valkói papnak.	125 kor. — fill.
Kováts Gábor szent margitai papnak.	87 kor. 36 fill.
Sipos Gyula, m. borzási papnak.	75 kor. — fill.
Kövendi Kálmán, n.-m. fülöpösi papnak.	98 kor. 64 fill.
Ifj. Vályi János uzdi-szt.-péteri papnak.	125 kor. — fill.
Orbán Károly, magyarosi papnak.	125 kor. — fill.
Özv. Kali Józsefné, n.-erneyi papnének.	125 kor. — fill.
Özv. Muzsnai Pálné, m.-paniti papnének.	115 kor. 41 fill.
Balázs József, besztercei papnak.	102 kor. 84 fill.
Menyhárt Elek, sz.-brétei papnak.	15 kor. 68 fill.
és Kelemen Győző k.-márkosfalvi papnak.	99 kor. 72 fill.

Együtt: 1344 kor. 65 fillért.

Fölvívjuk tehát az érdekelteket, hogy szabályszerűen bélyegelt és esperesileg láttamozott nyugtaikat, a jelzett összegeknek kifizethetése végett, keblbi pénztári hivatalunkba e hó 15-éig küldjék be.

Esperes atyánkfiait pedig arra kérjük, hogy a folyó év második negyedére esedékes káplántartási segélyekről, az ismert mintázat szerinti kimutatást mielőbb állítsák össze és legkésőbb e hó végén küldjék föl igazgatótanácsunkhoz.

Kolozsvártt, 1901. július 2-án

Dr. Bartók György,
elnök.

Dr. Kádár János,
titkár.

2790—901. PÁLYÁZAT TANÁRI ÁLLÁSRA.

A kolozsvári ev. ref. collegium államilag segélyezett főgymnasiumánál 1901. szeptember hó elsejére a nagymél-

tóságú vallás- és közoktatásügyi miniszter úr kinevezése útján betöltendő egy *classica philologiai* rendes tanári szék.

Javadalma évi 2400 korona fizetés és 560 korona lakásbér évnegyedes előleges részletekben, vagy a lakásbér helyett szállás természetben; továbbá öt ízben 200—200 korona ötödéves korpótlék és idősebségi sorrend szerint való előlépés a 3600 koronáig emelkedő fizetési fokozatokban.

Az ötödéves korpótlékok megállapításánál a collegiumi elöljáróság elhatározása szerint a más gymnasiumoknál rendes tanári minőségben eltöltött és a folyamodók szolgálati bizonyítványai alapján elfogadható szolgálati évek is beszámíthatók 10 év keretén belül.

A pályázók életkorukat, vallásukat, végzett tanulmányait, tanári képzettségüket, eddigi szolgálatukat, katonakötelezettségi viszonyait igazoló okmányaikkal felszerelt s a nagyméltóságú vallás és közoktatásügyi miniszter úrhoz címzett folyamodásukat a kolozsvári ev. ref. collegium igazgatójához 1901. évi július hó 25 ig nyújtásuk be.

A kinevezett rendes tanár a nem állami tanárok országos nyugdíj intézetének kötelezett tagja. Csak ev. ref. vallású pályázók folyamodványai vehetők figyelembe.

A feltételeknek teljesen megfelelő pályázók hiányában, a tanszék ideiglenesen helyettes tanárral töltetik be, évi 1600 korona javadalommal.

Kelt Kolozsvártt, az erd. ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának 1901. évi május 17-iki üléséből.

Dr. Bartók György,
elnök.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

974—1901.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a gögényi egyházmegyébe kebeleztetett *disznajói kántortanítói* állomásra pályázat hirdettetik.

Javadalom, jó lakás, gazdasági épületek és kert használatán kívül: Szántóföldhaszonbér 200 K. Réthaszonbér 100 K. Fabérváltság 300 K. Tandij 160 K. Hívek által fizetendő kepe 440 K. Összesen 1200 K. évnegyedenként előre fizetendőleg.

Pályázati határidő 1901 Julius 28 a. Folyamodványok Csekme Ferenc esperes aához Gernyeszegre (Marostordamegye) u. p. Sáromberke küldendők.

Kolozsvártt, 1901. jul. hó 1. Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

989—1901.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a szilágy-szolnoki egyházmegyébe kebeleztetett *szilágy-bagosi* egyház organista, *kántor-tanítói* állomására pályázat hirdettetik.

Javadalom tisztességes lakás, melléképületekkel s kerttel. Kézpénz az egyház pénztárából évi 900 korona, évnegyedes előleges részletekben fizetve. Stóla, szabályrendel szerint, évi átlag 40 korona. Jogosultság esetén az állam által engedélyezendő korpótlék

Az iskola államosítás alatt áll s a mennyiben megfelelő képesítésű tanító, az állam által átvétetik, mint ev. ref. kántor 300 korona javadalomban részesül az egyháztól.

Kötelessége a törvényszerű tanítás, énekvezetés orgonával, egyházi jegyzői teendők végzése. A ki dalárdát vezetni képes, előnyben részesül.

Pályázati határidő 1901. július hó 28-a.

Szabályszerűen, oklevéllel is felszerelt pályázati kérvények nagytitkár. Viski Pál esperes úrhoz küldendők Zoványra. Szilágy-megye.

Kolozsvártt, 1901. jul. hó 1. Dr. Bartók György,
ev. ref. püspök.

102—1901.

KÉRELEM.

Mint a küküllői ev. ref. egyházmegyének f. év. és hó 14 ikén tartott közgyűlésén megválasztott főjegyzője, az útasítás 113. §-a alapján az egyházmegye esperesi hivatalának vezetését ideiglenesen átvettem, minélfogva felkérem az érdekelteket, hogy az esperesi hivatal elé terjesztendő beadványokat hozzám küldeni sziveskedjenek.

Sővényfalva, 1901. június 19. Pálkay János,
főjegyző, espereshelyettes.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendőek, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre.
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Politika és protestantismus

I.

A keresztyén vallásnak két alap dogmája van: az »eset« és a »váltás.« Ezeket épült fel a keresztyénség kulturájával, világnézetével, politikai és állami alkotásaival; ezeken alapszik tovább fejlődése is. Az esetről való dogma az ember állati természetének sajátosságait, a bűnnek, a gonoszságnak borzasztó mélységeit tárta fel, reá vezette természet-adta durva ösztöneinek felismerésére és annak sejtelmére, hogy reá nagyobb feladat vár. mint csupán a minden élő lényvel közös faj és létfenntartásról gondoskodni s erős vágyat ébresztett benne, hogy ezen állati állapotból menekedhessenek. A váltásról szóló tan e vágy kielégítésére mutatta meg az utat és lehetőséget, feltárva isteni rokonságát, nemesebb természetének, szellemi, értelmi, erkölcsi méltóságának, nagyságának mindenkivel közös égi származását, feltüntetve, hogy edruga kincsek birtokába mily drága áron, egy bűn nélküli isten ember életének feláldozásával jutott. Ez a két és minden más vallás rendszerekben hiányzó keresztyén alapdogma egymáshoz való viszonyában kifejtve lett a keresztyén társadalom s mondjuk ki határozottan: az egész emberiség valláserkölcsei és kulturális fejlődésének éltető gyökere, ez emeli ki ezután is az állatból az embert. A keresztyénség első századában e gyökérszálak buján termelték hajtásait; az élet és fejlődésképes hajtások megmaradtak, a többiek elszáradtak. A VI-ik század közepén a keresztyén tudat már annyira megerősödött, megtisztult, az egyházi tan annyira kifejlett, a dogma, mint egyedüli igaz tudomány oly hatalmat, erőt és tekintélyt adott az egyháznak, hogy ezer esztendeig korlátlanul uralkodhatott az emberiség felett; ő nevezte ki és tette le a királyokat, határozott béke és háboru felett, az ő véleménye szerint kellett a napnak felkelni és lenyugodni, a földnek mozogni, vagy helyt állani. Tudomány, politika, művészet, utak, étel, ital, ruházat felett ő rendelkezett. Az eze-

redik év vége felé, a 14-ik század utolján s az utánna következő 15-ben elég könnyelmű volt Róma az egyházi dogmákat az aristotelesi filozófia bírálata alá bocsátani, hogy azoknak — szerinte — kétségbe vonhatatlan igazságát az ész által érthetővé tegye. Kevésbe mult, hogy Áristotelest nem emelte a szentek közé. Ennek a könnyelműségnek — jobban mondva — felfuvalkodott elbizakodásnak meg lett az a jó következménye, hogy a skolastika igazolási buzgalmában a dogmákat alkotó elemeire bontotta s midőn ész okokkal erőlködött bizonyítani azok világos értelmét, éppen akkor — öntudatlanul mérte azokra a legvégzetesebb vágásokat, sietette az ezer éves uralom végének bekövetkezését. Megadta a tekintélyhitnek a kegyelem dőfést.

Az a másfél ezer esztendő azonban, mely a reformáció idejéig eltelt, minden látszólagos egyformasága mellett is, századonként az emberi mivótnak egy-egy oly általános érvényű sajátosságait kultiválta, szükségleteit vetette fel és elégítette ki, melyek a közvetlenül utánna következőnek fejlődési útját készítették elő. E fejlődési processusok egymásutánja, egymáshoz való viszonya épp úgy beszélnek az emberiség fejlődésének törvényeiről, mint a föld lerakódott rétegei a föld alakulásáról. Az emberi szellem küzdelmeiben, törekvéseiben, az elért eredményekben feltárult törvény beszél az emberiség valódi történelméről, nem pedig a véres háborúk, lerombolt városok, letapodott mezők, a Nagy Sándorok, Julius Cézárok, Napoleonok hős tettei. Az elme erőfeszítései és az elért eredmények jelölik a kultura útvonalát. Az eredmény annál teljesebb, mentől kielégítőbb magyarázatát adja a kozmosznak, az embernek és a társadalomnak. Az emberi elme e nagy feladat megfejtésével még a Krisztus előtti korszakokban is egész odaadással foglalkozott; e korokból is maradtak reánk oly elemek, melyek az összes emberiségre vonatkozó általános igazságokat fejezik ki, melyek éppen ezért soha el nem évülnek, örök érvényűek ugyan: de a melyek csak

egy oly vallás által lehettek az egész emberiség közkinccsivé, mely oly személyes Istent hirdet, ki mindenkinek édes atyja, gondviselője, ki előtt minden gyermeke egyformán becses, értékes és szeretettel keresi fel az eltévedteket, hogy ne vesszenek el, hanem éljenek. A szabadságért rajongott, a bölcsészetet, művészetet még ma is utolérhetetlen magaslatra emelte a görög szellem, a római jog ma is becses adatokat szolgáltat az államférfiaknak, az öskeresztyénség a vallásos buzgóság példányait hagyta reánk; a kath. egyház ezeréves uralma, a középkori lovagkor a rettenthetlen bátorságnak, vitézségnek, feláldozó baráti szeretetnek, a rajongó lelkesedésnek fénysugarait szabadította fel a durvaságnak sötét mélységeiből. Ezek az ezredek óta termelt örök és az egész emberi nemre vonatkozó általános igazságok megbecsülhetetlen adatokat szolgáltatottak a reformátoroknak, az emberi nagyság és méltóság igazolására ösztönözték, hogy szálljanak le a szellem- és kedélyvilág mélységeibe, mert találnak ott oly világosságot, mely rokon a világ világosságával és ők látnak hatványozott világosságnál, lesznek erősek öntudatuk által és erejüket megnöveli istennek erőssége, hogy szembeszállhasanak a külső tekintély, hatalom és erőszak hatalmasságaival.

Igy született meg a 16-ik század, a „hit által való megigazulás“ — a „vallás“ százada. Az ember belső értékének ezen felismerése, a belső ember ítéletére való ezen hivatkozás a protestantizmusnak két erős és önálló irányát eredményezték. A lutheri egyház mindazt megtartotta, mi az evangyeliiummal nem ellenkezik; a kálvini egyház ellenben mindent elvetett, minek az evangyeliiumban nincsen nyoma. E két irányzat adja a 17-ik századnak a konfessionális jeleket, mert ebben a században mindkét egyház álláspontjának megerősítésére benső tartalmának kifejezésére fordította minden munkásságát. A konfessionális kérdéseket vallás-erkölcsi jelentőségéből kivetkőztette a 18-ik század. Ez vallás-erkölcsi kérdések fejtegetése helyett az emberi ismeret, tudás feltételeinek, határainak meghatározását tűzte maga elé, felvetette annak a problémának a megfejtését, hogy mi az ismeret? mi a tudás? mit ismerhetünk? tudhatunk? mily feltételek mellett ismerhetünk, tudhatunk valamit? meddig terjed? hol végződik az ismeret, tudás határa? mindezeknek mi a bizonyágtétele? mi dönt az igazság felett? az öntudat egy külön, önálló, független ténye-e a képzés, a fogalom, vagy pedig a külvilág és elme együttműködésének eredménye? Ilyen és hasonló problémák megfejtésével foglalkozott a 18-ik század, ennek esett áldozatul a vallás; a tudományos módszerek feletti dulakodás elmerült a legapróbb részletekig terjeszkedő kritika hullámaiban. A 18-ik század a kriticismus százada s ennek legnagyobb kritikusa Kant, a tiszta ész kritikájával száműzte a személyes

istent a kozmoszból; de ugyanakkor a gyakorlati ész kritikájával az emberi szivbe emelt trónt számára; az isten és ember egysége tűnt fel a messi távolból. De hát ez a messi távol hol van? a múltban? avagy a jövőben? Itt is, ott is. Ki mondja azt? az evangyeliium, tanítják az egyházi dogmák, predikálják a szószékekről. A kritika ily általános nyilatkozatokkal nem elégedett meg, ő ismerni akarta a történeti Krisztust, az isteni és emberi tökéletes egységét. Szétszedte tehát elemeire az evangyeliiumot, hogy a misztériumból szabadítsa ki azt, a ki lett az anyaszentegyháznak szegletköve. És csakugyan meg találta, a mit keresett — a történeti Krisztust; el is mondhatta, már nem hiszek többé a Krisztusban, mert ismerem őt; Krisztus nem a hitnek, hanem az ismeretnek és tudásnak lett tárgya: élek többé nem én, hanem él bennem a Krisztus, nem a hit, hanem a tudás által. A kriticismus e szerint azt eredményezte, hogy a kik megismerték Krisztust, azok nem hisznek benne, a kik hisznek, azokat az a vád terhelté, hogy nem ismerik őt. Egyik, mint másik a keresztyén vallás félreértéséből származott; az egyik hirdette Krisztust sípval, trombitával; a másik passiv odaadással bizta magát a Krisztus engesztelő áldozatára.

Ennek a félreértésnek a kikorrigálása a 19-ik századra várakozott. Ez azonban, mint politikus, technikus, mechanikus század annyira el volt foglalva más dolgok kultiválásával, hogy afféle vallási nézetek korrigálására nem igen szakíthatott időt és fáradságot. Az elődjétől reá szállott örökséghez azonban, — az emberi öntudatban lakozó istenhez és a történeti Krisztushoz körömszakadtáig ragaszkodott; a theologia és a természettudományok között sikerült békét kötni oly formán, hogy a theologia a maga részéről elismerte egyfelől azt, hogy az exakt tudományok vívmányai ellenmondás nélkül érvényesek: de másfelől sikerült annak bezikkelvezését is biztosítani a maga számára, hogy a lét talányát megoldani a leglelkiismeretesebb kutatás sem képes, mit a természettudomány annak elismerésével pecsételt meg, hogy a természeti dolgok megközelítő megismerésével nem ellenkezik egy magasabb szellemi világ felvétele, mely az emberi szellem vallási és erkölcsi szükségleteinek megfelel.

(Folyt köv.)

Horváth István.

Jelentés vallástani kézikönyvekről.

II.

Bodor János elemi népiskolák számára irt valás-tanítási kézikönyveivel három szakértő bíráló: *Nagy Károly* theol. fak. tanár, *Péchy Árpád* brassói pap és *Balla Károly* fogarasi ref. pap foglalkozik. Mind a három figyelemre méltó észrevételeket tesz és rámutat bizonyos hiányokra; de a műnek kézikönyvül elfogadását mindenik ajánlja.

Egyetértünk velök abban, hogy *Bodor János* kézikönyvei, különösen az *Ó- és Új-szövetségi szent történetek*, osztatlan elemi népiskoláinkban — a mi-

lyen legtöbb van — sőt osztott népiskoláink III. és IV. osztályaiban is, sikerrel használhatók. Látszik, hogy a szerző nemcsak tudós theologus, hanem vallásos ember, értelmes, buzgó lelkipásztor; a szent történeteket jól válogatta meg, a vallástanítással előszeretettel foglalkozott, s e téren a módszertan tekintetében tapasztalatokat szerzett. Előadása minden felesleges szószaporítás nélkül tartalmaz, könnyed, világos, népies. Csak itt-ott kissé túlnépies, pl. »gunya« szó használatánál.

Osztjuk Nagy Károly ama nézetét, hogy a szent történetek után a levont erkölcsi tanulságok mellett nem volna ölösleges egy-egy találó bibliai locus, sőt néhol egy-egy énekvers. Ez egy második kiadásnál pótolható.

A szemléltető képek alkalmazását is helyeseljük; de — mint Nagy Károly mondja — legyenek azok inkább történetiek és semmi esetben olyanok, melyek hitelveinket sértik, pl. az Istennek emberi alakban való kiábrázolása.

Az I. és II. osztályosok számára irt »*Kis Tanulók Hit és Erkölcstana*« s az ezzel kapcsolatos »*Vezérkönyv*« is hasznos lehet a vallás-tanítónak kezében, mert nagyon elhibázott dolog volna 6—7 éves gyermekkel könyvből tanultatni vallást! Egy második átdolgozásnál és kiadásnál jó volna e két könyvecskét egygyé önteni; s az imákat tartalmazó részt — a »Miatyánk« előtt — kibővíteni azzal, a mit Nagy Károly ajánl, hogy Isten hozzánk való szeretetből elküldötte fiát Jézus Krisztust, a ki megjelentette, hogy Isten nekünk Atyánk és tanított minket így imádkozni stb. A mit Nagy Károly még kívánna, hogy a keresztyén ünnepek jelentőségének megfelelő gyermekimák is legyenek benne, nehezen tartjuk kivihetőnek; mert 6—7 éves gyermekek még nem tudják felfogni ünnepeink jelentőségét. Még nehezebben alkothat fogalmat magának az ily zsengekorú gyermek a ref. hittudatról. Majd megtanulja ezt fejlettebb korban. Növekedjék csak jó erkölcsben, Isten és emberek szeretetében: bizonynyára jó református keresztyén leend belőle.

Hogy az erkölcsi elbeszélések lehetőleg a bibliából vétessenek, ezt Nagy Károlylyal mi is óhajtanók; de a más honnan vett találó elbeszélések is megteszik erkölcsi hatásukat.

A mi végül a megismertetett munkák használatosságát illeti, bizottságunk tekintettel a Péter Károly-féle »Keresztyén Vallástan« előnyeire, hogy az egyházi irodalomban uttörő mű és hogy hit és erkölcsstani fölfogása az evangéliumi protestantizmussal megegyező és hogy a szerző a hit és erkölcsstani együttes tárgyalását szerencsésen oldotta meg, a munkát jelen alakjában is használhatónak tartjuk. Egy vallástanári képzettséggel bíró tanító a fogyatkozásokat könnyen pótolhatja, a minthogy ez meg is várható, hiszen tökéletes tankönyv talán egyetlen sincs; vallástanításunk jelen állapotára vonatkozólag bizottságunk abban a nézetben van, hogy a mennyiben az 1901. évi április 17—20 napjain Budapesten ülésezett egyetemes konvent a revideált gymnasiumi vallástani tantervben a VII. ik osztály tananyagául a többi közt »*a hit és erkölcsstani foglalatját*« is jelölte meg tanítandónak; ifj. Péter Károly szóban levő »Keresztyén vallástana« igen alkalmas kézikönyvnek kinálkozik az újonnan revideált tanterv szerint a VII. oszt. ifjak használatára.

Bodor János vallástanítási kézikönyveinek használatát illetőleg, bizottságunk abban a nézetben van, hogy azok sikerrel használhatók a három csoportra beosztott, hat osztályú elemi népiskolában, mert szerző, eltekintve az osztályonkénti beosztástól, mit megállapított tervünk követelne, úgy látszik a csoportonkénti beosztásra volt figyelemmel, mely eljárást eléggé indokol az a körülmény, hogy az állami iskolákban a két-két osztály csoportosítva hetenként két órai vallásos oktatást nyerhet. Miután azonban az elemi osztá-

lyok vallásos oktatása az I—II. osztályban a kis tanulók hit és erkölcsi tanításából, a III—IV-ik osztályban az ó-szövetségi, az V—VI. osztályban az új-szövetségi történetek tanításával véget érnek, a gazdasági vagy ipari ismétlő iskola három éve ugyancsak felhasználandó, hogy a vallásos oktatás az egyháztörténelem, egyházszervezetten és a káté tanításával a konfirmációban betetőzhető legyen.

Azonban Bodor János kézi könyvei használhatók ott is, hol az osztályonkénti tanítás lehetséges, mert mint egyik bírálója helyesen jegyzi meg, a tanítás biblia olvastatása által könnyen kibővíthető, sőt fejlettebb növendékekkel bíró városi vagy községi iskolákban az ó- és új szövetségi történetek már a III—IV. V. osztályokban eltaníthatók lévén, a VI-ik osztályban az egyháztörténelem is tanítható.

Miután a szóban forgó iskolai könyvek használatosságára vonatkozó szerény nézeteinket előadtuk, bátrak vagyunk ajánlani, hogy a méltóságos igazgatótanács a fentebb nevezett könyvek iskolai kézikönyvül való használatát engedélyezni méltóztassék, egy-szersmind bátrak vagyunk ajánlani, hogy a tiszteletes és nagytiszteletű bíráló atyánkfiaitól bevett bírálatokat, a mennyiben tudomásunk van arról, hogy mindkét szerző munkája átdolgozásával és újra kiadásával foglalkozik, a munkájokra vonatkozó bírálatokat, a szerzők kívánják, betekintésre és megjegyzéseiknek felhasználására nekik kiadni, visszaszolgáltatás feltétele mellett, sziveskedjék.

Ezt a jelentést az igazgatótanács tudomásul vette s határozatilag kimondotta, hogy e bírálatilag megismertetett iskolai kézikönyveket az egyházkerületünk iskoláiban vallástanításra engedélyezett és használt tankönyvek közé fölveszi s használatukat megengedi.

A protestáns pap személyének és működésének jelentőségéről

Vajda Ferencz felolvasása a székegy-udvarhelyi egyházi értekezleten 1901. máj. 31-én.

Egy nemzet vallás-erkölcsi életének nincs biztosabb ismertető jele — mondja Lang — mint annak a nemzetnek a papságról alkotott nézete. E meghatározás nemcsak a vallás-erkölcsi életre illik, hanem kiterjeszthetjük a nemzet kulturájára, socialis életére, közgazdaságára, törvénykezésére és humanitarius intézményeire. Mert, ha ismerjük egy nemzet papságának világnézetét, életfelfogását, jogait, majdnem biztosan megítélhetjük az egész nemzeti életorgánizmust. A papság élete elválaszthatlan, mondhatnám szervi összeköttetésben van az emberi élettel és így mindenféle társas intézményekkel. Az ok, mi ezt létrehozta, nem személyi, nem a papságban rejtlő, hanem mélyebb és az emberi természetben gyökerező, ama *belső szükségérzetben* keresendő, melynélfogva a véges ember viszonyban tudja magát a véghetetlen Istenséggel, benne keresi a dolgok végokát, örömeinek, bánatának forrását, éppen azért hozzá méri életét is. Az ember és az Isten között való viszony *a vallásos életben nyilvánul*. A vallásos életnek sáfaraíul, eleitőlfogva, a papságot tekintették, sőt néhol ma is magát az Istenséget látják a papban inkárnálódni. Mi természetesebb, tehát, mint az, hogy a papság élete, *tükörelt a népek életének*. A milyen nivaun állott az, annál magosab-
ra nem emelkedhetett ez sem.

A vallások történetéből pár példa igazolni fogja állításunkat

Hol a pap csupán úgy szerepel, mint *kuruzsló, jövendőmondó* (a szó közönséges értelmében és nem próféta), mint a poli de monistikis természetű vallásokban: ott szellemi életről, kulturáról szó sem lehet, társadalmi életnek nyoma sincs. Mihelyt pedig a kuruzslás, a jövendőlés — mondjuk a pap életműködése — valamelyes *erkölcsi tartalmat nyer*, és a mily mér-

tékben nyeri ezt: azon mértékben születik meg a civilizáció. Klasszikus példája ennek a *deltii órákulum*, melyből kinőtt a hellén kultúra, a hellén művészet; tápot nyert a zene, a költészet s Apolló papnőinek kezébe futottak össze az állami élet összes szálai. Aegyptomban a papság megteremtette az *orvostudományt és művészetet*; ugyanitt és Babiloniában a *csillagászatot*; Zsidóországban a *történetírást* (Kronikák, Esd. Nehem.). A pap itt már nemcsak vallási törvényhozó, hanem polgári törvényhozó is. Egyéniségéből pedig kilépett: testületet, *papirendet* alkot.

Izraelben sem volt másképpen. A thora eredeti leg nem volt egyéb, mint a papi órákulum által, a Jahve nevében mondott jövendölések, tanácsok gyűjteménye. Csak később lett belőle vallásos és polgári törvénykönyv, akkor, midőn a jövendőmondóból *pap* lett; a papból *törvényhozó*, s egyszemélyben a Jahve *kiválasztott szolgája*.

Természetes, hogy a papság ekkora hatalmi kör mellett, úgy Izraelben, mint másutt, *kizárólagos jogának* tekintette a kultuszt, s különösen, az azzal együtt járó áldozatot, melyet kezdetben mindenki szabadon végezhetett. Így fejlődött ki lassankint a *papuralom* (hierarchia), melynek kiváló példája az ókorban a zsidópapság, és Indiában a braman papság. De már a papuralomban úgy a pap, mind az általa végzett vallásos cselekedet elveszítette eredeti célját és formáját. A cél többé nem a nép szellemi életének előmozdítására, hanem saját, hatalmi állásának megszilárdítására irányult. Erre szolgált a fényes *külsőség* is, mely az isteni tiszteletben kifejezésre jutott: a templomok művészi formája, a fényes öltözet, a szigorúan előírt czeremoniák. A papuralom soha sem volt nagyobb Izraelben, mint Jézus korában. „*Mikor meglátá Jézus a sokaságot* — mondja a Máté szerinti evangelium írója — *megegett rajtuk a szive, hogy elgyötörve, szétszórva vannak, mint a pásztor nélküli juhak*“ (Mát. IX. 36.)

Szükség volt ezeket előre bocsátanunk, egyrészt, hogy általánosságban igazoltassék amaz állításunk, hogy a papság élete mennyire össze volt nőve, már a hajdan korban, a népek életműködésével; másrészt, hogy az ókori nézetfel szemben, a papságról szóló, keresztyén tanfogalom annál élesebben kidomborodjék; és szükség volt azért is, hogy a keresztyén-ség előtti vallások papságában láthassuk azon vonásokat, melyeket — az ellentét dacára — némely keresztyén felekezetek átvettek és megtartottak.

A keresztyénségben a régi vallásos fogalmak: Istenről, világról, emberről, kultuszról, *papságról*, lényegileg egészen megváltoztak; az istenországa keretébe, mint egészen új intézmények illeszkedtek be. Szigorúan tárgyunknál maradva, a papság gondolata az *egyetemes papság eszméjében* csúcsosodott ki. És ez, a vallásos életfejlődésnek természetes következménye volt. A keresztyénség bölcsőjében, hol a pap uralom olyan erős volt és a lelkek annyira békóba voltak verve: egyszerre kellett széttörni a korlátokat és megnyitani a lelki boldogság útait. Jézus maga nem volt pap; papi rendet nem is alapított. Ő, mint laikus hirdette az Isten igéjét, ama belső erőnél és hatalomnál fogva, melyet neki a Szentlélek adott Tanítványai ugyanezt cselekedték. És, midőn a sokaság tudakozódik e felől, azt mondja Péter apostol: „*be teljeseedett a prófécia: kitöltök az én lelkemből minden testre és prótétálnak a ti fiaitok és leányaitok*. (Joel. II. 28.) *Többé nem tanítja senki az ő telebarátját, mondván: ismerjétek meg az urát, mert ők mindnyájan megismernek engem, kicsinytől fogva nagyig*. (Jer. XXXI. 34.)

Az apostoli korban tehát nem volt „hivatalos“ papság, hanem a Szentlélek által meghívatott egyének, magok a keresztyének mind papok és mind az Isten igéjének hirdetői, az üdv-igazságoknak közlöi voltak.

Péter apostol minden keresztyénről azt mondja, hogy *szent nép és királyi pap* (I. Pét. II. 9.) A Jelenések könyvének írója pedig egyenesen kifejezi, hogy *Krisztus tett minket királyokká és papokká* (Jel. I. 9.) hogy *ő általa szüntelen áldozatot vigyünk Isten eleibe, dicséretnek áldozatját* (Zsid. XIII. 15.)

S mégis mit látunk? Azt, hogy minden keresztyén felekezet kebelében kifejlődött és meg van a papi rend, a papi hivatal. Önkénytelenül is felmerül a kérdés nem tértünk-e el a ker. alapelvtől, midőn egyházszervezetünkben a papságnak helyet adtunk? Meg kell világítanunk azért a kérdést *katholikus állásponton*, hol a papság hierarchiává fejlődött s az egyetemes papság eszméjét egészen elvetette; a *Szekták álláspontjáról*, hol az egyetemes papság mellett, a rendes papi hivatalnak nincs helye; és *protestáns álláspontról* hol a papi testület mellett, az egyetemes papság eszméje is érvényre jut. Hazánkban ma ezen három irányzat küzd egymással, hogy érvényre juthasson. Fontos ez a küzdelem, mert társadalmi intézményeink is, sok tekintetben a szerint alakulnak, a mint egyik, vagy másik irányzat jut diadalra.

(Folytatása következik.)

Titkári jelentés

az erdélyi ev. ref. egyh. ker. értekezlet 1900. jun. 8-tól
1901. ápril 30-áig terjedő első évéről.

Előterjesztette: *Nagy Károly* egyh. titkár

(Folytatás.)

Értekezletünk *központi vezetősége* (az elnökség és Igazgató választmány) végzett munkájáról röviden a következőket jelenthetem:

Az elnökség buzgón fáradozott a *taggyűjtés* munkájában. A nagy számmal szétküldött taggyűjtő ivenek 438 tag jelentkezett és pedig 16 alapító-, 382 rendes- és 40 pártolótag. Kinyomatta és szétküldötte a közgyűlés határozatához képest az *Évkönyv*-et 1000 példányban. Fájdalom, árukból eddig még a nyomtatási költség sem került ki, de reméljük, hogy a benne foglaltató sok értékes felolvasás s lelkészeink buzgó terjesztése kielégítő eredményt hozand. 2000 különlenyomatot készítettünk a *Váro* Ferencz tanár »Vallomások és kérdések« cz. szép felolvasásából, a mely művelt közönségünk közt, bizonyára, nagy elterjedést nyerend csekély 20 fillér árért.

Igazgató-Választmányunk három ülést tartott folyó ügyek intézésére. Mandátumához képest tett azonban több irányban kezdeményező lépést is, a melyekre nézve most kéri ki a közgyűlés helyben hagyó tudomásvételét. Kiadta és szétküldötte *Mit tegyünk!*? cz. füzetét, melyben felhívást intézett és irányelveket adott a presbyteriumoknak az egyháztársadalmi munka haladéktalan megkezdésére. Felhívásának itt-ott volt is nem kicsinyelhető eredménye, de bizony igen sok helyt nem is tárgyaltattott. Pedig a munkának a helyi viszonyokhoz alkalmazott formában való megkezdése elodázhatatlan szükség, a minek sürgetésére a Nt. esperes urak egyházlátogatásai alkalmmal sokat tehetnek s bizunk, fognak is tenni. Különböző oldalról jött indítványokra elhatározottat: 1. hogy úgy művelt közönségünk, mint egyszerű hiveink lelki szükségleteinek megfelelő és házi használatra alkalmas *vallásos elmélkedések és imák* irassanak s ezek lehető olcsó áron való terjesztése megkíséreltessék s esetleg már meglevő alkalmas ilyen munkák terjesztessenek. A régi alkalmas alk. művek jegyzéke már ez év őszén ki fog adatni; egy ilyen irányu új munka készítésére boldogult elnökünk *Molnár* Albert ajánlkozott volt. Fájdalom, az ő leghivatottabb kezéből előbb kiesett a toll, semhogy ígéretét beválthatta volna. Elnökségünk azonban új, hivatott munkást fog keresni és találni, ki e

fontos szükségét kielégítse -- 2. Elhatározottat, hogy ugy istentiszteleteink, mint egyházi estélyeink vallásos buzgósága emelésére karénekek alakjába felhasználni, összegyűjteti régi magyar ref. egyházi énekeink szövegére és dallamra kiválóbb darabjait. E munkára Borsay Samu konvéd zenekari karnagyot volt szerencsénk megnyerni, munkájában való segédkezésre pedig Váró Ferencz, Erdélyi Pál dr. és Pokoly József urakat kértük fel. E több időt igénylő munka elkészültéig az egyh. ker. Igazgató-tanácsa által kiadott »Buzgóság Lantja« cz többeszólamu egyházi énekeink buzgó használatára hívjuk fel lelkésztársaink figyelmét. A szép egyházi és templomi ének kibeszélhetetlen szolgálattal tesz a vallásos buzgóság és egyháziasság fokozására s nem lehet fontosságát eléggé hangsúlyoznunk. — 3. Péchy Árpád brassói lelkész indítványára elhatározta a Választmány egy vallásos irányú nép- és ifjusági lap megindítását, kimondván, hogy e lapot évi pénztármaradékára eréjéig subventionálni is fogja. A lap az 1901. év január elején »Vasárnap« czimrel Nagy Károly theol tanár szerkesztésében meg is indult. A lap mutatványsszáma karácsonyra 4000 példányban küldetett szét tömegesen a lelkészi hivatalokhoz, hogy szétoszassák hűveik közt és előfizetőket gyűjtsenek évi 4 koronával. Hol volt és van a hiba: a szerkesztésben-e, melynek hiányaira — különösen a népies nyelv tekintetében — több jóakaratu és szíves figyelmeztetést kaptam, vagy az ismertetés, terjesztés körüli buzgóságban, vagy — mert tudom, hogy mindakettőben minő mértékben okai ezek a sovány eredménynek? — nem kutatom. Egy bizonyos, hogy e bajok egyikét is orvosolni nekem nem áll hatalmamban. Állásom, munkaköröm, tanulmányaim s eddigi viszonyaim a mint a lap legelső számában kifejeztem engem egy néplap szerkesztésére nem ajánlottak. Magam sem ajánlottam magamat s a kényszerítés előtt is csak azon biztatás és reménység mellett hajoltam meg, hogy a kik egész életüket a nép közt töltik s így szükségüket, gondolkozásmódját stb. ismerik, maguk fognak e tekintetben példát mutatni s reám inkább csak adminisztratív és technikai feladatok hárulnak. Fájdalom, e biztatás és remény egyformán hiúnak bizonyult, legalább eddig. Ujabb időben, főként mióta az Ig-választmány felkérésére Vajda Ferencz sz.-lónai lelkész aa. az ő kiváló képességeit volt szíves a »Vasárnap« nak felajánlani s a szerkesztés gondjait vélem megosztani, e tekintetben jobb kilátásaink vannak.

Nem sokkal áll jobban a »Vasárnap« anyagi oldala is. Hogy népünk nehéz anyagi viszonyok közt él — tudjuk; de igen azt is, hogy olvasni szeret s hogy a vallásos olvasmányok iránt mindig előszeretettel viseltetett. Ennek daczára az előfizetők száma reményünkön alul maradt, pedig — s ezt ki kell emelnem — előkelő köreink eléggé felkarolták ügyét. Kevésbé maga a lelkészkedő papság. Brassó, Hosszúfal, Homoród Héviz, Buzás-Bocsárd, Vaja, Vajda-Szentivány, Toplicza, Déés, Nagy-Enyed, Maros-Ugra, Gyalu, Erzsébetváros, Sz.-Nagyfal, M.-Nemegye, Tancs, Zágón, M.-Bánd, M.-Kályán, Szász-Czegő és kolozsvári ref. kollegiumunk elég jó példával jártak elől 5—35 példányig adva előfizetőket; de ha meggondoljuk, hogy 560 egyházunk közül alig egyharmadból került előfizető s ezek összes száma sem érte el a nyolczadfél század, holott a lapnak, csak hogy tiszta kiadásait fedezni tudja, legalább is ezer előfizetőre volna szüksége: általában és egészében az eredményt kielégítőnek nem mondhatjuk. A második negyedév e tekintetben még rosszabb volt, mint az első s a harmadik aligha még ennél kedvezőlenebb nem lesz a nyári dologidő miatt. Vállalkozásunk tehát — fájdalom — nagyon is reá szorul az egyesület subventiójára, sőt a mint a pénztári jelentésből ki fog tűnni az adható subventió sem fogja életét biztosíthatni, ha iránta az érdeklődést felkölteni és nagyobb mérvű támogatást megszerezni nem sikerül.

De e tekintetben is vannak biztató jelek. Midőn például azt látjuk, hogy Irsay József ördög-kereszturi lelkész körlelkészése minden szórványának saját költségén rendelt egy-egy példányt, azon kívül a lap terjesztésére is 20 koronát adományozni szivesekedett, midőn Zsigmond Károly hosszufalusi körlelkész 570 lelkét számláló gyülekezetéből 35 előfizetőt gyűjtve fényesen megmutatta, hogy a buzgóság mire vihethet reményünk, hogy lelkészi karunk és világi tekintélyesebb és vagyonosabb hűveink is megteszik e téren is a magukét. Csak kitarthassunk. Nagy tömegek nehezen mozdíthatók, de ha megmozdulnak, az eredmény bizonyos. Legyen szabad azért e helyről is kérem a kiket illet: sziveskedjenek e fontos dolgot felkarolni, egyházaink, lelkészeink ne sajnálják meghozni azt a csekélyke 4 korona áldozatot. Ha minden pap, tanár és egyház megrendelné egy-egy példányban, a lap élete, sőt fejlődése biztosítva volna.

(Vége következik.)

Egyházmegyei élet.

As udvarhelyi egyházmegyei értekezletnek fiókköre emlékeztető közgyűlést tartott május 28-án Küsmődön. Nem feledi el e napot egyhamar sem a helyi ref. gyülekezet, sem a vidékről összesereglett kálvinistaság. Nem, mert a mi fehér holló ez idő szerint egyházi életünkben: a fiókköri értekezletnek minden papja jelen volt. Ez maga esemén szünba megy. Hátha még hozzá vesszük, hogy a nép gondolat és érzelmvilágának teljesen megfelelő, emelkedett hangulatban, fölemelő, megnyugtató érzéssel Pál Balázs a köröspataki, 55 év óta sáfárkodó lelképásztor imádkozott! hogy Márk XVI. 15-re épített, a különböző felekezetek és különböző nemzetiségek közös, hazafias érdekeit behatón tárgyaló egyházi beszédet, ifjui tüzzel Bójte Sándor szolokmai pap mondott, ki szintén régi, régi (46 év óta) harcos az Ur táborában! hogy váratlanul épen e beszéd alatt jött az ódon templom falai közé Bedő Albert nyugalmazott főudvarmester, képviselőjelölt, továbbá Ugron Zoltán, meg Gálfi Kálmán főszolgabíró és kíséretük! hogy Csia Kálmán értekezleti elnök megnyitójában, üdvözölve a vendégeket, helyzetyszerűen mutatott rá az eredetileg másfelé igyekvő illustis vendégek előtt az igazságra: „ember tervez, isten végez“; de másfelől szemléltette a nép előtt e tüneményben azt a másik jelentőségeltjes vonást is, hogy ime nagyjaink bizonyítják: „a bölcsességnek kezdete Istennek félelme“ — Ha hozzá vesszük, hogy Orbán József siklódi predikátor „Hitbajnokok, hithősök és hitvértanuk“ című népies értekezésében úgy az általános, mint a magyar egyháztörténetnek legérdekesebb jeleit válogatta össze e fogalmak (hitbajnok, hős, vértanu) megvilágítására s bebizonyította (klauzulájában), hogy bizonyos ma fennálló viszonyok között inkább lehet hitbajnok hithős, hitvértanu a küsmödi harangozó, mint akár egy püspök! (nagy csoda ha nem mindenki Majláthra gondolt); ha hozzá vesszük, hogy Rozsondai István etédi kántor megrázó hatással adta elő „Keresem az istent“ cz. költeményt s a hallgatóság lelkén átfutó borzadályt az elnöki zárszó egyszerre elüzte s a pünköszi lélektől áthatott szívekbe helyezte a zarándoktól (ki utóvégre is nem lehet ref.) elveszettnek hitt Istent!

Bizony, mindezekért emlékeztető nap maradt az etédi fiókkör apraja-nagyja előtt 1901. május 28-ka. S mi az alap oka? Az egyetértés, mi a vezetők között fennáll. Vajha itt soká megmaradna — s másutt is megjelenék ez a lelki angyal!

I s k o l a

Értesítés az erdélyi ev. ref. egyházkerület kolozsvári theologiai fakultásáról az 1901–1902. tanévre vonatkozólag.

1. Az 1901–1902-ik tanév ünnepélyes megnyitása szeptember hó 15-én vasárnap d. e. 11 órakor lesz a fakultás épületének dísztermében.

2. A felvételért való folyamodványok érettségi bizonyítvánnyal, illetőleg annak hitelesített másolatával, vagy leczke önyvvel (index), hitelesített adókönyvi kivonattal és családi értesítővel felszerelten és a fakultás igazgatóságához címzetten **folyó évi augusztus hó 28-ig** küldendők be. Később érkezett folyamodványok nem vétetnek tekintetbe.

A folyamodványok felzetén megjelölendő a folyamodó lakása és utolsó postája.

A folyamodók a beadásra kitűzött határidő után 8 nap alatt értesíttetnek folyamodványaik miként történt elintézéséről.

A **volt növendékeknek**, a mennyiben nem jótéteményesek, elég csak levélben jelentkezniök

Az **állami jótéteményes bölcsészethallgatóknak** évről-évre kell folyamodniok, a 2. pontban jelölt módon szerelve fel folyamodványaikat s azokat a Nagyméltóságú Vallás- és Közoktatásügyi miniszter úrhoz intézetten a fakultás igazgatóságához kell be-
küldeniök.

A ki azonban **augusztus 28-ig** nem jelentkezik, vagy nem folyamodik, eltávoztottnak tekintetvén, helye mással töltetik be

3. A jövő 1901–1902-iki tanévre a fakultás mélt. Elöljárósága a **theologus ifjak** felvételét illetőleg kimondotta, hogy a **hittanhallgatók közül a stipendiumban részesülők csak a 160–100 kor. díjfizetők közé vehetők fel, míg a többiek — valamint az újonnan jelentkezők is — a 160–50 kor. fizetők közé.** »Jeles» érettségi bizonyítvánnyal jelentkező theol. ifjak már azonnal vagy ösztöndíjra, vagy teljesen ingyenesen vétetnek fel

A theologus ifjakért — a kötelező tárgyak után — az egyetemi tandíjat a fakultás fizeti.

A hittanhallgatók részére tizenöt 200—200 koronás és egy 180 kor. ösztöndíj, továbbá a legáció jótéteménye helyzetetik kiltásba.

4. A **bölcsészethallgatók** közül a régiek évi 300 kor. kedvezményes díjfizetés mellett vétetnek fel, ellenben az **újonnan belépők csakis 400 korona** rendes díj fizetése mellett. Az öt, egyenként 200 koronás jótéteményes hely egyelőre még fenntartott a kiváló szorgalmú és magaviseletű ifjak számára. Az ellátási díjat három egyenlő részben (szept., január és április) kell fizetni, de indokolt kérelemre az intézet igazgatója havi díjfizetést is engedélyezhet; úgy azonban, hogy a díjat a hónap öt első napján feltétlenül be kell fizetni, mert különben az étkezés a hátralékosoktól elvonatik.

5. A beíratáskor minden egyes felvett növendék kivétel nélkül 20 kor. beíratkozási, felszerelési, könyvtári stb. díjat tartozik fizetni, mely fizetés alól felmentés senkinek nem adatik: végül az intézeti törvények 1 példányát tartozik megvenni (40 fill.).

6. A **beíratások** a jövő tanévre szeptember 10. és következő napjain lesznek.

7. A bennlakásra felvett ifjak **szeptember 10-től** kezdve jöhetnek.

A tápintézetben a főzés szept. 12-én kezdődik.

Szeptember 10-ike előtt senki bennlakást és szeptember 12-ike előtt senki kosztot az intézetben nem kaphat még külön kérelemre sem. Az internatusi ellátás lakásból, fűtéssel és világítással s étkezésből — reggeli, ebéd s vacsora — áll.

8. A **theologiai alap- és lelkésképeztő vizs-**

gák (kápláni és papi vizsgák) **szeptember 12–14. napjain** fognak megtartatni

E vizsgákra a jelöltek szeptember 11-én, illetőleg a papi vizsgát teendők szeptember 12-én tartoznak a fakultás igazgatójánál jelentkezni, nála okmányaikat (indexeiket, illetőleg első papi vizsgai és szolgálati bizonyítványaikat) bemutatni és a képesítő vizsgák jelöltjei vizsgadíj címén személyenként 10—10. koronát s a kiállítandó bizonyítványért külön 5 koronát lefizetni.

9. A **javitó és pótvizsgálatok** a beíratások ideje alatt, szeptember 10—11 napjain lesznek. Az ezen napokon a szigorlatokat elmulasztók csak a tanári kartól külön kért és teljesen indokolt kérelemre nyert engedély mellett tehetnek később szigorlatot; de a míg szigorlataikat le nem tették, semmiféle intézeti kedvezményes jótéteményben nem részesülhetnek.

10. Esetleges tudakozódások a theologiai fakultás igazgatójához intézendők (Kolozsvár, Emketér 1-ső szám.)

Kolozsvárt, 1901. július.

Kenessey Béla,
a theol. fakultás igazgatója.

Különfélék.

— **Az Országos Középiskolai Tanáregyesület közgyűlése.** Alig záródott be az iskolai esztendő, a középiskolai tanárok tanácskozára gyűltek össze. Az idei közgyűlést Budapesten tartottak meg július első hetében. Több fontos tárgy került megvitatás alá. Így tanácskoztak a **szabad egyetem és a középiskolai tanárságról, az iskolai helyes írásról, a ferekezeti tanárok bajairól** stb. Minket egyházi szempontból, leginkább érdekel **Walter Béla** lőcsei főreáliskolai igazgató felolvasása: **az ifjúság erkölcsi megóvásáról.** Felolvasó konstatálja, hogy a középiskolai ifjúságban is az érzékiség hovatovább mind nagyobb mértékben lép fel, a mi erkölcsi és nemzeti szempontból is egyaránt káros. A baj számlálására hat pontból álló határozati javaslatot nyújt be. A kérdéshez többen hozzászóltak. Azt hisszük, hogy leginkább a szeg fejére ütött **Rosnyai** Károly pesti tanár, a ki nyíltan kimondotta, hogy az ifjúság erkölcsi meglazulásának oka: **a vallástalanság.** Ha a bajt javítani akarjuk, ugymond, ápoljuk az ifjúságban valamennyien, bármily tárgyat tanítsunk is, a vallásosságot. Helyes! A vallástanár egymagára nem tud megküzdeni a bajjal, ha őt az egész tanári kar nem támogatja; hiába épít egyik órán, ha a másik órán pl. a phisika tanára lerontja, a mit ő épített. Egyöntetű eljárás teremthet csupán egészséges vallás-erkölcsi életet. Ez a kívánalom nemcsak a tanároktól várja el, hogy egyházas érzülettel birjanak, hanem az egyháztól is megkívánja, hogy a középiskolai vallás tanítás ügyét jobban karolja fel, mint eddig tette.

— **Az angol eskü mintá.** Az angol alkotmányoknak egyik sarkalatos pontja az, hogy az uralkodó csak protestáns lehet. Az eskü minta, melylyel az új uralkodó felesküszik az alkotmányra, a törvényekre, még Cromwell Olivér idejéből való, és egyik pontjában az van, hogy küzdeni fog a kath. vallás ellen. Most, hogy **VII. Edvárd** került a trónra, a kath. arisztokrácia mozgalmat indított, a katolikusokat sértő passus megváltoztatására. Csakugyan sikerült elérniök annyit, hogy a kérdéses passzust kihagyják és helyébe a következő, új részt toldják be:

„Én, VII. Edvárd, Isten kegyelméből Nagybritannia és Irland királya, a hit védője, vallom, kijelentem és kinyilatkoztatom ünnepiesen az Úr színe előtt, hogy hiszem, hogy az Oltári Szentségnél a kenyér és bor nem változik át Krisztus testévé és vérévé és hiszem, hogy **Szűz Mária és a többi szentek imádása** éppen úgy, mint a miseáldozat, amint a római egyházban szokásban vannak, mind

olyan ceremóniák, amelyek ellenkeznek a protestáns vallással: valom, kijelentem és kinyilvánítom ünnepiesen az Ur színe előtt, hogy ezt a nyilatkozatomat minden részében minden föntartás nélkül teszem.

Klerikális lapok egyfelől ezt nagy vívmánynak tekintik, de, hogy nincs valami nagy köszönet benne azt maguk is beismerik midőn feljajdulnak a Szűz Mária és a többi szentek elleni passzusra. Ezzel kapcsolatosan megemlítjük, hogy a „Magyar Szó”-ban „Egy kálvinista” felveti a kérdést: hogy hát a római katolikus püspökök esküjéből mikor hagyják ki a haereticos pro posse persequar-t? S egyáltalában, mikor hagynak fel az ultramontánok a protestánsok eretnekítésével? Mindenesetre fontos kérdés, melyet jó lesz napi rendről le nem venni.

— **Az erdélyi püspöki ezim és Haynald.** A „Dunántúli Prot. Lap”-ból olvassuk a következő, érdekes kis ujságot: Haynald Lajos, úgy látszik, még nem szégyenlette, nem tagadta el, hogy ő *római katolikus* püspök; az *Udvardon* (Komárom m.) levő igen szép kálvária II. stacziójának homlokzatán, a kép alatt szó szerint ez olvasható: »*Haynald Lajos, erdélyi róm. kath.* püspök es. k. belső t. tanácsos alapítványa « Jellemző, hogy éppen ez a Haynald volt az. kinek az ötvenes években az abszolút kormány engedélyezte volt az »erdélyi püspöki« czim használatát, de, úgy látszik, hogy az életben ő is jobbnak látta használni a „róm. kath.” jelzöt. Tempora mutantur....

— **Kálvinista-katholikus szövetség.** Hollandiában a tíz év óta kormányon levő liberális kormány megbukott. Helyét az egyesült református-katholikus orthodox párt foglalta el, s kormányra jött ez jutott. élén a reform. *Kuyper* tanárral. Hogy e két ellentétes elem között a fegyver barátság meddig tart: arra kíváncsiak vagyunk.

— **Papváltások.** A szilágy-szolnoki egyházmegyében a *kémeri* nagy és népes egyház *Nagy István*, harasztosi papot; a kolozs kalotai egyházmegyében a *magyar gyerőmonostori* egyház *Paulay Viktor*, fugyi-vásárhelyi papot hívta meg új papjának. Találjanak az új helyen kedves otthont s isten áldása legyen lelkipásztori működésükön.

— **A damos-jákótelki, kiesiny** egyház, mióta öreg papja meghalt, nem kapott új papot. Többszöri hirdetésre sem akadt pályázó. Főtiszteletű püspök ur, az esperes ajánlatára, a bajon úgy segített, hogy engedélyt adott *Debreczeny* István nyugalmazott tanítónak, a ki különben végzett theologus, hogy abban a papi teendőket végezhesse. Ohajtjuk, hogy sikerrel működjenek az Ur szőlőjében!

— **Megjelent és beküldetett** hozzánk is a duna-melléki egyházkerület budapesti theol. akadémiájának 1900/901. iskolai évi Értésítője, *Szabó Aladár* theol. igazgató szerkesztésében. Az Értésítő elején *Szabó Aladár* a lelkész képzésről ír értekezést, melynek foglalata röviden ez lelkészképzésünk legyen *evangeliumi, magyar, igazán tudományos és gyakorlati*. Az iskolai év történetében kiemeli egy prot. internátus létesítésének szükségét, melyben theologusok és egyetemi polgárok nyernének ellátást. Az akadémián hát rendes tanár és két rendkívüli (egészségtan és zene) tanár működött. A theologusok létszáma az év végén 46 volt. Erdélyből *hét* theologus tanult Budapesten, ennnyivel kevesebb volt a mi theologusaink létszáma. Vajjon, a papjaink száma is kevesebb lesz?

— **Halálozás.** *Benedek* Ferencz, haranglábi ev. ref. lelkész és a küküllői egyházmegye volt esperese 90 éves korában jobblétre szenderült. Közel 70 évig hirdette az igét haranglábi kis egyházunkban. Soha sem vágyott más helyre, pedig mehetett volna. Mint ifjú részt vett a szabadságharcban és Erzsébetvárost nagy veszedelemből mentette meg. Önfeláldozó, bátor küzdelme részletesen meg van örökítve Erzsébetváros

monografiájában. A szabadságharc után fogságot is szenvedett, honnan kiszabadulva haranglábi pap lett. Az egyházmegyében előbb director, majd 1871—1886-ig esperes volt. Halálát nagykiterjedésű családjá gyászolja. Emlékét a magyar szabadságharcnak és az erdélyi ref. egyházkerületnek történetében egy-egy szép lap őrzi. Nyugodjék csendesen!

— **Mult számunkba** néhány értelemzavaró sajtóhiba csuszott be, a melynek javítását ilt adjuk: A vezércikk első hasábjában felülől számítva a 16 ik sorban *raczionális* helyett *nacionális* olvasandó, a második hasáb 12-ik sorából kimaradt a kifejezés: »*rationalis-moralis és lutheranus*«. 'gy a mondat következőkép alakol: *Ezen szeretetben való egyesülésnek, az unitarius inkább rationalis-moralis; a lutheranus misztikus*....« A 4-ik hasáb 13 sorának végéről kimarad: »*hanem erkölcsseinknek és erényeink kell vallásunkhoz felemelkednie*«. Az 5-dik hasáb 9 sorában *érezhető* helyett *emészhető* olvasandó. Második cikkünk czime meg— szintén revizori hiba — nem: »*Jelentés a vallástani kézikönyvről*« hanem »*Jelentés vallástani kézikönyvekről*«

Szerkesztői üzenetek.

P. J. Uzon. Minthogy „ev. ref. tanítói állomás betöltéséről van szó, kérjük szíveskedjék a rendes úton eljárni, úgy mint az Utasítás 68. §-a megszabja. Szíves üdvözet!

Hivatalos rész.

2809—1901.

KÖRLEVÉL,

valamennyi egyházmegye Nagytiszteletű esperes, püspöki egyház tiszteletes t. tanácsa s a kollegiumok méltóságos t. Elöljáróságához.

Értesítjük a méltóságos t. Czimet, hogy a folyó évi főtiszteletű egyetemes Konvent üléséről szóló jegyzőkönyveket az alábbi kimutatás szerint már szétküldöttük, minél fogva fölkérjük, hogy az ott kitüntetett összegeket folyó évi augusztus hó 20-áig keblbi pénztárunkba feltétlenül befizetni szíveskedjenek.

Vajdahunyadi egyh. 28 példány után 27 koronát. Gyulafehérvári egyhm. 13 péld. u. 12 kor. Nagyenyedi egyhm. 33 péld. u. 32 kor. K-kalotai egyhm. 40 péld. u. 39 kor. Sz-szolnoki egyhm. 63 péld. u. 62 kor. Deési egyhm. 26 péld. u. 25 kor. Széki egyhm. 35 péld. u. 34 kor. Nagy-sajói egyhm. 14 péld. u. 13 kor. Görgényi egyhm. 34 péld. u. 33 kor. Marosi egyhm. 63 péld. u. 62 kor. Küküllői egyhm. 36 péld. u. 35 kor. N-szebeni egyhm. 14 péld. u. 13 kor. Udvarhelyi egyhm. 51 péld. u. 50 kor. Erdővidéki egyhm. 15 péld. u. 14 kor. Sepsí egyhm. 37 péld. u. 36 kor. Orbai egyhm. 12 péld. u. 11 kor. Kézdi egyhm. 13 péld. u. 12 kor. Tíz püspöki egyh. egy egy péld. u. 10 kor. Hat kollegium egy-egy, n-enyedi koll. két péld. után 8 koronát.

Kolozsvárt, 1901. július 1-én.

Dr. Bartók György,
elnök.

Dr. Kádár János,
titkár.

2638—1901.

KÖRLEVÉL,

valamennyi erdélyi ev. ref. kollegium méltóságos t. Elöljáróságának.

A m. kir. közoktatásügyi miniszternek 1900. évi 29.954 számú rendelete nyomán, mult évi június hóban 2109 ig. tan. szám alatt intézkedtünk, hogy a miniszteri renüetnek intézeteink, melyek államsegélyt élveznek, az 1883. évi XXX. t.-cz. 47 §-ából kifolyólag, a játékdélutánok berendezéséről gondoskodjanak és a tanterv kiegészítéséül játékdélutánokat valóban tartsanak is.

Kollegiumaink közül a kolozsvári, maros vásárhelyi, székely-udvarheiyi, szászvárosi, zilahi és s.-szentgyörgyi, az útasításnak megfelelőleg intézkedtek s játékdélutánoknak, mint a tornagyakorlatok egy bizonyos nemének a megtartásáról s eljárásuk eredményét és a szándékolt tanítás tervezetét is mutatták hatóságunknak, mely jeitéseiket tudomásul vette és a játékdélutánoknak a 4 alsóbb osztályban heti 2—2 órában való megtartását jóváhagyta. S erről az intézkedéséről, — mely hat kollegiumra vonatkozott, — egyházi törvényeink értelmében fölratot intézett az egyetemes konventhez, a melyben intézkedéseinek tuda-

másul vételét s a mennyiben a játékdélutánok behozatala a tantervvel szoros kapcsolatban áll, a ref. gimnáziumi tanterv megállapítása pedig az egyetemes Konvent joga és feladata, kérte az egyetemes Konventet, hogy a játékdélutánokra vonatkozó kultuszminiszteri rendelkezésre nézve nyilatkozzon és a játékdélutánok megtartása iránt útastásokat adni sziveskedjék.

Az egyetemes Konvent, egyetértvén az előterjesztés célzatával, s azzal, hogy a játékdélutánok a testgyakorlást illetőleg vele lényegileg összhangban állanak; az 1901. április 17—20. napjain tartott ülésében 39 jkvi szám alatt elhatározta s útastásul adta, hogy a fönntartó testületek valamennyi ref. gimnáziumnál a játékok ügyéről kellően gondoskodjanak.

Ezek után a kultuszminiszter úr folyó évi június hó 11-én, 30.603 szám alatt a játékdélutánoknak a felsőbb osztályokban való behozatalát rendelte el és ismét felhívta hatóságunkat, hogy a rendelet értelmében intézkedjék, reámutatván a „Hivatalos Közlöny“ 1901. évi 15. számára, a melyben rendelete „A játékdélutánoknak a középiskolák felsőbb osztályaiba való behozatala“ iránt intézkedik s minthogy a rendelkezésnek a megvalósítására hatóságunkat is, az államsegélyes gimnáziumainkra nézve felhívta, az igazgatótanács kötelességének ismeri, hogy államsegélyes gimnáziumaink e rendelet megvalósítására, a felsőbb osztályokra nézve is, tervet készítsenek s a mennyire lehet már a közeledő 1901—2 isk. évben foganatba is vegyék.

Valamint a 2109—900 sz. ig. tanácsi rendeletben, úgy most is elrendelte az ig. tanács, hogy az államsegélyes gimnáziumaink a játékerület pontos méreteit, a jövő tanévi tájékoztató tárgyfólosztást és órarendet, a játékdélutánok idejének megjelölésével, az osztályösszevonások tervét és a játékdélutánok vezetésére vállalkozók neveit terjeszszék föl igazgató-tanácsunkhoz tudomásul és jóváhagyás végett.

Kolozsvárt, 1901. július 1-én

Dr. Bartók György,
elnök.

Parádi Kálmán,
tanügyi-előadó.

1023—1901. PÁLYÁZAT

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületbe kebelezett *ilyefalvi* püspöki vizsgálat alatt álló II. oszt. egyházközség *lelkészi* állomására pályázat nyitattik.

Ezen állomás javadalma: a) Tisztességes lakás, a hozzá tartozó gazdasági épületekkel és veteményes-gyümölcsös kerttel, értéke 100 korona. b) 10 kat hold kaszáló (adóját az egyház fizeti) bérjövödelmének értéke 280 kor. c) A Fökösi határon 1200 négyszög öl kaszálónak két harmad részben való haszon élvezete; értéke 12 korona. d) Jelenleg 98 egész kepe fizetőtől 70 liter búza, 120 liter zab, melyet, ha pénzül fizetnek, a búzáért fejenként 7 korona. a zabért 4 korona 80 fillér jár. Értéke 1156 kor. 40 f. e.) Jelenleg 45 fél kepe fizetőtől egyenként 35 liter búza és 60 liter zab, mely, ha pénzül fizetnek, a búzáért fejenként 3 korona, a zabért 2 korona 40 fillér jár. Ezek értéke 243 korona f) Egy $\frac{1}{3}$ kepe fizető fizet készpénzül 6 koronát. g) 14 egy negyed kepe fizetőtől fejenként 17 $\frac{1}{2}$ liter búza, 30 liter zab, melyet, ha pénzül fizetnek, búzáért 1 kor. 75 fillér, a zabért 1 kor. 95 fillér jár. Értéke 41 korona 30 fillér. h) 56 egész kepe váltásagos fizet fejenként 96 fillért; összesen 53 kor. 76 fillér. i) 33 fél kepe váltásagos fizet fejenként 38 fillért; összesen 15 kor. 84 fillér. k) 41 egész oszporás fejenként fizet 40 fillért; összesen 16 kor. 40 fillér. l) 14 fél oszporás fizet fejenként 20 fillért; összesen 2 kor. 80 fillér. m) Fa kepeváltáság címén az egyház kepe alapjából 160 korona. n) Stóla váltáság címén az egyház közpénztárából 112 korona. A javadalom összes értéke: 2199 korona 50 fillér. Kepeapadás vagy szaporodás a lelkész kára, illetve haszna.

Kötelességei a törvényekben és szabályokban előirt összes lelkészi teendők végzése, valamint az állami iskolában a hitoktatás teljesítése, a melyért azonban külön tiszteletdíj jár.

Minősítvényvel és szolgálati bizonyítványval

felszerelt folyamodások alólirt püspöki hivatalhoz f. é. augusztus hó 1-éig adandók be.

Kolozsvárt, 1901. július hó 10-én.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

1037—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a *székelyudvarhelyi* püspöki vizsgálat alatt álló egyházközség *kántor leánytanítói* állomására pályázat nyitattik.

Ezen állomás javadalma: 1000 (egy ezer) korona évi fizetés, a melyből 800 korona a tanítói, 200 kor. pedig a kántori kötelességek teljesítéséért jár; temetési stóla váltáság 100 kor.; tisztességes lakás; az államtól öt izben esedékes évi 100 (egy száz) korona ötödéves korpótlék; kilátásban van az iparos tanonc-növendékek tanításaért évi 240 (kétszáznegyven) korona. Kik zenében (hegedü, czimbalom stb.) jártasok mellék jövedelemre is számíthatnak.

Kötelességek: a) az egyházi törvényekben előirt kántori szolgálatok teljesítése; b) heti 20 órán a ref. leánykiskolában tanítás; c) a ref. leány és községi fiúiskolában egyházi ének tanítás.

Kik harmonia vezetésben jártasok s ezt okmánynyal is igazolni tudják, előnyben részesülnek.

Tanítói oklevél, szolgálati és más nemű bizonyítványokkal is ellátott pályázati kérvények alólirt püspöki hivatalhoz 1901 évi Augusztus hó 1-ig Kolozsvárra küldendők.

Kolozsvár, 1901. július hó 10. Dr. Bartók György,
ev. ref. püspök.

1010—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a *görgényi* egyházmegyébe kebelezett *magyar-régeni* egyházközség *papi* állására pályázat nyitattik.

Javadalom: Ujonnan épített diszes, kényelmes, szép lakás négy szobával, konyhával, kamarával, pinczével, kerttel és a szükséges gazdasági épületekkel. Készpénz fizetés 1242 korona 67 fillér; melyből 749 kor. 93 fillér félévi előleges részletekben az egyház pénztárából fizetnek és 492 kor. 74 fillér a központból félévi utólagos részletekben járandó illetmény. Ehez járul az 1600 koronás fizetés kiegészítéskor folyósítandó s már hitelesen meg is állapított államsegély 357 kor. 33 fillér.

Pályázati határidő 1901. augusztus hó 1. Folyamodványok nt. Csekme Ferencz esperes afiához küldendők Gernyeszegre (u. p. Sáromberke.)

Kolozsvárt 1901. július hó 10-én.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

1008.—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a *szilágyoszlónoki* egyházmegyébe kebelezett *magyar keczeli* ev. ref. egyház *énekvezér-tanítói* állomására pályázat hirdettetik.

Javadalma: mint tanítónak 6 hold 325 □ öl szántó és kaszáló (adóját az egyház fizeti) kat. tiszta jövedelme 45 kor. 20 fill. Faváltáság az egyház hiveitől 58 kor. Borváltáság az egyház hiveitől 88 kor. Tandíj átlag 20 kor. Ezekhez járul évi 388 kor. államsegély s jogosultság esetén az állam által engedélyezett korpótlék. — Kántori javadalom: Minden családfőtől 30 liter buza, átlag 21 hliter = összesen 175 kor. értékben. Stóla átlag 6 kor. Kézimunka váltáság 10 kor., a cziinterem egy harmadrészenek használata 9 kor. Tisztességes lakás, melléképületekkel s kerttel.

Kötelességei: az énekvezéri, tanítói és egyházi jegyzői teendők törvényszerű, lelkiismeretes végzése.

Pályázati határidő 1901. Augusztus hó 1-je.

Szabályosan felszerelt pályázati kérelmek nagytitisz. Viski Pál esperes úrhoz küldendők Zoványra (Szilágym.) Kolozsvárt, 1901. július hó 10-én.

Dr. Bartók György,
püspök.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre.
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖRKÖN.

Politika és protestantizmus.

II.

A 20 ik század e szerint az öntudatban akozó Istennek, a történeti Krisztusnak tudásával és annak elismerésével köszöntött be, hogy a természeti dolgok megismerésével nem ellenkezik egy magasabb szellemi világ felvétele, mely az emberi szellem vallási és erkölcsi szükségleteinek megfelel. A protestantizmus úgy tekint az eredményt, mint elveinek győzelmes előnyomulását s nem zárkozhatik elattól, hogy kísérete, a politika felett, protestáns alapon szemlét ne tartson, mert a protestáns tudat és politika egymást nem ignorálhatják. A protestáns egyházi irodalom szoros értelemben vett politikával nem foglalkozik, mert ennek feladata az, hogy az ember külső társadalmi viszonyait rendezze, vezesse, hogy kormányozzon; az egyházé ellenben az, hogy az ember benső szellemi életét, értelmi, vallás-erkölcsi magasabb törekvéseit ápolja, vezesse, azoknak érvényesülését előmozdítsa. És ha jogosult az a protestáns feltevés, hogy az emberben Isten lakozik, hogy ő szellemi, vallás-erkölcsi lény és földi elhivatása az, hogy benső lényének, emberi méltóságának természetadta fönséges sajátosságait minél teljesebb mértékben kifejtse: ha áll, hogy földi élete oly viszonyok, feltételek közé van beosztva, hogy azok közreműködésével emelkedhetik emberi mivoltának magaslatára, öntudatos tiszteletére és önálló kifejezésére: ha áll, hogy földi létének minden viszonyai, az áldás úgy, mint a csapás, az öröm mint a fájdalom, az erkölcs és gonoszság, az erény és bűn, a munka és fáradság és mind az, mi szellemi, értelmi, vallás-erkölcsi erejének soha nem lankadó aktivitását hívják. sarkalják, kényszerítik küzdelemre, egyformán sarkalják éberségre, körültekintésre, egyformán veszik igénybe lelkének minden tehetségeit: akkor jogosult azon protestáns zamatú következtetés is, hogy a leghelyesebb politika, a legkivánatosabb kormányzási rendszer az, mely

nem terjed tovább, mint addig, hogy elhárítsa azon akadályokat, melyek az embert benső nagyságának, mindenkiel közös emberi méltóságának érvényesülésében gátolják.

Ez azonban nincs így, önmagunkat és másokat ámitanánk, ha azt erősítőnk, hogy így van, vagy azt erőszakolnók, hogy minden vonalon így legyen, mert ez, legalább a jelenben kivihetetlen: de ez nem zárja ki annak lehetőségét, hogy oly állapotra törekedjünk. A politika nem ismeri ezt az idealizmust, az ő ereje a külső hatalom és tekintély érvényesítésében nyilatkozik meg, ő a fizikai erők felfedezésében, elrendezésében, alkalmazásában fejezi ki munkásságát; az embert, mint egy darab fát, érczet vagy viaszt az állami gépeket komplikált szerkezetében fizikai, kémiai elemnek tekintti s oly szellemben alakítja, idomítja, hogy e gépezetnek legyen hasznos tagja. Erre törekszik a protestantizmus is, csak hogy más alapon és szellemben. A protestantizmus sem a társadalmat, sem az államot nem tekintti gépezetnek, hanem élő organizmusnak. A társadalom — ha szabad hasonlattal élnem — mint a tölgy egy magában létező organizmus. Mint ez önálló, életi sajátosságokkal bíró elemek, sejtek, szövetek csodálatos együttműködésének eredménye: valamint azok az önálló egyedek csak az élő tölgyfában fejthetik ki életi sajátosságaikat s valamint maga az egységes organizmus — a tölgy — csak az őt alkotó elemek, sejtek, szövetek közreműködésével nőhet, fejlődhetik: úgy az ember is a társadalomhoz viszonyítva — testi és szellemi adományaival egy önálló organum, mely a maga életi összes sajátosságait — a testieket úgy, mint a szellemieket, az értelmieket úgy, mint a vallás erkölcsieket, csak a társadalomban, mint élő organizmusban fejtheti ki. De másfelől maga a társadalom is csak az egyes embereknek, mint individuumoknak közreműködése által létezik. — Ha beteg az organizmus, betegek az organumok is — és megfordítva, ha rothadásnak indultak az organumok, megrothad az organizmus is. Melyik

rothad, romlik, fajul el előbb a sejt-e vagy az egész organizmus? melyik pusztulása vonja maga után a másikat? Azt látom, hogy a tölgyfa, mint egész egyszerre hal ki az ő alkotó organumokkal; elfajult emberek társasága elfajult társadalmat eredményez, elfajult társadalom elfajult embereket nevel — együtt és egyszerre betegek avagy egészségesek.

Általános társadalmi és emberi érdekek követelik tehát, hogy a protestántizmus mentől több oldalú érintkezésben legyen a politikai áramlatokkal, ha akarná sem zárkozhatik el attól, hogy a különböző irányzatokkal, pártalakulásokkal érintkezésbe ne jöjjön, befolyását ne érvényesítse, elveinek érvényesülésére ne működjen. A protestáns sajtónak elengedhetetlen kötelessége, hogy a Krisztusban megnyilatkozott emberi méltóságot, azokat, a minden emberrel közös, természetadta főnséges tehetségeket, a szépre, a jóra, a nemesre, az igazságra tekintő vágyakozást és az azok birásából fakadó boldogságot, melyre Isten minden embert személyválogatás nélkül elhívott nyilvántartsa, az arra irányult fogékonyságot élesítse, fejlessze, erősítse, az emberben lakozó Istennek kívülről is diszes hajlékot emeljen. De elengedhetetlen kötelessége az is, hogy felemelje szavát valahányszor Istennek lelke és az ő temploma ellen bárhonnán jövő merénylet van készülöben, »mert az Úr ama lélek és a hol az Úrnak lelke van, ott van a szabadság« Az ember ugyanis az ő örökölt lelki tehetségeivel, természetadta hibáival, fogyatkozásaiival, ösztöneivel, szenvedélyeivel együttesen, mint önálló subjektum nagyobb, mint a király, miniszter, tudós, művész, börsziáner, kereskedő, gazda, csizmadia, napszámos, szolgá, koldus; régibb mint a királyságok, politikai rendszerek, kormányok, tudomány, művészet, kereskedelem, ipar, nemzetgazdászati Ezek változásoknak vannak alája vetve, ezekkel egyszerre és párhuzamosan változik, módosul az ember világnézlete, tudományossága, belső és külső életnyilatkozata: de az igazság, szabadság utáni vágyódása, a szép iránti fogékonysága, magasra törő szárnyalása, a törekvés, erőfeszítés, hogy azokat birtokába vegye: megmarad, soha el nem enyészik, míg ember lesz a földön, ki e névre érdemes. A politika és a protestáns elv között felállított ezen különbség benne rejlik Jézusnak ezen szavaiban »nem az ember van a szombatért, hanem a szombat az emberért

Mások is ezt mondják, mindenki így érez, így gondolkozik — vethetik szememre. Elhiszem, hogy így van, legalább titokban, zárt ajtók megett így van: de bizony a gyakorlati életben nincs így. Pál apostol damaszkusi útjában azt a szelid figyelmeztetést vette: „nehéz neked az ösztön ellen rugódozni“ a mai emberre a magasabb ösztönök elleni rugódozás mesterségét erőszakolják a viszonyok. Különböző nyilatkozatokban mintegy ösztönszerűleg kitör ugyan az a követelés, hogy az ember értelmi és er-

kölcsi sajátosságának minél teljesebb kifejezése az a központi cél, melyre az ember egész lényének törekedni kell; mintegy ösztönszerűleg érzi ugyan mindenki, hogy ezen központi cél érdekeinek kielégítésére még valami egyéb is kívántatik, mint a vagyon és személy biztonság feletti örökös, gyárak, vasútak építése, marhák tenyésztése, talaj feljavítás, hogy az anyagi, szellemi és vallás erkölcsi követelések szigorú különválasztása, megkülönböztetése s oly irányú berendezése, mintha a politika feladata kizárólag a földiek, az anyagiak szolgálatára lenne útvalva, nem felel meg az erkölcsi követeléseknek: de azért halad minden úgy mintha ez lenne a legtermészetesebb. Ha ez lenne a legtermészetesebb, akkor a társadalmi átalakulások, a természeti fejlődés törvényei szerint minden megrázkódás, kitörés nélkül, szintúgy észrevétlenül mennének át az egyik állapotból a másikba. Azt nem állíthatjuk, hogy így van, mikor a különböző társadalmi osztályok, testületek, egyesületek, magas választfalakat, érdek ellentéteket állítanak fel egymás között, mikor egymás feletti uralomra törekednek, a hatalom birtokában levők görcsösen ragaszkodnak szerzett vagy örökölt jogaikhoz, abból semmit nem hajlandók engedni, míg az ellenkező helyzetben levők az erőszak fegyvereit ragadják meg. Látni való, hogy az egyik fél figyelmen kívül hagyja a minden emberrel közös emberi méltóságot, az istenfuságot; a másik nem tiszteli a társadalmi jogokat: de egyezik abban ellenfelével, hogy ő sem reflektál az emberi méltóságra. Az embert egyik fél sem tiszteli, sem saját személyében, sem másokban.

(Folyt köv.)

Horváth István.

A protestáns pap személyének és működésének jelentőségéről

Vajda Ferencz felolvasása az erdélyi ev. ref. egyházkerület Egyházi Értekezletének Székely-Udvarhelyt 1901. máj. 31-én tartott közgyűlésén.

(Folytatás.)

I. Katholikus álláspont: a papság, mint Isten-től és Krisztustól alapított intézmény van az egyházi életbe illesztve, tehát, mint külön rend úgy szerepel. Jogai is, természetesen úgy vannak feltüntetve, mint Istentől nyert jogok, s így kizárólag őt illeti meg: a vallásos igazságok (hiteczkek, dogmák) megállapítása, sákranentumok kiszolgáltatása és az egyház kormányzása. Rendi jellege külsőképpen is kifejezésre jut a szüziességi fogadalomban, a ruházatban, s legfőképpen az áldozárságban és hierarchiában, élén a római pápával, kinek a vatikáni zsinat a csalhatatlanságot is megadta.

Könnyű átlátni, hogy a katolicizmusban az ó-testamentumi hierarchia kelt életre; természetesen, mint az új-szövetség tökéletesebb az ó-szövetségnél: úgy ez is tökéletesebb formában, szélesebb jog és hatalmi körrel. Mert a zsidó hierarchia csak a zsidónépre, a kath. hierarchia pedig, kiterjed az egész világra. Ugyanis kath. tanfogalom szerint, az Istenországa e földön, a kath. egyházban valósult meg. Ennek a magasabb, láthatatlan, szellemi világnak — mondjuk Istenországnak — minden kincseivel együtt: a földi,

látható világgal szemben, kizárólagos sáfára a papság. Tehát, közbenjáró Isten és ember között. Sőt a Római Katechizmus szerint még ennél is több. Ugyanis, az van ott mondva, hogy a papság a legnagyobb méltóság, annyira, hogy a papok nemcsak angyaloknak, hanem *isteneknek* nézhetők, mert *Isten erejét és tulajdonságait* tartják magoknál (C. R. II. 7. 2.) A különbség csak annyi, hogy a hierárchia létráján legmagasabban állók többet, az alsóbb rendbeliek kevesebbet bírnak.

Ezen felfogás, a kath. egyház tagjainak vallás-erkölcsi életében, kizárja az egyéniség érvényre jutását: érzületben, akaratban egyaránt, mert ott mást hinni, mást akarni nem lehet, nem szabad, mint a mit az egyház, illetve a papság hisz és akar. Itt tehát a vallás nem élet Istemben, Isten által, hanem előírt szabályok, gépies követése, opus operatum. A pap feladata pedig nem más, mint ezeknek a cselekvényeknek pontos teljesítése. Ennek megfelelően van berendezve az egész kultusz, melynek központja a *mise-áldozat*, midőn a pap — az ó-testamentumi papság példájára — a Krisztus testét áldozza meg naponként, élőknek és holtaknak üdvére, bűnök-, büntetések eltörlésére, s más egyéb életszükségekre, (Tr C III), felelvén, hogy a *Krisztus egyetlen egy áldozatjával tökéletesekké tette mindörökké azokat, a kik megszentelteknek* (Sid. X. 14.). Önként következik ebből, hogy a katolicizmusban, a külsőségek miatt, a Krisztusban való, *belső megszentelődés* teljesen lehetetlen. Csupán az szent, az tiszta, az igaz: mi a pap által *külsőleg* megszenteltetett; minden egyéb profán. Ezen elvnek *egyházi* jelentősége abban áll, hogy az üdvösség csupán a kath. egyház kebelében található meg s itt is papi közbenjárás által. Tehát, a ki nem tagja a kath. egyháznak: az, mint eretnek, elkárhozik. A kit pedig az egyház exkommunikál: az, az Isten országából is ki van zárva. *Társadalmi* jelentősége pedig abban nyilvánul, hogy az emberi életnek egyes intézményei, csak úgy felelnek meg rendeltetésüknek, ha azok szüntén egyházi megszentelésben részesültek. Az *állami* élethez való viszonyban, a lelkek feletti uralkodás gondolatából foly és önként következik: *a világ feletti uralkodás gondolata*, mint a hierárchia legvégső célja. Innen van a sok összeütközés a kath. egyház és az állam kormányok között.

II. A kath. hierarchiával éppen ellentétben áll a *szepták* (baptisták, anabaptisták, názárenusok, adventisták stb.) hitvallása, melynek lényege abban áll, hogy a kit a Szentlélek áthatott és *megettért*, mert ez itt a földolog, mint Keresztelő János prédikációjában — annak többé nincs szüksége arra, hogy vele más közölje a vallásos igazságokat, mert ő magára is felismeri s nemcsak felismeri, de követi is. Így tehát rájuk nézve felesleges a papi, a tanítói rend, mert ők mindnyájan szent nép és királyi papság; felesleges az egyházi és világi hatóság, mely az egyházi és társadalmi rend őre, mert ők a nélkül is követik azt. Ők a Krisztus által hirdetett egyetemes keresztyénséget és egyetemes papságot képviselik, a felekezetekre szakadt egyházakkal szemben. Elvük és jelszavuk: szabadulni minden egyházi és állami kötelék alól, hogy e czímen a keresztyény szabadság, egyenlőség és testvériség az életben megvalósuljon.

Azonban ez csak üres jelszó, mennyiben a keresztyénséget a *biblia betűinek* (még inkább az ó mint az új szövetségnek) megtartásába helyezik s az isteni kegyelem közlését pl. a vízbemerítés tényéhez kötik. A megtérés, a megszentelődés, az új élet itt sem a léleknek élete Istennel, hanem a testnek megsanyargatása, tehát külsőség, szemfényvesztés, fariseizmus. Ezen elvből foly a gyakorlati élet is, hol első sorban irányadók a parancsolatok: Ne lopj, ne olj, ne pipálg, ne káromkodj, ne igyál szeszes italt, tehát egészen a *törvény uralma* alatt állanak. Érdekes, hogy pl. a a vízbemerítők (die Tunker) a 7. parancsra nem fek-

tetnek fősúlyt, mivel egyik sakramentumok éppen a *szeretetcsók*. Ezen kívül még két sakramentumot tartanak u. m. a *lábmosást* és *utolsó kenetet*. Innen származik itt is, az állami étellel való összeütközés, midőn, vallásos szempontból tiltják az esküt és a fegyver viselést; sőt az első keresztyének példájára (Csel. IV. 32.), a vagyonszétosztást sürgetik.

Úgy a katolicizmus, mint a szepták túlságban járnak. A katolicizmus túloz a hierárchiában, s ezért az egyetemes papságot, még gondolatban is elejti; a szepták túloznak az egyéni hitszabadságban, midőn a történelem legkifejlett egyházakat, az állami jogrendet csak kényszerből ismerik el, s ezeknek szétrobbantásával akarják az egyetemes papság eszméjét az életbe átvenni. Pedig éppen ezeknek, kik minden kérdésben a biblia betűjére appealálnak, kellene elismerniök, és tudniök Pál apostol szavait: „*Minden lélek a felső hatalmasságoknak engedelmes legyen, mert hiszen hatalmasságok vannak, Istentől rendeltettek. Azért valaki ellene támad e hatalmasságnak, az Isten rendelésének támad ellene.* (Rom. XIII. 1. 2.) És meg kellene hajolniök Jézus szavai előtt: „*Adjátok meg azért, mi a császáré a császárnak; mi az Istené: az Istennek* (Math. XXII. 21.)

Lehet, hogy ide, Erdély keleti szögletébe, a székelyföld bércei közé, még nem hitolt h.; ezen áramlat. De, ez csak idő kérdése, mert a levegő telítve van vele. Viszonyaink pedig éppen kedvezők; egyfelől a gazdasági válság, másfelől a magos egyházi adó szépen előkészítették az újat. Mi a nyugati határszáron, már nagyon jól ismerjük. A királyhágón átjőve, éppen a kolozs-kalotai egyházmegyét árasztották el. Eppen ezért, saját személyes tapasztalatunk alapján is állíthatjuk, hogy az egyéni hitszabadságnak, az erkölcsi tisztaságnak, a vallás szabadgyakorlatának, az egyházi életműködésnek, az állami souverénitásnak határozottan ellene van a szepták korlátlan szabadsága. Ebből a szempontból, nem tartjuk elég szerencsésnek a konvent álláspontját, mely nem emelte fel tiltakozó szavát az *egyházi anarchia ellen*. A szeptákat vagy reczipiálni, vagy szigorúan megrendszabályozni: egyházi és állami érdek egyaránt. Mert ez nem felekezetenélküliség, hanem egyházi és társadalmi rendet felforgató, vallásos fanatizmus. Szükség azért tudnunk, hogy: *mit hisznek és mit cselekednek*.

III. Midőn így, negatív oldalról, a papság fogalmát megvilágítottuk: nem lesz nehéz a kérdés pozitív oldalát is felmutatni és *a protestáns álláspontban* a tiszta, hamisítatlan keresztyénséget bemutatni.

Nagyon téved, ki azt hiszi, hogy a reformációt csupán a vallásos visszaélések és éppen *Tetzel* barát bűnbocsátó czedulái hozták létre. Oh, nem; ez a reformációnak csak egyik — mondhatnám kipattantó — szikrája lehetett, minden esetre döntő befolyásu a többire. Hanem, a reformációban *amaz ő, keresztyén erők törtek elő*, melyek addig napvilágot nem láthattak, vagy egyesek (papok) önkénye, vagy a néptudatlansága miatt, daczára, hogy a keresztyénségben benne voltak. Ilyenek: az Istenfűség, az igének testet öltése nemcsak egyesek, hanem a népek életében; a család, a munka megszentelődése; az emberinek az istenibe való olvadása; az isteni világrendnek kidomborodása: a természet törvényeiben, az egyházi és polgári hatóságokban. A reformációban gyult lángra a szabadvizsgálódás, a haladás, a kutatás fátyolja; itt nyílt meg a szív gazdag, kiaknázhatatlan bányája az egyház, a humanizmus és a haza számára.

A vallásos életben, midőn *Luther* kimondá Pál jelszavát: *megigazulunk Isten ingyen kegyelméből a Jézus Krisztusban vetett hit által*; vagy midőn *Zwingli* hangsúlyozta *tudom bizonyosan, hogy engem az Isten tanít, mert érzem magamban az ő jelenlétét*: e jelszavak által szétört a hierárchia békója, s a lelánczolt egyéni hitszabadság,

a lelkiismeretbeli függetlenség újból felszabadult. A külső cselekvények helyébe, az egyéni kegyes érület lépett, mint egyedüli feltétele a lelki üdvösségnek. Többé nem volt szükség áldozati cselekvényekre, hanem könyörületességre, önmegtagadásra; nem áldozó papok, hanem *tanító-mesterek* kellene, kik az isten igéjét hirdetik; *lelkészek*, kik a nép erkölcsi élete felett öröködnék; *pásztorok*, kik a tévelygőket az üdv útjára vezérlik.

Ha Pál joggal mondta magáról, hogy ő a *Krisztussal együtt megfeszítettett* (Gal. II. 20): úgy Luther is elmondhatta, hogy ő a *Kristussal együtt feltámadott* és él többé nem ő, hanem a feltámadott Krisztus él ő benne, s ez az élet Istenben, Isten által van. És ez az élet minden ker. ember élete, tehát nemcsak a Pálé, a Lutheré, vagy kizárólag a papságé, hanem a laikusoké, a királyi papságé is.

Igy állította vissza a reformáció ismét, a hierarchiával szemben, az egyetemes papságot, anélkül azonban, hogy a keresztyénség kebeléből történetileg kifejlődött és az apostoli iratokban lényegileg megtalálható papi rendet eldobta volna. Igaz, hogy az apostoli korban az isten igéjét mindenki szabadon hirdethette, de az egyetemes papok közül, csakhamar kiemelkedtek egyesek, kiket belső elhivatásuk, képességük a többi fölé emelt. És erre, mihelyt az első ker. egyház megalakult, szükség is volt. A reformációban is az alap gondolat az volt, hogy *az egyház is egy társas intézmény, így tehát ennek is, mint minden intézménynek, rendes organummal kell bírnia, ha hivatását jól akarja betölteni*. Az igehirdetés szempontjából, épen szükség van olyan egyénekre, kik hivatásuk, tanulmányaik által, annak titkaiba behatolhassanak, azt jól megmagyarázhatják. Szükség van egyénekre, kik az egyházban a szákramentumokat kiszolgáltatják, az egyház anyagi és szellemi ügyeire felvigyáznak, hogy mindenek ékesen és szép rendben legyenek. Ezen egyének hatalmukat, befolyásukat nem Istentől, hanem a gyülekeztől nyerik; a felszentelés semmi kiváltságot nem ad, csak az ige rendszeres hirdetésére és a szákramentumok kiszolgáltatására hatalmazza fel. Tekintélyük belső hivatásukon, képességükön, a szentírásban való jártasságukon, ékes szólásukban rejlik. Különös tiszteletet pedig az kölcsönöz, hogy nem embereknek, hanem *az Isten igéjének szolgálói*. — Ebben rejlik tulajdonképpen a prot. pap személyének jelentősége.

Kálvin szerint, Isten maga igazgatja ugyan, igéje által, az ő anyaszentegyházát; mindazonáltal, mivel látható jelenléttel közöttünk nem lakozik, hogy az ő akaratját szemtől-szembe magyarázza: emberi szolgálatot vesz igénybe. De nem oly értelemben, mint a katholicizmusban, hogy az ő hatalmát azokra ruházza, hanem ezek csak eszközök, mint a munkás ember kezében a szerszámok. Ez három okból történik, így:

a) az ő választottjaiban az emberek iránti nagy *szeretetét mutatja* meg

b) ezáltal szoktat *alázatosságra* és az ő igéje iránti *engedelmességre*, ha szinte nálunknál alázatosabb (alsóbb rangú) emberek által prédikáltatnék is az ige.

c) az *atyafiai szeretet* kimutatása végett cselekszi ezt, midőn ezen kötéssel összefűzi az embereket, hogy legyenek pásztorok és legyenek tanítványok

Istennek ezen bölcsessége annyira áthatotta az ő lelkét és annyira meggyőzte a papság üdvös, hasznos voltáról, hogy azt mondja: *sem a napnak világa és melege, sem pedig az étel és ital nincsen olyan szükséges a földi élet tartására, mint az apostoli és pásztori tiszt az anyaszentegyháznak a földön megtartására*. (IV. 3. 12.) Kálvin ezen erős meggyőződését a bibliából merítette és éppen a Pál leveleiben talált rá bizonyítékot, ki is így szól: Némelyeket pedig rendelt Isten az anyaszentegyházban először apostolokat, azután profétákat, harmad-

szor doktorokat. Azután rendelt hatalmasságokat, azután gyógyításnak ajándékait, szegényeknek segéllőit, községeknél igazgatóit. (I. kor. XII. 28.)

(Folytatása következik.)

Titkári jelentés

az erdélyi ev. ref. egyh. ker. értekezlet 1900. jun. 3-tól 1901. ápril 30-áig terjedő első évéről.

Előterjesztette: *Nagy Károly* egyh. titkár.

(Folytatás és vége.)

Az egyesület *anyagi ügyeire* vonatkozólag *Molnár Lőrincz* terjedelmes és részletes jelentéséből, melynek részleteiről a közgyűlés a tárgyaló ülésen fog határozni a következő általános áttekintést nyújtó képet adhatjuk

Az értekezletnek volt 1800. év végéig 16 alapító-, 282 rendes-, 40 pártoló, tehát összesen 438 tagja 2529·50 kor. tagsági díjjal. Befolyt 13 alapító tagtól 1400 kor., 258 rendes tagtól 513 kor., 33 pártoló tagtól 56·50 kor.; névszerint még be nem jelentett tagoktól 125·70 kor., összesen 2095·20 kor. Hátralék van 134 tag 560 kor. tagsági díjjal. A pénztár összes kiadása volt (Évkönyv kinyomatás, nyomtatványok, expeditio stb.) 671·18 kor. A szétküldött Évkönyvek árából (a 1 kor.) befolyt eddig 359 példány után 350 kor., nem folyt be 578 példány ára. A többi példányok részint tiszteletpéldányokul, részint a lapoknak küldettek szét. Mindezeket összevéve a pénztár összes bevételét volt 2454·20 kor., kíanása 671·18 kor.: pénztármaradék 1783·02 kor. Ez összeg 5% kamatozással van elhelyezve s 1900. decz. 31-ig 19·30 kor. kamatot hozott; így az összes pénztármaradék 1802·32 kor. Ez összegből 1400 kor. alapítótagdíj tőke gyanánt lévén kezelendő, marad az 1901. évben felhasználható pénztári maradékul 402·32 kor., illetőleg a tőkealap 70 kor. kamatját is hozzáadva 472·32 kor.

Pénztárnokunk elkészítette ugyan a jelen 1901. évi költségelőirányzatot is, de tekintettel arra, hogy ez a tagsági díjak tekintetében tett indítvány el vagy el nem fogadása által áll vagy esik: ezzel most részletesen nem kívánok foglalkozni. Csak azt jegyzem meg, hogy Igazg.-választmányunk megkeresésére az egyh. ker. Mélt. Állandó-Igazgatótanácsa a volt „Erdélyi ev. ref. papiértekezlet” nála letétbe helyezett 1150·64 kor. összegét, a papiértekezlet alapszabályai utolsó §-a értelmében egyesületünknek kiadta, miáltal anyagi erőnk is valamelyes gyarapodást vett. Kezelésére és felhasználására nézve tárgyaló ülésünk feladata leendő utasítást adni. Nagy anyagi erők felett tehát — a mint ezekből látszik — nem rendelkezünk ugyan, de hát egyesületünknek nem is a pénzgyűjtés a főfeladata; a mennyiben anyagi erőre mindig növekvő feladataink teljesítésére csakugyan nagyobb mértékben lesz szükségünk, reméljük, hogy a tagság és tagsági díjak kezelése terén eszközöndő reform a valóban csekély összegű tagdíjak mellett is, a tagok számának joggal remélt hatalmas megnövekedésével oly anyagi erőhöz juthatunk, mely elégséges lesz feladataink teljesítésére. E reményünk azonban csak úgy valósul meg, ha minden egyes tag taggyűjtési buzgalma fokozódik s a csekély évi tagdíjak pontosan befolynak. Mire ezennel egyesületünk minden tagját s különösen az egyházmegyei választmányi tagokat szívesen kérjük is.

Munkás, egyesületünk céljaiért dolgozni és fáradni kész tagokra bizony nagy szükségünk van, mert „az aratni való gabona ugyan sok, de kevés az arató.” Nemsok volt s most még kevesebb van. A Gondviselés egymásután szólította el körünkől egyesületünk éléről a tragikus halállal kimult *Tavaszi József* esperest, egyik egyházi jegyzőnkét és *Bedő Ferencz* szé-

kely-udvarhelyi lelkész, itteni egyh. megyei értekezletünk egyik alelnökét és buzgó munkását. A legsúlyosabb veszteség elnökségünket érte. Egyházi részről gyors egymásutánban dőlt ki előbb *Sylvester* Domokos szászvárosi lelkész alelnök, utána *Molnár* Albert theol. tanár, elnökünk. Hogy készültek, mily lelkes örömmel várták a napot; *Sylvester* hogy újra lássa ezt a várost, melynek földjéhez gyermekemlékei s szülői porló hamvai egyként kötődtek s ezt az iskolát és ezt a templomot, mely életpályáján első kőkötője volt; *Molnár*, hogy láthassa az első közgyűlésen: miként nő, fejlődik az a mag, melynek elhintéséhez a talajt ő oly buzgón készítgette. A jó Isten másként végzett: csak lelkileg lehetnek és vannak velünk. Emlékezetük és munkásságuk előtt szomoruan, de mégis bizonyos büszkeséggel hajtjuk meg zászlónkat. Nemcsak azért, mert egészen a mieinket voltak érzésben, gondolatban, hanem azért is, mert bizony nem közönséges személyiségek valának. Egyesek felfogásával s különösen a *Molnár* Albert személyének, életének és jellemének hírlapi megítélésével, — mely egy esetben sokak szemében épen elítéltetés számba ment — polemizálni e testület méltóságán alól áll. De érthető és természetes visszahatása ennek, hogy a közönséges mértéket jóval meghaladó s az életnek nem mindennapi útját járt személye iránt rokonszenvünket annál melegebben fejezzük ki; a pap, tanár és férfi jellemének kiválósága, feddhetetlensége és nemessége előtt annál készségebben hajoljunk meg. A jellem képződése és fejlődése mások szeméi által ritkán átlátható mélységben foly le s ki egy pár pillanatnyilag átfutó külső jelenség alapján végérvényes ítéletet kockáztat meg: az sem tárgylagos, sem igazságos nem lehet. *Molnár* Albert élete kétségen kívül egy egész kis korszak jellemzésére alkalmas, a melyet életrője bizonyosan értékesíteni is fog. Érdemes elnökünk bölcs tapintattal tett indítványa a legalkalmasabb utat adja nekünk a *Molnár* Albert emlékének méltó megörökítésére és az igazság kedő világitásba való helyezésére. A kegyelmes Isten adjon pihenést elszóltott munkásainknak, mi pedig „kérjük az aratásnak Urát, hogy küldjön új munkásokat!”

Új munkásokat annál inkább, mert szomoruan kell jelentenem, hogy nem csak a halál, hanem az élet is elvonja munkásainkat. *Molnár* Lőrincz kolozsvári lelkész, pénztárnokunk sokoldalú elfoglaltatottságára való hivatkozással állásáról — megköszönve a bizalmat — lemondott s tiszte továbbvitelére, daczára a pénztárnoki teendőknék jövőre a csekélységig való redukciója mellett sem volt reábirható. Fájdalom, hogy ilyen fiatal és hivatott erők is félreállanak, pedig különösen nekünk egyháziaknak kellene megszívlelnünk nagyérdemű elnökünk mult évben mondott ama szavait: „olyan időket élünk, hogy egyházunkért a legutolsó lehelletünkig dolgozni mindnyájunknak elutasíthatatlan kötelességünk.” Ha az egyházi munkásság harcában egész az önfeláldozásig mi nem járunk elől: miként követelhetjük ezt a világiaktól?! Azonban, kiki saját lelkiismeretének felel s én ajánlom, hogy *Molnár* Lőrincz pénztárnoknak eddigi buzgó munkásságáért köszönetet mondva, lemondását a közgyűlés fogadja el és helye betöltése iránt a tárgyaló-ülésen intézkedni sziveskedjék.

Végre engedje meg a m. t. Közgyűlés, hogy egyesületünk nevében kifejezhessem köszönetünket udvarhely megyei értekezletünk érdemes vezetőinek és összes tagjainak, e város és vármegye összes tagjainak azért a testvéri szives fogadtatásért és vendégszeretetért, melybe részesíteni sziveskedtek s a melyre háláson fogunk mindig emlékezni. — De főként legyen szabad még azt a kedves kötelességet teljesítenem, hogy mindnyájunk nevében köszönetet mondhassak *Dr. Kun Géza* elnök és *Dr. Bartók György* püspök védnök uraknak. Hogy velünk ide elfáradtak, tőlük, — tekintettel elfoglaltságaikra, — már magában ez egy szép vallásos cselekedet volt. Azok a szavak pedig, melyeket, az utazás folyamán részükhöz intéztek s melyeket

most itt a predikációban és elnöki megnyitóban ihletett ajkairól hallottunk: apostoli buzgalomról, keresztyén hitről, szeretetről és protestáns felvilágosodásról, egyházas hithűségről és türelemről tettek fénylő bizonyosságot. Ime az Ur tündöklő példákat adott egyesületünk élére: példányképeket szóban és cselekedetekben, munkásságban és áldozatkészségben. Legyünk méltók mindnyájan, az utolsó közkatona is, a mi vezéreinkhez, hiszen ime a mi Urunk a Jézus Krisztus utján vezetnek bennünket, szívükben és ajkukon az evangelium erejével, világosságával. Az ő személyük egyesületünk megtestesült programja és e programot ime, elismerés kíséri mindenütt.

Azon forró óhajom kifejezése mellett, hogy egyesületünk munkássága nyomán mindinkább terjedjen az evangeliumi hit, buzgóság, lelkesedés és áldozatkészség s e munkában kivegye részét egyházunk minden tagja, hogy mint egy lelkes tábor törjünk előre egész a diadalomig: titkári jelentésemet bezárva, tisztelettel kérem a m. t. Közgyűlést, hogy azt és a benne jelzett intézkedéseket szives tudomásul venni, illetőleg jóváhagyni kegyeskedjék. Munkánk fogyatékoságát és személyük gyarlóságait pótolja igyekezetünk, melylyel a reánk bízottakban hiven sáfárkodni legfőbb törekvésünk vala. Ha az eredmény talán sovány is: mégis valami; ha szaporodik a lelkes munkások száma, nőni fog ve'e az eredmény is, mert hitünk bizonyossága szerint: Isten nem vonja meg áldását és segédelmét azoktól, kik az Ő nevében munkálkodnak.

Mi pedig az Isten nevében kezdtük és az Ő nevében akarunk haladni — előre.

Egyházmegyei élet.

Küküllői egyházmegyéből.

A küküllői ev. ref. egyházmegye f. év június hó 14 én, *Zajzon János főjegyző, esperes helyettes* elnöklete alatt, Dicsőszentmártonban az egyházmegye tanácsstermében, rendkívüli közgyűlést tartott, melyen az egyházi és világi tagok nagyon szép számban jelentek meg

Elnök aa. rövid megnyitójában — jelezvén a gyűlés összehívásának okát — fájdalommal emlékezik meg azon csapásról, mely egyházmegyéinket *Frits Rezső* főszolgabíró, egyházmegyei tanácsbíró halálával érte.

A tagok számbavétele és a tárgysorozat megállapítása után *Érsek Elek* szász-kisalmási, *Sámuel Aladár* balavásári, *Benedek Pál* küküllő-széplaki és *Balog Sándor* mező-bodoni lelkészek kebeleztek be egyházmegyéinkbe.

10 órák a harangok hívó szavára a templomba mentünk, hol *Zajzon* espereshelyettes magas szárnyalású imádsága után — mely szíveinket Istenhez emelé — *Széli Jakab* szőkefalvi h. lelkész tartott a 42. zsoltár 12. verse alapján tartalmas egyházi beszédet.

Istentisztelet végeztével elnök aa. eszmékben gazdag beigtató beszédet intézett *K. Nagy Pál* és *Dr. Boér Elek* egyházmegyéink ujonnan választott fő- és *algondnok* aaihoz, kiemelvén azt a magasztos miszsiót, melyet a mi egyházunk életében a világiak teljesítettek és teljesítenek ma is. Szóltott *K. Nagy Pál* főgondnok aához, a nagybuzgóságú, fáradságot nem ismerő, igazán kálvinista férfiúhoz, a ki — mint *algondnok* — évek hosszú során át odaadó munkássága által valóban rászolgált arra, hogy többre hívassék el. Aztán *Dr. Boér Elek* *algondnok* aához fordult, ki csak néhány éve van egyházmegyéinkben és már fényesen bizonyította be, hogy nagy tehetsége, kálvinista érzése elhívták arra, hogy egyházmegyéink vezetői között helyet foglaljon. Isten áldását kéri mindkettőre!

Az üdvözlő beszédre — gyengélkedő főgondnokunk nevében is — *Dr. Boér Elek* *algondnok* válaszolt.

Szívbeli jövő, szívhez szóló szavakban köszönte meg az egyházmegye és egyházkerület bizalmát, mely őket vezető szerepre választá ki „Tudom – mondá — ez állás nemcsak tekintélyt kölcsönöz, de épen a mai időben nagy, nehéz kötelességeket tesz vállainkra, melyeket csak — vezérek és katonák — összetartva tudnak elvégezni. Papok és világiak együtt végezzük hát azokat a feladatokat, melyek anyaszentegyházunk felvirágozását czélozzák.“

Dr. Boér Elek algondnokká történt választása folytán ürességbe jött *tanácsbírói állásra* egyhangulag *Horváth Akos*, az erzsébeti járás főszolgabírája választatott meg.

Zajzon János főjegyző, espereshelyettes — miután vallásnari állását szeptember hó 1-én elfoglalni köteles — megköszönve az eddigi bizalmat. állásáról lemondott. Gyűlés a legnagyobb sajnálattal veszi tudomásul a lemondást, s az önzetlen, fáradhatatlan hű munkásságért, melyet egyházmegyénk érdekében végzett, nagy hálával adózik. A kitünő munkást, a kedves társadalmi embert, a jó barátot, az igazi kollegát Isten vezérelje új munkakörében.

Most következett *Sámuel József* nagy kendi lelkész elnöklete mellett a *főjegyzői állás betöltése*

A gyűlés minden egyes tagja nagy lelkesedéssel, nagy szeretettel, miként egy ajak kiáltá: *Éljen Sámuel József a főjegyző!* Nagy sajnálatunkra azonban kedves öreg bátyánk — épen előrehaladott korára hivatkozva — a bizalom ily szép megnyilatkozása dacára sem fogadá el a főjegyzői állást.

Ennélfogva szavazás rendeltetett el. A szavazatok eléggé megoszlottak, de azért az általános többséget *Pátkay János sövényfalvi lelkész kapta. s így ő lett egyházmegyénk főjegyzője*, ki megköszönve a bizalmat, állását elfoglalta. Pátkayban egy derék, munkabíró, egyenes lelkű, higgadt embert nyertünk, ki — bizonynyal mindnyájunk meglegedésére, anyaszentegyházunk dicsőségére fogja betölteni hivatalát. Adja Isten, hogy úgy legyen!

Gyűlésünk azon fontos határozatát említem még fel, hogy egy 5 tagu bizottság küldetett a Főtiszteletű és Méltóságos Püspök úrhoz azon kéréssel, hogy egyházmegyének, f. ev szeptember hó folyamán látogatásával kitüntetni méltóztassék.

Még egy pár csekélyebb fontosságú ügy elintézése után elnök a gyűlést bezárta.

Ebédén K. Nagy Pál fő- és Dr. Boér Elek algondnok vendégei voltunk. a hol pohárköszöntőt mondtak: Pátkay főjegyző a királyra, Dr. Boér algondnok püspökünkre, kit sürgönyileg is üdvözöltünk, Nemes esperes a gondnokokra, Zajzon J. Pátkay főjegyzőre. Dali István Zajzon Jánosra, Sámuel József a világi papokra, stb. stb.

Az ebédén a legjobb hangulat uralkodott s csak a késő délutáni órákban oszlottunk szét.

Szell Jakab.

Esdő szó.

Uram, tarts meg minket, mert elveszünk! Ezen fohászszal emelem Isten- és az emberbaráti szeretet nevében Esdő szómat a jótékonyágban és könyörületességben meg nem fásult szivekhez szánakozó segedelemért. Tekintsétek meg és lássátok, van-e olyan bánat, mint a mienk, mely rajtunk esék, mert keserűséggel illetett minket az Úr! Így zokogja szive fájdalmát, lelke keserűségét 153 család, mely Tapolczafő községben a június 26-án d. u. 2 órakor kitört óriási tűzvésznek áldozatul esett s legnagyobb részben a kormos falak közt nem talál annyi helyet, hova fejét lehajhassa, nincs egy falat kenyere, a mivel magát és éhező gyermekeit megelégtse. Oh bizony! megnehezdedtek felettünk az Úrnak látogató kezei és a nyomoruságok, mint az árvizek, elborítottak minket!

A veszedelmes elem, a község észak-nyugati végén, épen a legszélső háznál tört ki s korbácsolva a neki kedvező szél által tenger hullámként borította lángba a fő-utcza mindkét házsorát s rövid egy pár óra alatt végigseperte s füstölgő romhalmazzá változtatta az egész községet. A tűz által okozott hőség oly rendkívüli volt, hogy az utcán éskertekben levő gyümölcsfák is nagy részben szénné égtek. A tüzet csak a falu végén összesereglett nagy számú vidéki tűzoltóságnak sikerült lokalizálni s mintegy 15 házat megmenteni. Emberélet ugyan nem esett áldozatul, de számosan, a mentési munkálatok közt súlyos sérüléseket szenvedtek.

Az összes kár ingatlanok és ingóságokban százhetvenegyezerkilencszázhetven korona. Egyházunk is tetemes kárt szenvedett, lelkész és tanító összes gazdasági épületei is megsemmisültek.

Tudjuk, hogy a legnagyobb szerencsétlenségben sem szabad ker. embernek kétségbe esni, mert Istennél van a szabadításra való erő, Ő mondotta: Hívj engemet segítségül a te nyomoruságodnak idején és én megszabadítalak tégedet! De ha a szabadítás Istennél, úgy bizonyára a részvét és segedelem az embereknél van.

Oh nemes szivek! kik éreztétek a benső örömet, mikor az éhezőnek egy falatot, a szomjuhozónak egy italt, a ruhátlanoknak egy darab öltönyt adtatok, melyért az Idvezítő örök üdvösséget ígért: nyujtsátok ki felénk karjaitokat, segítsetek bennünket a porból és hamuból felemelni, mert mi most nagyon siralmasan megvalljuk: jobb adni, mint kérni!

Az Isten, ki a szivek indulatát, mint a vizeknek folyását szabad tetszése szerint hajtja ide s tova, indítsa résztvevő szeretetre a szánakozó sziveket, hogy a mit az ellenséges elem ártott, rontott, pusztított, ha kárpótolni nem is, de legalább jótékonyágukkal enyhíteni siessenek segedelmünkre.

Minden adományt a tapolczafői ev. ref. egyház részére hálás szívvel fogad s áldást kér a kegyes szívű adakozókra.

Tapolczafőn, 1901. július 4. **Vikár Vincze,**
ev. ref. lelkész.

TÁRCSA

Méhes György.

Méhes János viski ref. lelkész és Komlói Mária fia; született Visken, 1746. . . . Visken kezdte tanulását, Szigeten és Kolozsvárt folytatta; itt subscribált 1764. máj. 14-én. — Felsőbb tanulmányait a göttin-gai és utrecht¹ egyetemeken végezte, honnan 1770-ben tért haza. Ez évben papi hivatalt nyert a főconsistorium mellett Nagy-Szebenben. Teleki László gr. már 1774-ben Málnási László mellé ajánlotta segédül az alapítványok kezelésére; a főconsistorium elfogadta s

¹ Az utrecht¹ egyetemen 1774/5-ben volt. Protestáns Közl. 1885. 220 l. Káli Nagy Elek közlése.

240 frt. fizetéssel, 30 frt. szállásdíjjal alkalmazta is; ¹ de Méhes csak 1775-ben foglalhatta el állását. Kemény Simon br. és Bethlen Gergely gr. collegiumi gondnokok tekintettel arra, hogy Pataki Sámuel professzornak többször kell vidékre mennie orvoslás végett s e miatt az ifjuság tanítását nem folytathatja elég szorgalommal, Pataki öhajására Méhes Györgyöt segédül kerik mellé, mivel van tehetsége e munkára. Jelentik egyuttal, hogy Pataki segédjének fizetése pótlására Székely Adám gr. 1000 mfrt. tőkét adott. A fizetés többi részét a főconsistoriumtól várják. A főconsistorium, 1776 máj. 5-ről kelt leiratával elfogadta Méhes alkalmazását, de azt kívánta, hogy fizetéséről a collegium gondoskodjék. ² 1776. aug. 10-én Kemény

¹ 63—1774. főcons. lt. sz. jun. 12-ről.

² 78—1776. főcons. lt. sz.

Simon br. Alsó-Gáldról írja a főconsistoriumnak, hogy Méhes kaphat szállást, mivel Soós Ferencz esperes elhalálozásával ház ürült. — A mi fizetését illeti, Pataki átengedi a nyomda felügyeleért járó 100 frtját. A Székely Ádám gr. 1000 mfrtjának és a Bethlen Gergely gr. 500 mfrt.-jának, kamatja 90 frt. E két tőkét a kegyes adományozó urak, Pataki Sámuel előtt, a collegiumnak ígérték. A collegium pénztárából lehet szakítani 30 mfortot. Ily módon körülbelül 200 rhrtra mehet Méhes fizetése. Ehhez járul a dézma, melyből úgy részesül, mint a papok káplánjai. A collegiumi előjáróság így megállapítván Méhes fizetését, a főconsistorium helyben hagyja 1776. aug. 25-én, egyszersmind utasítja Méhest, hogy a tanítást kezdje el a tanév elején.¹ Működését megkezdte 1776. nov. 8-án.²

1779. márczius havában feleségül vette Incze Sárát.³ Gyermekei: Zsuzsánna Herepei János professor felesége, Sára, Bántó Mihály kémeri ref. pap felesége, Sámuel, a későbbi professor, Mária Lugosi Ferenczné és Krisztina.

Nem állapítható meg pontosan, hogy mikor lett rendes tanár. Fölterjesztése szerint fizetése 70 véka búzával, nyolczadfél veder borral és három mázsa sóval volt kevesebb, mint a philosophiae professor rendes fizetése. Ennek kiegészítését kéri a főconsistoriumtól, mely 1791. ápr. 3-án véleményt kér ez ügyben a collegium előjáróságától.⁴ Az előjáróság csak másfél év múlva adott véleményt, 1792. okt. 21-én. Ekkor a gyűlésen jelen levő Pataki Sámuel ígérte, hogy a borilletményt kipótolja ő egészen, ad 30 véke búzát is; a búza többi része kiadható a jószág jövedelméből; a só kiegészítendő 5 mázsára a közös alapból 1792. január 1-től számítva. Ettől fogva rendes tanári fizetése volt Méhesnek; de nyilvános, rendes tanári minősége egyébként meg volt már, mert a jegyzőkönyvben „professor Méhes“ czimzéssel nevezik.⁵ Szathmári Pap Mihály, a Pataki Sára fölött tartott gyászbeszédében, még 1794-ben is „lector professornak“ nevezi Méhes Györgyöt; tehát csak következtetés alapján állítható, hogy Pataki Sámuel nyugalomba vonulása után, 1794-ben lehetett rendes tanárrá s léphetett a rendes tanári fizetés élvezetébe.

Itt említtem meg, hogy Bethlen Sámuel gr. 1790-ben készült fölmenni a budai országgyűlésre. Fiát, ki Méhes György gondozására volt bizva, magával akarta vinni úgy, hogy fel és le Méhes György kísérelje. Méhes engedélyt kért és nyert a főconsistoriumtól, de arról nincs adat, hogy tényleg fölment-e?

Méhes Györgyöt a pontosság és szorgalmas munka jellemzik. 1787-ben kartársai közül egyedül ő terjesztette föl szabályszerűen jelentését az eltanított tantárgyakról. A többiek két ízben kaptak sürgetést.⁶ 1797/8-ban tagja és jegyzője volt annak a bizottságnak, melynek tiszta világtításba kellett állítania az egyház és collegium vagyoni állapotát.⁷ E bizottság készítette elé a kolozsvári ref. egyház és collegium vagyónának szétválasztását, mely 1800-ban nyert befejezést. A munkát legnehezebb része reá esett, mert neki kellett jelentést készíteni a két testület közös alapítványairól és a collegium külön alapjairól. 1798. jan. 9-re el is készítette. E megbízás volt oka annak, hogy az osztoztatás nehéz munkájában neki jutott a főszerep. Ő ismerte az alapítványok természetét legjobban. Ezt megelőzőleg már 1792-ben őt bízta meg a közös alapítványok számadásainak megvizsgálásával; ő vizsgálja a nyomda számadásait is a Deáki Filep Sámuel és Török István vezetése alatti időszakról.⁷

³ 115—1776. főcons. lt. sz.

⁴ 144—1777. főcons. lt. sz., melyben az 1776/7. évi tanításáról ad számot.

⁵ Édes apja levele III. 28-ról a coll. lt.-ban.

⁶ 4—1791. coll. lt. sz.

⁷ Előjárósági jkv. töredék 1792. okt. 21-ről 1. pont.

¹ W. 9. anni 1787. coll. lt.

² 296—896. főcons. lt. sz.

³ Az 1792. ápr. 14-ről fölvevett jkv. 4. pontja a coll. lt.-ban,

1809. januarius elején a következő levelet intézte a főconsistoriumhoz. Harminczharmadik esztendeje, mióta az idevaló ref. collegiumban hivatalomat egész hűséggel és teljes tehetségem szerint minden szorgalmatossággal folytatom. Az első 16 esztendő alatt, mint néhai Pataki Sámuel dr. professor segéde csak félfizetéssel vittem az egész hivatalt. Most egészségem gyenge állapota arra kényszerít, hogy segítőt kérjek, a kivel eddig volt hivatalom tárgyát megosztam s a physica és mathesis tanítását átadom, a speculativa és practica philosophiát továbbra is magamnak tartván azon reményben, hogy egészségem jobbra fordultával ezen túl is szolgálhatok, a mely nélkül hátralevő időmnek töltését nem életnek, hanem halálnál keserversébb állapotnak tartanám. Egyébiránt, hogy a fenn megnevezett tudományokat két professor tanítsa, mint más collegiumokban, a tanuló ifjúságra nemcsak hasznos, hanem szükséges is.

Ezen hivatalbeli társamnak pedig, hogy fiam rendel'essék, azért alázatosan esdeklém, a ki itt collegiumunkban s részint a catholicum lyceumban is a néhai professor Moger úr útmutatása alatt tanulását végezvén, most már harmadik esztendeje, hogy a külső országi universitasokban éppen a feljebb eléadott célhoz képest folytatja tanulását. A melyre engemet nemcsak a természetű indulat és az ő boldogságára tartozó kötelességem ösztönöz, hanem főképpen a publicum javára való czélozásom, mivel én jó lelkiismeretem szerint a fenn említett tudományoknak tanítására a hazánkban levő ifjak között, a ki jobban elkészült volna nem ismerem. A melynek bizonyosságául a tanulásban való előmeneteléről nyert néhány testimonumait bemutatom, melyeket eddig tőle kezemhez vehettem. A mostani cursusban a heidelbergi universitáson a sublimior mathesisnek, a mathesis practica részének, a philosophia historiájának hallgatásában és tanulásában foglalatoskodik és a franczia nyelvben is gyakorolja magát. A jövő tavaszon utazni szándékozik és bejárni Németország nevezetesebb universitasait oly tervvel, hogy szeptember elejére haza érkezék és ha alázatos kérésemet a mélt. főconsistoriumtól megnyerhetem, akkor hivatalának folytatásához kezdhessem.

(Vége következik.)

Dr Török István.

Különfélék.

== **Ujabb vallási sérelem** A pesti P. E. I. L. azt írja, hogy az idei úrnapi körmenetre, a budai Ferencz József nevelő intézet összes növendékei kivézenyeltettek, és így a protestáns ifjak arra kényszerítették, hogy a feldisított szentképek előtt, levett kalappal elhaladjanak és meghajoljanak. Tekintve, hogy az úrnapi körmenetek jelentősége, dogmatikai szempontból, a catholicizmusban felette igen fontos: határozottan tiltakoznunk kell az ellen, hogy azon protestáns növendékek hivatalosan részt vegyenek. Ez pusztán katholikus hitfelekezeti ünnep. Tartásuk meg tehát a katholikusok úgy, amint akarják, de protestáns növendékeinket ne kényszerítsék, hogy azon megjelenjenek. Nem elég-e, hogy összes állami ünnepeink, kath. szertartás szerint tartatnak meg és azon részt vesznek protestáns nagyjaink is, mire való még azoknak gyermekeit is kath. ünnepek megtartására szoktatni? Úgy értesülünk, hogy a budai ref. lelkész e tárgyban panaszt tett. Meglátjuk, hogy kapunk-e elégtételt ?!

== **Lelkeszi kongrua külföldön.** Németországban a braunschweigi tartomány zsinat közelebből foglalkozott a lelkeszi kongruával. Tíz osztályt állapított meg. A minimum 2400 márka, a maximum 6000 márka. Egy lelkész a legmagasabb osztályba 28 évi szolgálat után jutna. Elgondolom, milyen messze vagyunk mi

még ettől! Milyen nehezen sikerült az 1600 koronás maximumot is elérnünk. Itt megemlítjük azt is, hogy az udvarhelyi egyházi értekezleten Vajda Ferencz felolvasásában a lelkeszi fizetéseknek, hasonlóan a braunschweigihoz, fizetési osztályok szerinti rendezését vetette fel. A kérdés, határozat szerint, az egyházmegyei értekezletek elé fog kerülni, és akkor lesz alkalomunk vele bővebben is foglalkozni

= **A szatmári ref. egyházmegye** lelkeszi köre jul. 4-én Óváron tartott értekezletén tárgyalta a magyar-evang. belmissió egyesület alapszabály-tervezetét. Az előadó véleménye szerint, az orsz. belmissió egyesület felesleges, mert ama szép és magasztos célok, melyeket maga elé kitűzött, a hivatalos egyház keretén belül és ennek szervei által megvalósíthatók, sőt káros, mert ez által az anyaszentegyház gyengesége demonstráltatnék. Az értekezlet egyhangulag elfogadta az előadó javaslatát. Tehát, nemcsak az erdélyi egyházkerület egyházi értekezlete gondolkodik úgy, hogy felesleges a belmissiói egyesület!

= **Félre, az ócska tankönyvekkel.** Az Országos Közegészségi Egyesület, szakközegei által megvizsgáltatta az iskolai ócska tankönyveket és a vizsgálat kiderítette, hogy az ócska tankönyvek, egészségi szempontból, ártalmasak. Bizonyos ideig fertőző betegségek csirák hordják magukban. Jó lenne tehát azokat az iskolákból kiküszöbölni. Ez természetesen, nehéz dolog; sok szegény szülőre nézve pedig, jelentékeny pénzkérdés. A Magyar Tankönyvkiadók egyesülete most egy tájékoztató felhívást tett közzé, melyben azt mondja, hogy a tanulók létszámának egy ötöd részére, a tankönyveket 25% engedménnyel adja, ha a megrendelést az iskolai segítő-egyletek teszik. Az ekként nyert könyveket a szegény tanulók kapják. A módosabb szülőknek azt a kedvezményt nyújtja, hogy az ócska könyveket, megsemmisítés céljából, a bolti ár 15% áért beváltja. Mindenesetre, ez is egy lépés arra, hogy az ócska tankönyvek használatból kimenjenek, s így az iskolák egészségi állapota kedvezőbb, a tankönyv irodalom virágzóbb legyen

= **A maros-újvári ref. egyház,** templom berendezés céljára július hó 21-én fényesnek ígérkező táncestélyt rendez.

= **Halálozás.** Kis-bacsoni *Benkő* Gergely, a száraz-ajtai református egyháznak 50 éven keresztül buzgó lelkesze, az erdő-vidéki ref. egyházmegyének 28 éven át közügyigazgatója, 48 as honvéd, életének 77-ik évében július 9-én meghalt. Halálát családjá és egyháza gyászolja. Emléke legyen áldott. Ugyancsak, egyik egyházi lapunkban, *Kali* József, nagy-ernyei paptársunk haláláról veszünk hirt. Nyugodjék csendesen.

= **Új könyvek.** Lapunk szerkesztőségébe a következő új könyvek küldettek be: Közönséges, évfordulati és alkalmi egyházi beszédek. Irta: *Kiss* Áron püspök. Budapest. Kéka Lajos. Ára 2 K. 50 f. Egyházi beszédek. Irta: *F. Varga* Lajos, ref. lelkesz II. k. Szatmár. Szabadsajtó nyomda. Ára 3 K. 60 f. Különösebb alkalmi egyházi beszédek. Irta: *Madarász* Imre karczagi ref. lelkesz. III. füzet. Ára: 2 K. 60 f. Karczag. Szőri S. Beszédek, gyermek isteni tiszteletre. III. f. *Elek* Lajos, *Szabó* József. *Nagy* Zsigmond. Debreczen. *Élet.* Kilencz egyházi beszéd. *Az urvacsora* Négy egyházi beszéd. *Tizparancsolat.* Tizenegy egyházi beszéd. Mindháromnak szerzője *Török* Zoltán, községi irnok Békés. A kassai egyetem. Írták: Kassa város tanférffiai. Kassa A székely kivándorlás. Irta: *Barabás* Endre. Budapest. Székely kérdés. Irta: *Máthé* József Marosvásárhelyt Bérczek között. Versek. Irta: *H. Szántó* István. Kolozsvár. Gombos Ferencz Tompa Mihály, a költő pap. Irta: *S. Szabó* József, debreczeni tanár (különlenyomat a Prot. Szemléből). Budapest. Hornyánszky V. Ára: 2 K. A székelyudvarhelyi áll. seg. ev. ref. koll. Értesítője 1900—1901. isk. évről. Szerkesztette: *Gönczi* Lajos ig. tanár. A kisujszállási áll. seg. ev. ref. főgym. Érte-

sítője 1900—1901. tanévről Közzéteszi dr. *Pallagi* Gyula igazgató. Most csupán jelezzük ezen könyvek megjelenését, azon hozzáadással, hogy bővebb ismeretetésükről már gondoskodtunk

= **A nagy enyedi Bethlen kollegium** igazgatósága, a jövő iskolai évre nézve terjedelmes útasítást adott ki. Adjuk belőle a következőket: Az iskolai év ünnepélyes megnyitása szept. 5-én d. e. 10 órakor lesz. A helybeli tanulók beiratása szept. 1-én, a vidéki tanulóké szept. 2—4-én lesz. A javító vizsgálatok, díj talanul, augusztus 31-én tartatnak meg, de a kérvények jul. 10-ig már beadandók voltak. A felvétel iránt aug. 1-ig minden tanulónak jelentkeznie kell, különben csak úgy vétetnek fel, ha hely lesz. Az V—VIII. osztályu belakó növendékek *egyenruhát* kapnak, ennek viselése kötelező. Az egyenruha bluzból és sikkából áll (miért nem magyar ruha?) Ennek árába 2) korona fizetendő. Egyebekben az útasítás bővebb tájékozást nyújt.

= **Kongrua az özvegyi és kegyeleti évtartamára.** Egytemes konventünk a kongruabizottság előterjesztésére elhatározta, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumot felterjesztés ujján, arra fogja kérni, hogy a lelkeszi fizetés kikészítésére szolgáló összegek visszakövetelésétől tekintsen el. Ha, ez megvalósul a lelkeszi özvegyek, kiknek sorsa bizony korántsem kelégitő, legalább az özvegyi és kegyeleti évre fel lesznek mentve a rájuk nehezedeő anyagi gondok egy részétől. Bár úgy lenne!

= **A »Magyar Nemzet«** félhivatalos létére felvette a prot. theol. fakultások kérdését. Véleményét ebben foglalhatjuk össze: A prot. theologiai fakultások helye az egyetemen lenne, még pedig az, a melyen a katolikus theologiai fakultás is van. A két prot. theol. fakultással szemben a prot. egyháznak olyan jogai és kötelességei kell, hogy legyenek, mint a miénk a róm. kath. egyházéi. Mindezt „*a jog egyenlőség szigorú fenntartása követeli*“ Lám! lám! Ott fent is kezdenek minket ismerni!

= **A csángók sorsáról.** Szász János andrásfalvi ref. lelkesz mond el igazán megdöbbenő dolgokat a „Magyar Szó“ utóbbi számainak egyikében. Kétszer fogtak hozzá, hogy pénzt gyűjtsenek templomépítésre. Az első gyűjtés eredménye 104 korona; a második, belügyminiszteri engedéllyel eszközölt országos gyűjtés eredménye sem áll az első fölött, a mennyiben 200 irtot tesz ki. . . Ugy tudjuk, hogy Br. Bánffy miniszterelnöksége idejében az andrásfalvi egyház templom építési célokra 4000 korona állami segílyt kapott. Hova lett, ez az összeg, hol hever? Az andrásfalviak nem lát'ak ebből egyetlen fillért sem.

= **Szentkúti Kiss Károly** nagy igmándi (Komárom-megye) ref. lelkesz „*Bibliái Képek*“ cím alatt egy 15 ivnyi füzetet szándékozik kiadni, ha kellő számu megrendelés lesz. 65—70 rövid s népszerű írásmagyarazatot, homiliaszerű kis beszédeket kap a megrendelő 3 korona 20 fillérért, mely összeg a füzet bérmentes kézhezvétele után szerzőhöz lesz küldendő. A megrendelést legkésőbb f. évi szeptember 1-ig a szerző címére kéri

Nem a szentírás egy egy könyvének az állától, az omegáig megszakítás nélkül egyfolytában való tudományos fejtegetései lesznek ezek, — írja a felhívásban — hanem váltakozó képek élő, beszélő alakok, események, történetek a bibliából.

= **Nyilvános köszönet.** A pünkösztü szent ünnepek alkalmával egyházközségem a következő szép és érdekes ajándékokban részesült: 1., Méltóságos Biró Mihályné szül. Kedei Ika úrhölgy ajándékozott egy arany rojtos szegélyű világos kék selyem úrasztali terítőt, 15 kor. értékben; 2., Baczó Birke úrhölgy egy arany rojtos, bordó-piros színű plüs terítőt, 18 kor. értékben; 3., a f. évben konfirmált növendékek egy arany rojtos kék bársony szószék takarót, 12 kor értékben; 4., Benkő Sándor sz. gondnok és neje Bokor Rozália egy ezüst rojtos kék bársony úrasztali ab-

roszt 20 kor. értékben és az iskolai növendékek használatára egy bibliát, 2 kor. 60 fill. értékben; összes érték 67 korona 60 fill. Fogadják a nemes szívű adakozók, valamint azon lelkes egyháztagok is, kik a templom és torony kimeszelésénél díjtalanul közreműködtek, magam és egyházm legforróbb köszönetnyilvánítását, s találják meg legszebb jutalmukat azon megnyugtató öntudatban, hogy: jót cselekedtek. Bethfalva, 1901. június 8. *Baczó Lajos* ref. pap.

Szerkesztői üzenetek.

Cs. K. — *Étéd.* Lapunk felelős szerkesztőjéhez intézett nyílt levelét kaptam. Hogy a felelős szerkesztővel, a közlésre nézve, miben állapodtak meg: azt én nem tudhatom. Engem tehát adott szó nem köt. Gondolom azonban, hogy a felelős szerkesztő sem egy ily hangu és ily terjedelmű (36 oldal félíven) nyílt levél közlését helyezte kiállításba. Éppen azért, a levelet, majd, ha haza kerül, átadjuk neki. Az ő dolga, hogy mit csinál vele. Egy korábban küldött cikkét a közlendők közé soroztuk, de a közlés idejét — engedje meg, hogy erre nézve is, mi szabjuk meg. Szíves üdvözlét!

Hivatalos rész.

2965—1901.

ÉRTESETÉS.

Az idei rendszeres államsegély kiosztása rendjén a következő állandósított jellegű segélyeket folyósította ig. tanácsunk ez évre is, oly módon, hogy az alább tekintendő összegek egyszerre lesznek felvehetőek.

Felhívjuk ezért az érdekelteket, hogy a mennyiben jelzett segélyeikből az év folyamán egy vagy két-évnegyedi részletet már fölvettek, az esetben csak a még belévő részletről, ellenkező esetben pedig az egész évi összegől állítsák ki nyugtáikat és esperesi uton küldjék be pénztárunkba, kifizetés végett.

A hosszabb vagy rövidebb időre rendszeresítve volt és ez évre is folyósított segélyek a következők:

Piskii egyház	300 Korona
Dévai hitoktató	200
Mező-záhi egyház.	120
Mező-nagycsáni egyház	150
Barabás Árpád, magyaró-kereki lelkész, hitokt.	240
Zsoboki egyház	160
Benedekfalvi Wesselényi iskolai tanítónő	100
Ördögkúti körlelkész	50
Sarmasági egyház	100
Kiss Ferencz, vármezői énekvezér	50
Pusztakamarási egyház	300
Veres-egyházi egyház	140
Nagy Zoltán, aranykúti tanító	100
Kékesi-egyház	170
Szakács József, kis iklódi lévita	200
Besztercei körlelkész	300
„ nyug lelkész.	200
Szász brétei körlelkész	200
Csiki Károly ó-radnai tanító	200
Bartha Károly naszódi tanító	200
Szász régeni egyház	900
Garda Márton, nyug. lelkész	420
Mező-Örményesi egyház	180
Berei egyház	95
Koronkai egyház	180
Dicső-Szent-Mártoni egyház	800
Medgyesi énekvezér	100
Bulázsfalvi egyház	200
Fehéregyházi egyház	60
Segesvári egyház	1300
Karácsony István, sz.-kereszturi lelkész, hitokt.	100
Czelinai lévítai állás	200
Kákai László, dobói lévita	200
Fehéregyházi lévita	100
Brassói körlelkész	900
Hosszufalusi egyház	126

özv. Benkő Gyuláné	150 Korona
özv. Kiss Alber'né	150
Az espereseknek a 200 K.	3600
Az egyházmegyei jegyzőknek a 100 K.	1800
Generalis notariusnak	200
Generalis direktornak	200

Ez alkalommal ismételtlen figyelmeztetjük az u. n. rendszeres segélyt élvező egyházakat és hivatalnokokat, hogy a segély további szükségességének igazolása mellett minden évben folyamodjanak a segélyek folyósítása végett, mert különben azokat megszüntetjük.

Kolozsvárt, 1901. július hó 11-én.

Dr. Bartók György,
elnök.

Dr. Kádár János,
titkár.

2934 1901. KÖRLEVÉL

valamennyi evd. ev. ref. egyházmegyei nt. esperesnek és valamennyi evd. ev. ref. iskolaszéki nt. lelkészelnöknek

A magyar királyi vallás- és közoktatásügyi Minister 40144 1901. szám alatt tudatja, hogy a siketnémák és vakok oktatásának eredményei, a velők való foglalkozást nem csupán emberbaráti, de közművelődési, nemzetgazdasági és társadalmi szempontokból is fokozottabb mérvben teszik köteleességükké.

Minthogy pedig a tanköteleskorú fogyatékosok külön szakiskoláinak felállítása egyrészt nem is tekinthető tisztán állami feladatnak; másrészt az ily iskoláknak állami jelleggel felállítására való törekvés, anyagi szolgáltatási képességünket felül is mulja: ezen oktatásügy fejlesztésének egyéb viszonyainknak megfelelő módjairól kívánok gondoskodni.

E czélból első sorban a fogyatékosok oktatásügyének népszerűbbé tételét és oktatásuk módjának ismertetését véltem eszközölni. Így reményem, hogy mind szélesebb körben fog elterjedni annak tudata, hogy a siketnémák a hangos beszédre megtaníthatók; és úgy ezek, mint a vakok, kényerük megkeresésére képes iparosokká nevelhetők. Így ismeretessé lesz, hogy a beszédhibák annál könnyebben szoktathatók le, mentől zsenyebb korban vétetnek kezelés alá.

Különösen fontosnak és szükségessnek tartom, hogy ezen ügygyel a hazai tanítók és lelkészek behatóbban foglalkozzanak; hogy azon helyeken is oktathatók legyenek a fogyatékosok, a hol számukra külön szakiskolák még nincsenek.

Az ehhez szükséges elméleti ismeretek önképzés, a gyakorlati tanításhoz megkívántató ügyesség pedig, valamely szakbeli intézetnél való hospitálás útján sajátíthatók el. Azon tanítók és lelkészek, kik magukban erre hivatást éreznek, a rendes tanórákon kívüli időben, eredményesen foglalkozhatnak az említett fogyatékosokkal; és az ily külön tanfolyamokból arra alkalmas helyeken idővel kisebb szakiskolák fejlődhetnek, mint ezt a külföldi példák tanúsítják.

Az ily külön foglalkozást, a tanulók számára és a felmutatott eredményhez képest, részemről anyagi elismerésben is részesítendem.

Minthogy azonban lesznek oly községek is, melyekben megfelelő tanerő hiányában vagy a fogyatékosok elenyészően csekély száma miatt, ily külön tanfolyam tartása nem indokolt, vagy nem lehetséges ily helyeken a tanköteles korban levő és egyébként testileg, mint szellemileg ép siketnémák és vakok, további intézkedésig, az óvodákba és elemi iskolákba is felvehetőek, hogy elzüllesük megakadályoztassék.

A velük egyénileg, tanítási szempontból való foglalkozás, tisztán a tanító humanisticus érzésétől tetetik függővé.

Az említett közoktatásügyi intézményekből egyébként sem az 1868. évi XXXVIII., sem az 1891. évi XV. törvényzikk nem zárja ki a nevezetteket.

Ezen ügy népszerűsítésére s általában a fogyatékosok oktatási ügyének előmozdítása végett, a kultuszminister úr füzeteket készített és nyomtatott a „Gyógypaedagogiai könyvtár“ czimű füzetes vállalat kiadásában. Az eddig megjelent füzeteket a vallás- és közoktatásügyi miniszterium-

hoz egyházhatósági (egyházközségi isk.-széki elnök, espresség) uton intézetet kérvényre lehet megszerezni. Eddig megjelent a Gyógypaedagogiai könyvtárból 1. 2. és 3. szám a következő tartalommal: 1. „Közérdeku tudnivalók a siketnémákról.“ Irta: Klis Lajos. 2. „Népszerű utmutatás a beszédhibák felismerésére és elhárítására, szülők és tanítók részére.“ Irta: Dr. Sarbó Ártur. 3. „Közérdeku tudnivalók a vakokról.“ Összeállította Herodek Károly.

Kolozsvárt, 1901. július 10 én.

Kenessey Béla,
elnök.

Parády Kálmán,
tanügyi előadó.

3008—1901.

KÖRLEVÉL,

valamennyi ev. ref. kollegium méltóságos t. Elöljáróságának.

Tudomásul és további intézkedés végett tudatjuk az érdekeltekkel, hogy a n-nyedi ev. ref. tanítóképzőintézetnél a folyó évi szeptember hó 14-én javító-képesítővizsgálat fog tartatni, egyházkerületi biztos, Nagyságos Csató János, kir. tanácsos és kollegiumi főgondnok elnöklése mellett.

Kolozsvárt, 1901 július 15 én.

Dr. Bartók György,
elnök.

Parádi Kálmán,
tanügyi-előadó.

1087—1901.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a görögényi egyházmegyébe kebelezett *kisfűlpösi IV. oszt. papi állomásra* pályázat nyitattik.

Javadalom: Lakás, kert és melléképületek szabad használatán kívül, készpénz 1094 kor. 73 fillér. melyből 839 kor. 81 fillér, már megállapított állami kiegészítés, a többi kepeváltás és Telekianum-beneficium. 10 hold 1038 ööl szántó, 3 hold 391 ööl rét haszonélvezete, 60 kor. becserékben. Munkatétel 40 kor. Stóla.

Pályázati határidő 1901. augusztus 16-a Folyamodványok Csekme Ferencz esperes aához küldendők Gernyeszre, u. p. Sáromberke

Kolozsvárt, 1901. július 17-én

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

PÁLYÁZAT.

A máramaros-ugocsa ev. ref. egyházmegyében, a következő lelkészi állomásokra hirdettetik pályázat

1-ször. *Fancsika*. Ezen állomás évi javadalmazása, mely áll 32 köblös földből, 4 ööl fából, szolgálmányokból, több nemű természetményekből, legeltetési jogból s részint az egyház pénztára, részint a közalapi tőkeképző segélyből adott készpénzből: 645 korona 74 fillérre van értékelve, s kongruája 506 korona 06 fillérben véglegesen megállapítva. A községben állami iskola van, honnan a vallásitanításért megfelelő díjazásban részesül a lelkész. — 2 szor. *Feketepatak*. Itt a javadalmazás áll 9 hold földből s minden hívő által adott különböző természetményekből, melyek felsők egyházhatóságilag 985 korona 39 fillérre vannak értékelve. A véglegesen megállapított kongrua 184 korona 68 fillér. — 3-szor *Nevetlenfalv-Akli* (körlelkész-tanító-ság). Ezen állomás évi fizetése áll: 10 hold 969 négyszög ööl földből, többféle természetményekből (buza, bor, fa) s a tanköteles gyermekek által fizetendő tandíjból. Ezek értékelve 838 korona 66 fillérre vannak, melyhez jön a véglegesen megállapított kongrua 341 korona 40 fillér.

Ezen állomások mindenike a választás jogerőre emelkedése után azonnal elfoglalandó.

A kellőleg felszerelt pályázati kérvények folyó évi augusztus hó 1-ig *Szikszy Zoltán* espereshez Máramaros-Szigetre küldendők.

Debreczen, 1901. július hó 11.

püspök helyett:
Zsigmond Sándor,
egyh. ker. főjegyző.

PÁLYÁZATI HIRDETMÉNY.

Az államilag segélyezett s 8 osztályúvá fejlesztendő békési ev. ref. főgymnasiumhoz pályázat hirdettetik:

1) egy latin-görög;

2) egy latin-magyar tanszékre, mely tanszékek javadalma 2400 kor. törzsfizetés. 400 kor. lakáspénz; továbbá.

3) egy matematika-fizikai helyettes tanszékre, melynek javadalmazása 1800 korona.

A latin-görög és matematika-fizikai tanszékek betöltése a vallás és közokt. ministerium hatáskörébe tartozik, a kérvények tehát ahoz címzendők.

Pályázhatnak ev. ref. vallásu tanárok és tanárjelöltek.

Az 1) és 2) sz. tanszékekre okleveles pályázók hiányában helyettes tanárok fognak alkalmaztatni 180 kor. fizetéssel. Az egyház fenntartja magának a jogot, hogy okleveles pályázókat is, rendes tanári fizetéssel ugyan, de egyelőre ideiglenes minőségben alkalmazhasson, illetve terjeszthessen fel kinevezésre.

Az alkalmazott tanárok mindaddig, míg az intézet teljesen el nem lesz látva tanerőkkel, heti 20-22 órán kötelesek tanítani.

Pályázati kérvények az életkort, vallást, végzett tanulmányait, eddigi szolgálataikat, védkötelezettségüket, egészségi állapotukat igazoló okmányokkal ellátva augusztus hó 1-ső napjáig a *gymnasium igazgatóságához* küldendők.

Megjegyeztetik, hogy annak idején az állammal kötött szerződés értelmében 2600, 2800, 3200 és 3600 koronás tanári törzsfizetések is fognak rendszeresíttetni.

Békés, 1901. július 11.

Szegedi Károly,
az egyháztanács elnöke.

PÁLYÁZAT TANÍTÓNŐI ÉS NEVELŐNŐI ÁLLÁSOKRA.

A dunántúli ev. reform egyházkerület *Pápán*, a folyó 1901-ik év szeptemberében a már meglevő leányinternátussal kapcsolatban *felsőbb leányiskolát* állít fel s azt a négy alsó osztályljal megnyitja. Ennek folytán az intézet igazgatótanácsa az 1901-1902. tanévre, egy évi ideiglenes alkalmazással pályázatot hirdet:

- 1 Mennység-tan-természettudományi,
- 3 nyelv-történettudományi,
- 1 francia tanítónői s illetve nyelvmesternői,
- 1 nevelőnői, tehát összesen 5 tanítónői és egy nevelőnői állásra.

Az a) b) c) alatti állásokra oly ev. reform. vallásu okleveles polgári iskolai tanítónők pályázhatnak, a kik a mennyiség-tan-természettudományi s illetve a nyelv-történettudományi szaksoportra vannak képesítve. A c) alatti állás elnyeréséhez feltétlenül szükséges a francia nyelv teljes bírása és e nyelv elméleti oktatására (a II-IV. osztályokban) való képesítés. A nevelőnői állásnál elengedhetetlen feltétel a német nyelv bírása. Egyébként mindegyik állás betöltésénél előnyben részesülnek azok, a kik a német nyelvet beszélnek s azonkívül a torna, kézimunka vagy rajz tanítására képesítéssel bírnak. Egyéb modern nyelveknek, így a francia, angol, olasz nyelvnek bírása szintén előnyül szolgál.

A fentebbi állásokra alkalmazott tanító- és nevelőnők kötelesek a felsőbb leányiskola négy osztályában a tantárgybeosztás szerint rájuk eső tárgyakat heti 20 maximalis órással tanítani s az internátusban a bentlakó növendékekre a szervezeti szabályzat által megállapított módon felügyelni.

A *tanítónői állásoknak*. — ide értve a francia nyelvet is — *javadalma* lakás és teljes ellátás az intézet internátusában és 1000 korona évi fizetés, melyet az intézet pénztára havi előleges részletekben szolgáltat ki; a *nevelőnőknek* a fizetése 600 korona, lakás és teljes ellátás. Ez állások betöltése a főiskolai gondnokság által egy évre ideiglenesen történik; az alkalmazott tanerők és nevelőnői állandósítására nézve az egyházkerületi közgyűlés fog a próbaév leteltével határozni. Az összes állások *szeptember 1-én* elfoglalandók.

A képesítést nyelvismeretet, esetleg a tanítónői vagy nevelőnői működést igazoló okmányokkal és keresztlevéllel felszerelt pályázati kérvények a főiskolai gondnoksághoz címzendők s Dr. *Horváth József* felsőbb leányiskolai és növeldei felügyelőhöz *Pápára* küldendők.

A pályázat határideje 1901. augusztus hó 4.

Dr. Darányi Ignác,
vil gondnok.

Czike Lajos,
egyh gondnok.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok es előfizetések bérmentve
küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre.....
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Politika és protestantizmus.

III.

E társadalmi forrongás enyhítésére igen érdekesen nyilatkozott közlekedésről egy elsőrangú magyar politikus, mikor azt mondotta, hogy a »kereskedelemnek is van etikája.« Bizony van! Sőt nem csak a kereskedelemnek, hanem a kormányzásnak, a közlekedésnek, a tudományoknak, a lópatkolásnak, a favágásnak — szóval minden emberi foglalkozásnak van etikája: de ez más etika, mint az az etika, mely az ember magasabb rendű belső érzelmeit szabályozza, mely képessé tesz bennünket arra, hogy az erkölcsi létünket alkotó belső rendet megértsük s e megértés által magunkat ahhoz alkalmazzuk; ez az etika minden megerősítése mellett sem tudja megérteni Montesquieu azon állítását, hogy „gonosz emberek társasága is alkothat becsületes társadalmat, ha a szerződéseket megtartják;“ még kevésbé Richelieu kardinális azon követelését, ha „az állami hivatalnokok között találkoznék vagy egy szerencsétlen becsületes ember, azt azonnal el kellene csapni“ Oh! igen! ha ezek az elméletek s az ezeken alapuló etika lennének örök érvényű igazságok: akkor a részegség az első rangú polgári erénynek küzdené fel magát, mert a nagy pálinkafogyasztás emeli a szesz kontingenst, ez több gabonát vesz el igénybe, a földmivesek munkásabbak lesznek, hogy többet eladhassanak; gyarapodik az adózó képesség és az állam gazdagodik, mert az emberek sokat isznak. Ez előnyök mellett csekélység, ha az emberek testben, lélekben nyomorékok; a pálinkát ezek is megiszszák és ez elég, tőlük kívánni sem lehet többet; megtették polgári kötelességüket s ha alusznak, a csendet. rendet sem zavarják; aludjanak hát csöndesen, ezt kívánja a közérdek.

A politikai etika végeredményében ide vezet. A protestantizmus nagyon érzékeny a korszellem azon érintésére, mintha megelégednék a különböző foglalkozások etikájával s

mintegy feledné azt, hogy az emberi mivoltnak az is jellemző sajátja, hogy külső cselekedetei belső erkölcsi lényének önkényes folyamánnyai; a külső és belső rend egymással okozati összefüggésben van; milyen a belső rend, olyan a külső is — vagy a mint Jézus mondja »a szívből fakadnak az élet cselekedetei.« Szép és magasztos kötelesség lelenczházakat építeni, a szegényekről, nyomorultakról gondoskodni, javító intézeteket emelni: de mindezeknél sokkal magasztosabb kötelesség oly állapotokat teremteni, hogy azokra az intézkedésekre mentől kevesebb szükség legyen; hogy az újszülötteket ne az utcákról, ajtó küszöbökéről, templomok, szobrok lépcsőiről kelljen összegyűjteni egy művésziesen alkotott épület rideg falai közé, hanem hogy szerető szülők oltalma és gondozása alatt gyarapodhassanak Csak felületes, magát fitogtató önző szeretet és erkölcsi érzés az, mely megelégszik azzal, ha az éhenhalástól megmentő kenyert ad s a lelenczházak, javító intézetek benépesítésével hivalkodik. Egy oly társadalmi állapot, mely ily és hasonló tünetekben gazdag, ily alkotások szükségét hozza létre és az a politika, mely ezen rohamosan haladó szükségletek kielégítésében merül ki — humanizmusával dicsekedhetik ugyan; de azt nem titkolhatja el, hogy az a társadalom beteg, abban beteg az ember is, mert nem érvényesítheti azon legszentebb jogát, hogy magasabb emberi rendeltetését betölthesse. Az embernek többre van joga, minthogy az éhenhalás ellen kenyeret kapjon; joga van mindenk felett arra, hogy szellemi, értelmi, vallás-erkölcsi erejének kifejtése s érvényesítése által emberi rendeltetését betölthesse. A míg a társadalom ezt el nem ismeri, addig nem szűnik meg nyomorúságos helyzetében sóhajtozni. Az ember érzi erkölcsi értékét, emberi méltóságát, legszentebb jogait; ezeket formulázta meg a váltság dogmája, „nem vagytok többé a gyám hatósága alatt nyavalygó kiskorúak, hanem istennek nagykorúsított fiai, örökössei az örökéletnek, egyformán jogosultak az életre, egyformán hi-

vatottak, hogy az emberi mivolt sajátosságait kifejtsék, nemesítsék, tökéletesítsék — tanítja Pál apostollal a protestáns keresztyénség.

Korunk bámulatos messziségre terjesztette ki az ismeretnek, tudásnak határát; szolgálivá tette a természet erőit; a tűz, víz, levegő, világosság, villany neki engedelmeskedik; gyorsan utazik, intésére paloták, városok állanak elő, megrakva a kényelem, művészet minden nemével, jútalmazva hirrel, névvel, dicsőséggel, korbácsolva szükséggel, nyomorral az egyiket gazdagon felruházva, a másikat mezitelenre vetkeztetve és a társadalmat mégis gyötri a láz, az élő organizmus beteg, az ember ösztönszerűleg érzi, hogy mint önálló sejt fejlődésének magasabb feltételeit nem találja meg. Tagadhatatlan, hogy társadalmi, állami, sőt egyházi állapotaink felett a törvény szigoruan örökös; a törvényesség etikája dicsőíti azt a szeretőjével megszökött előkelő hajadont, ki Dresdából tért vissza Berlinbe. hogy a rendőrségnél bejelentse távozását; de egyetlen szava sincs a családi szentély ellen elkövetett mérénylet elítélésére; a paragrafusok roppant tömkelegében, a bűnök papiros halmazában el veszi az ember esztét, szívet, nemesebb természetét; a technikai, mechanikai fogások fejlesztése, a pártok, testületek, korporációk érdekeinek előtérbe nyomulása kierőszakolt tekintéllyel és hatalommal irányítja az ember külső és belső életét; a különböző társadalmi állapotok között meg van ugyan a törvényes tisztelet, mint üzleti felek ennek határai között bonyolítják le ügyeiket: de ennél a törvényességnél van valami magasabb követelés, mely ott lappang a szív rejtekeiben, a levegőben, a törvény házában, törvénybíró környezetében.

Ezt a követelést elismeri a politika, nem tagadja a természettudomány, érvényesíteni törekszik a protestáns keresztyénség. Kiindulási pontja az, hogy valamint a történeti Krisztusban az isteni és emberi egyesült: úgy az egyénben nemcsak az egyesülhet, hanem egyesülni is kell a kettőnek, hogy mindenki elmondhassa Pállal: élek többé nem én, hanem él bennem a Krisztus. Ezen állásfoglalása ellentétbe hozza őt mindazon áramlatokkal, melyek csupán a külső tekintélyre, hatalomra támaszkodnak; ő az embert többnek tekinti, minthogy csupán az eke szarvát fogja, üsse a vasat, gyúrja a tésztát, szerezzé a pénzt, szolgáltassa az erőt valami tőle idegen hatalmasság számára s megelégedjék azzal, ha ettől olyan, a milyen oltalmat, kenyeret s földi élete végén temetést nyerhet. A protestántizmus a bibliával, az evangéliummal Krisztus, mint főnek vezetése alatt, az egyén emáncipációjáért, az emberi mivolt mindenkivel közös nagyságának, méltóságának érvényesítéséért küzd, hogy a különböző társadalmi állásu, állapotu, foglalkozásu emberek tanulják meg egymást kölcsönösen tisztelni, az ember pedig igyekezzék magát e tiszteletre érdemessé

tenni, hogy ne a fény, hatalom, gazdagság, avagy a szegénység, foglalkozás legyenek a tisztelet, tekintély avagy a megvetés tárgyai, hanem az ember benső értéke. Egy napszámos jelleme, kötelesség tudása, értelmi, vallás-erkölcsi akaratereje, melyet környezetében értékesít, az a becsületes munka, szorgalom, kitartás, gyöngéd szeretet, figyelem, melylyel családjá, embertársai iránt viseltetik, épen oly tiszteletet, elismerést, tekintélyt érdemel, mint az országot kormányzó miniszter hasonló minőségű és tartalmu erkölcsi tulajdonsága.

Ez sem klerikalizmus, sem szoczializmus. Nem klerikalizmus, mert ez az istenit és emberit egymástól élesen elválasztja, a kettőnek egyesülését el nem ismeri, az isten és ember közé — a földi királyok és alattvalóik közötti viszonynak megfelelőleg, oda állítja a közvetítőket Szűz Máriát, a Krisztust, a szenteket az apostolokat. Ezek képezik a mennyei birodalomban isten udvartási személyzetét; istenhez csak ezek pártfogásával juthat el a gyarló ember: de ezekhez sem a maga erején, hanem a hierarchia támogatásával, mert ő tehetetlen ostoba birka. A társadalom birka nyáj, melyet, Bellarmin jezsuita véleménye szerint nem csak legeltetni kötelessége a hierarchiának, hanem joga van, mint pásztornak nyírni, nyúzni, vágni is, csak vérét ontani nem szabad, mert az egyház nem szomjuhozza gyermekeinek vérét. A mennyei birodalom kulcsa a pápa kezébe van letéve, a kit ő beereszt, az bemenyen, a kit elátkoz, az kárhozatra jút, a mit a földön megköt, az az égben is meg van kötve; a mit a földön felold, az az égben is fel van oldva.

(Folyt. köv.)

Horváth István.

A protestáns pap személyének és működésének jelentőségéről.

Vajda Ferencz felolvasása az erdélyi ev. ref. egyházkerület Egyházi Értekezletének Székeiy-Udvarhelyt 1901. máj. 31-én tartott közgyűlésén.

(Folytatás.)

A protestáns egyháznak a papságról alkott és röviden körvonalozott alapelvéből: önként következik a pap életműködése is. És pedig, mivel a protestántizmus a tiszta, keresztyén alapon áll: *a protestáns pap működésének nem lehet más célja, mint Isten országa építése*, hogy annak eszméje, gondolata hassa át az egész emberi életet és a társadalom minden intézményeit. Belső erőt, belső megszentelődést kell támasztanunk, mert a test, a külső semmit sem használ, a *lélek az, a mely megelevenít!* Itt van az elvi ellentét katolicizmus és protestántizmus között.

1. Az Isten országának megépítése: *az Isten igéjének hirdetése által történik.* A protestáns pap pedig Isten igéjének szolgálja. Pál azt mondja magáról s ezt mi is elmondhatjuk, hogy *e követségben a Krisztus képében jár.* (II. Kor. V. 20.).

Az ígéhirdetésnél két irányelvnek kell érvényesülni; egyik: az *egyéni, benső hitélet* felkeltése és ápolása; másik: *annak realizálása az egyházi életben.* A vallás Istennel való, személyes életközösség. Ennek feltétele pedig, az Isten lelke által betöltött egyéniség érvényre jutása: gondolkozásban, érzületben, cselekedetben, a mi másként nem történhetik,

mintha az egyén, a Szentlélek segedelmével, maga alapítja meg hitének, cselekedeteinek normáját. Ez a keresztyén szabadság. Az Isten lélek; a hol az Isten lelke van, ott van a szabadság. De, ez egyszersmint a protestáns hitszabadság is. Ebben van a protestáns papnak legélesebb fegyvere. Csakhogy, e fegyver forgatásánál két nehézség merül fel; egyik: a *biblia tekintélye*, mint az Isten igéjének forrása; másik: a *konfessiók*, mint a protestáns hit szabályba foglalásai. Mindkettő ellenkezik a valódi hitszabadsággal. A bibliára nézve azt mondjuk, hogy az reánk, protestánsokra nézve csak *annyiban tekintély*, mennyiben benne az Isten igéjét, az evangéliumot megtaláljuk. Mert nem szabad felednünk azt, hogy *Krisztus evangéliuma előbb volt*, mint a biblia. Ez a test, az a lélek; ez a külső, amaz a belső. Nekünk a belsőre, a lélekre van szükségünk. A bibliának tekintélyre emelése, annyi volna, mint a katolicizmusban a pápaság, csakhogy ott *élő* pápa, itt *papír* pápa lenne. E két áramlat ma is meg van: a katolicizmus az élő, a római pápára, a szekták (és az outhodoxia) a papír pápára, a biblia tekintélyére támaszkodnak. A keresztyén, vagy mondhatjuk, a protestáns hitszabadság érdekében, küzdenünk kell az ellen, hogy a biblia betűje, külső törvényerőre emeltesék, mert Pál szerint is, a *Krisztusban az Istennek igazsága jelent meg törvény nélkül, mindenkhez a kik hisznek. Megigazulunk, pedig ingyen, Isten kegyelméből, a Jézus Krisztusban lett váltság által* (Róm. III. 21. s köv. v.)

A konfessiókban szintén a mi hitünknek külső megjelenési formáit kell néznünk és nem zsinormértéket, melytől eltérnünk nem szabad. A XVII. századbeli prot. orthodoxiának éppen az volt a hibája, hogy a bibliát egyesítette az istenigéjével; az evangéliumot a konfessiókkal, s mindkettőt kötelező erővel ruházta fel. Így sodorta a pápai tekintély alól kiszabadult egyéneket ismét a konfessiók járma alá. A mi célunk az, hogy mindkettő alól kiszabadítsuk, s ez által *egyéni hitvallás tételre* segítsük. Azonban a konfessiók így is fontosak, egyfelől, mert mutatják atyáink hitét, küzdelmeit, azon kor vallásos felfogását s így nagy mértékben befolyanak a mai ker. protestáns hittudat kifejlődésére; másfelől: *jelenleg* mutatják azt, hogy az igehirdető, a pap, *milyen alapon áll?* Az életben azonban ritkán látjuk az egyéni hitvallás teljes kifejlődését — még az igehirdetőknél is — hanem többnyire azon theolog. akadémiának — itt sem egészen a dogmatika professorának — nézetét, hitvallását, melyből az illető pap kikerült. Innen van az, hogy a hány pap: ugyszólva annyiféle a vallásos felfogás is. És ezt nem az egyéni hitszabadság rovására hozzuk fel, mint ha ezzel egyesek vagy a theolog. akadémiák tanszabadságát gátolni akarnók, hanem magasabb szempontból: a keresztyén elvnek az életben megvalósítása szempontjából s így *specziáliter az egyházi élet szempontjából*, hol az Isten országa láthatólag realizálódik. Ugyanis, a *keresztyén ember hivatása nem az*, — mondja Zwingli — *hogy a dogmákról ékesen beszéljen, hanem az, hogy Isten nevében nagy és üdvös dolgokat cselekedjék.*

Az egyháznak, Kálvin szerint, két ismertető jele van, egyik: az Isten *igéjének prédikálása*, másik a *szákramentumok helyes kiszolgáltatása*. Kevés dologgal történt az egyházi életben annyi visszaélés, mint e kettővel. Már Kálvin panaszkodik, hogy a prédikálás miatt nagy visszavonás támadott. Ez a panasz napjainkban is ismétlődik. Egyrészt az intelligens elem részéről, hogy a mai művelt, finom izlésnek nem felel meg a protestáns — respective, a református igehirdetés. A mi azt jelentené, hogy a református papság nem áll hivatása magaslatán. Ezen panasznak jogos vagy jogtalan voltát nem vitatom, csupán konstátálom azt, hogy ez a körülmény, a miveltek részéről, szüli az egyház iránti közönyt, úgy, hogy igen sokaknál még az egyetemes papság gondolata is elesik. Másfelől,

visszaélés van a szekták részéről, hol minden megtért lélek vindikálja magának az igehirdetésre való jogosultságot. A mi a kevésbé mivelte embert arra ingerli, hogy az egyházzal szakítson és saját magának papja legyen. Ez az egyetemes papság eszméjének paródizálása. A katolicizmusról nem szólok, mert ott az idehirdetés, a predikáció nem játszik fontos szerepet.

Mindkét esetben az igazság egy: az t. i., hogy prédikáljuk az Isten igéjét úgy, hogy a *gyülekezet lelki szükségét kielégítse*. Ennek feltétele pedig a *belső elhivatottság és a tudományos theol. képzés*. Az elsőre sokan hivatkozhatnak, de a második nélkül arra képesek nem lehetnek. Mert a Szentlélek csak úgy inspirál, úgy ihlet meg, ha ahhoz meg van a szükséges előfeltétel: a vallás igazságaiba való elmélyedés, kutatás, gondolkodás az Istenség mélységes dolgáról. A szekták, mennyiben tudományos theol. képzést nem tudnak nyújtani: annyiban elvesztik jogosultságukat az igehirdetésre. A reczipiált ker. egyházak, mennyiben igényt tartanak az intensív igehirdetésre: annyiban kell emelniök állandóan a papképzést. A protestáns elv: semper reformari debet, ide is illik. Papképzésünknek állandóan a kor színvonalán kell állania, mert egyházi életünk fellendülését egyenesen az igehirdetéstől várjuk. Ez a *protestáns isteni tiszteletnek központja*.

Habár eszményi magaslaton nem is áll a prot. igehirdetés, sőt itt-ott fogyatkozások vannak, de azt állíthatjuk, hogy a cél felé törekszik állandóan. Azonban a szákramentumok kiszolgáltatásának kérdésében — mondhatjuk joggal — egyedül a református egyház áll, a tiszta keresztyéni alapon, úgy a keresztségnél, mint az urvacsoránál. Mert nálunk mindkét szákramentum úgy hajtatik végre, mint Krisztus rendelte. Különösen az urvacsoránál, a prot. pap nem a Krisztus áldozatját mutatja be, mint a kath. pap, hanem az isteni kegyelemnek jegyeit nyújtja.

Az egyház lényegének eszmei megvalósítása, maga után vonja a *reális oldal emelését is*. Vagyis, az igehirdetés és a szákramentumok rendes kiszolgáltatása, minthogy ezek isteni intézmények: azt követelik, hogy a hely, a *templom* is, hol ezeket végezzük, ahhoz méltó legyen. Protestáns egyházunk még nagyon messze van attól, hogy templomait az igehirdetésnek csak mai színvonalára is emelje. Különben a kettő, majdnem a *pap egyéniségéhez van kötve*. A hivatás méltóságának érzetében emelkedik az igehirdetés; kellemesebb formát nyer a templom. Annak hiányában mindkettőnek értéke csökken s a csökkenés mértékében maradunk távol Istenországa eszméjétől. Szükség azért, az igehirdetés emelése szempontjából, hogy templomaink külső formájára is több gondot fordítsunk, s azokat, a kor igényeinek megfelelően rendezzük be, szem előtt tartván *Luther* szavait: „Diszísük templomainkat, de okkal, móddal.“

(Folytatása következik.)

Néhány szó az interludiumok kérdéséhez.

Mielőtt e fontos kérdés érdekében felszólalnék, előre bocsátom, hogy szerény észrevételeim által korántsem óhajtok polemiba keveredni az interludiumok harcsoaival; de mert e b. lap 15-ik számának „Különfélék“ rovatában egyenes felhívás intéztetett a kántorokhoz, bátor leszek — a Nt. Szerkesztő ur szives engedelméből — nézeteimnek kifejezés adni.

Interludiumnak (közjáték) nevezik az egyházi zenében azt a rövidebb, cadenza szerű hangváltozatot, mely a fermata után következő összeköti (sajnos, igen gyakran elválasztja) egyik verset a másikkal. Hogy ezek miként jöttek gyakorlatba, arra nézve igen eltérők a vélemények; mert egyik a hangnemi összeköttetés-, másik a lélegzetvétel, vagy a sorok közötti szünetek kitöltése szempontjából itéli meg.

Ezen interludiumok szükségessége, vagy az ellenkezően kérdése, ha jól tudom, már több mit félszázad óta foglalkoztatja irányadó zenetehetségeinket s újabban felszínre hozta az: az irodalmi tollharcz, mely mult év vége felé részint a „Sárospataki Lapok“, részint a Debreczeni Prot. Lap“ hasábjain folyt le, s melyre Hodossy Béla s-pataki tanítóképzési tanár „50 templomi ének“ című munkája adott alkalmat: Hodossy t. i. munkája előszavában, minden indokolás nélkül elítéli az interludiumok használatát s ezért szólalt fel egy „Orgonista“, valamint P Nagy Zoltán s kezdődött a harc, melyben részt vett Ivánka Zoltán s Szügyi József is. De valamint el nem dült az ügy akkor, nem fog eldűlni most sem — habár Sepródi kellő szakavatottsággal vezette be a vitát — mert mindenkor lesznek eltérő vélemények s a magyar ember, semhogy a maga nézetéből egy betűt is engedjen, inkább kész a személyeskedésig vitakozni.

Már most, a mi az én szerény véleményemet illeti, kijelentem, hogy a Sepródi nézetén vagyok, azaz az interludiumoknak létjogosultságát én is kétségbe vonom azokból az okokból, melyeket Sepródi E. S. K.-nak adott viszonzásában a legrealisabb alapon kifejtett. S a mikor kijelentem azt, hogy az interludiumok használata zeneaesthetikai szempontból teljesen elítélendő; a legnagyobb sajnálatomra ki kell jelentenem azt is, hogy bármennyire ellenkezik az egyéni nézetemmel, de magam is interludiumokat használlok. Így állván a dolog, nem is arra akarok felelni, hogy szükséges, vagy helyes-e az interludium, hanem arra, hogy miután általánosságban mindenütt használják, minő szempontok igazolják annak *alkalmazhatóságát*.

A mi egyházi éneklésünk, a mult század elején megújított énekeskönyv használatba vétele óta, semmi fejlődést nem mutatott fel. Énekeink »francia nóták és versek szerint« idegenből átvett choral méretű dallamokra ujítottak meg. Ha figyelembe vesszük azt a — nem kevésbé sajnálatra méltó — körülményt, hogy dallamaink közül alig egy pár forog közkezen, úgy hogy az ismert dallamokra huzott alkalmi szövegekkel kell változtatossá tennünk az isteni tisztelet rendjét: egy igen alapos mentség áll rendelkezésünkre, az t. i. hogy a gyülekezet orgona kíséret nélkül is tudja az eredeti dallamot énekelni, de mihelyt alkalmazott szöveg kerül elő; fennakad s ez esetben okvetetlen szükséges a rávezetés a következő sor hangján.

Ha vizsgáljuk dallamaink szerkezetét, úgy találjuk, hogy igen sok nem marad meg az eredeti hangnemben, hanem átmenetet képez 2, 3 hangnemben is, a mi kíséret nélkül való éneklésnél semmi akadályul nem szolgál; de összhangosítás folytán igen is nehézségeket szül, plane a mikor egy verssor utolsó akkordjától teljesen eltérő akkorddal kell kezdeni a következő sort. Itt ha egyébért nem is, de a helyes modulálás szempontjából feltétlenül szükség van egy rövid feloldó közjátéokra. Végül felemlitem azt a körülményt is, hogy a mostani elnyújtott éneklés mellett is bizonybizony kifárad az énekvezető, mely esetben szintén indokoltnak látom a közjátékot pihenés szempontjából.

Ezek szerint világos, hogy nem annyira megrögzöttség, mint a szükség visz rá, az interludiumok használatára. És így ha alkalmazunk interludiumot, mindenütt alkalmazzunk, csak hogy az legyen rövid és a hangmenettel összefüggő, minden zenei abszurdumtól mentes. Ámde sajnos, azok a »valamik« melyeket orgonistáink — tisztelet a kivételeknek — alkalmaznak; minden egyebek, csak „*ludiumok*“ nem. S valóban megbotránkozató, a mikor az amugy is gyarló éneklés (Nt. Szerkesztő úr szives engedelmével adandó alkalommal erről is szólni fogok.) (Kérjük. Szerk.) mellett — hozzá még egy intonálatlan rossz orgonán — az orgonista privát abrándozásait is át kell szenvedni a nemesebb izlésű hallgatónak. Itt a baj! S én úgy hiszem Sepródit is, nem annyira a Szügyi 3 pontja,

hanem ez az említett botrányos körülmény indította — különben általam is nagyra becsült — értekezéseinek megírására.

Hallottam külföldön megfordult irányadó egyénektől, hogy Németország-, Hollandia-, s Angolországban, (sőt magam is tapasztaltam pár erdélyi lutheránus egyházban) hogy interludiumok nélkül s gyorsabb ütemben énekelnek, mint nálunk. És ennek meg van a maga természetes oka; mert énekeik dallama rithmus szerint alkalmazkodik a szöveghez.

Ezekben voltam bátor szerény véleményemet az — interludiumokra vonatkozólag — nyilvánosságra hozni; s én hiszem: ha eljő az az idő (bár ne volna messze!) a mikor a mi magyar érzelmeink szerint s az ezt kifejező rithmusos énekeinkkel dicsérhetjük az Istent; templomi énekiésünk szebb, magasztosabb lesz, s akkor az interludiumok kérdése is végkép dűlőre jut.

Zsigmond Ferencs.

Egyházmegyei élet.

A görgényi egyházmegyéből.

Egyházmegyénk ez évi első, tavaszi, rendes közgyűlését f. évi július 4-én Szászrégenben az egyházmegye tanácsstermében a gondnokok teljes s a képviselők és a lelkész aak nagy részvételével tartotta meg.

A közgyűlést isteni tisztelet előzte meg, melyre Orbán Gábor komlód-oroszfajai új lelkész aa. tartott az egyházi beszédet rákészültséggel. Istentisztelet után a közgyűlést az egyhm. tanítói dalkar éneke s esperes aának tartalmas megnyitó beszéde kezdették meg. Megalakulás után Főjegyző aa. olvasta az egyházmegyénket ért nagy rázkodtatások s ezek folytán előállott sok s nagy munka miatt, a terhes tanács ülésekről s azok határozataikról készített kimerítő jelentését s azzel kapcsolatban a bíróság működéséről szóló előterjesztését. Azután Számvevő aa. jelentése következett az összes egyházmegye kezelése alatt álló pénztárakról s az egyes egyházak számadásairól s azok ellátásáról. Pénztáros aa. olvasta fel továbbá igen érdekes s az egyházmegye pénzügyeit és jövődjére vonatkozó tervezeteit érdeklő, összehasonlító előterjesztését. Majd Tanügyi előadó aa. tette meg jelentését a végzett iskola-vizsgálatokról. Kiosztattak az egyházmegye kezelése alatt levő a szegény, tanuló pap és tanító fiúk segélyezésére tett alapítványok kamatai; melyből 13 tanuló fiú nyert jutalmat. Kihirdettetett tanácsunk búzdító ajánlata mellett a szeretetház érdekében kiadott adakozásra való felhívás, valamint a „Közhasznú Szövetkezet“ pártolására hívó szöveget. Egyik üres algondnoki állásra első helyen gr. Teleki Arthur eddigi buzgó tanácsbíró aa. jelöltetett. Eddig csak helyettesítéssel betöltött állásra tanügyielőadónak Kövendi Kálmán n.-fülpösi lelkész aa. választatott meg. Megállapította közgyűlésünk a tanács szövegezésében: 1. az egyházmegyei számadások és a pénztár megvizsgálásáról, 2. az esperesi egyház s az esperesnek mint papnak évi megvizsgálásáról, továbbá az egyházmegyei missiói bizottság megalakulásáról készített szabályrendeleteket. Elintézték még közgyűlésünk sok más kisebb s általa elintézendő tárgyat.

A késő délután vetett végett a mindvégig érdeklődés mellett folyt tartalmas közgyűlésnek, mely esperes aa. záró szavai után a végzett s anyaszentegyházunk javára irányuló munka tudatában lelkes hangulatban ért véget.

r. t.

*A görgény-szentimrei ügy.**

A görgényi egyházmegye Esperese Nagytiszteletű Csekme Ferencz úr folyó hó 13 és 14-én egyház-

* Lapunk zártakor vettük e rövid tudósítást. Örömmel konstatáljuk, hogy az ügy kezd tisztázódni. Csak előre a megkezdett úton, míg minden rendben lesz.

A szerk.

vizsgálatot tartott Görgény-Szentimrén. A vizsgálat második napján az utóbbi időben sokat emlegetett görgény üvegsüri leány egyházat is meglátogatta, hova az anya egyházból is többen felrándultak

Az egyház vizsgálat isteni tisztelettel vette kezdetét. Az egyszerű kis templom egészen megtelt hívekkel, kik áhitattal halgatták az esperes aa. dorgáló, buzdító szavait melynek alapját Pál apostol romaiakhoz írott levele 16. rész 17 és 18-ik verséből merítette. Meglett komoly férfiak is könnyes szemmel hallgatták a szívhez szóló szavakat. érezvén elhagyatottságukat

Isteni tisztelet végeztével Csinádi Károly kurátor házában egyéb ügyek elintézése után, esperes aa. kérdést intéz a hívekhez az áttérések dolgában.

A hívek egybehangzó nyilatkozata szerint az áttérések egyik főoka abban rejlik, hogy az állammal

kötött szerződés ama pontja, mely szerint egyik férfi tanító mindig ref. vallású legyen, ki a lévitai teendőket végezze, nem volt betartva.

Örömmel és megnyugvással vették tudomásul a hívek esperes aa azon biztató és örvendetes kijelentését, hogy ügyök a miniszteriumnál van s mindent el fognak követni, hogy az állami iskolánál a harmadik tanító férfi is ev ref. vallású legyen.

Esperes aa. buzdító, lelkesítő szavai után. megnyugvással s egy szebb jövőbe vetett reménységgel oszlottak el a hívek.

Vajha így lenne. mert ha sokáig késik a dolog az ezer karu polyp magához ragadja, elnyeli az erőleneket.

Görgény-Szentimre, 1901. július 16.

Péter Antal,
áll. tanító.

T A R C Z A

Méhes György.

(Folytatás és vége.)

Ezután reményét fejezi ki, hogy a főconsistorium nem kívánja az ő fizetésének megosztását fiával, mert így mindketten csak nyomorognának. Majd így folytatja: Érdememet emlegessem-e? Az bizonyos, hogy tudnék annyit, sőt jóval többet mutatni, mint azok, kik én előttem egész pensiot nyertek volt nyugodalomra lett kilépésök alkalmával; én pedig nemhogy egészen kívánnám megszűnni hivatalom folytatásától, hanem eddig volt pensiomnak legalább fele részét, sőt többet is folytatni igyekszem. Hálát adok az Istennek, hogy eddig erőt és tehetséget adott nekem mindazoknak kivételére, a miket tanításbeli foglalatosságimon kívül, a nélkül, hogy azt elmulasztottam volna, a collegium alapítványaimak jobb rendbe való vételében, leveles tárának tisztán való elrendezésében is főképpen szinte 10 esztendőök alatt a collegium építésére való vigyázásban s annak kormányzásában legkisebb megjutalmazás nélkül, a melyre nem is vágytam, noha azon foglalatosságom nem kisebb bajjal is nyughatatlansággal volt egybekötve rendes hivatalomnál.

A kérés befejező részében azt mondja Méhes, hogy a collegium jövedelmeire nem támaszkodik az építés terhei miatt, de a jövőt biztatónak látja. Fiának fizetést a főconsistoriumtól remél, mert tudja, hogy a marosvásárhelyi collegiumnál két professor egész fizetését, a harmadiknak jelentékeny pótlékát a maga pénztárából fizeti. Sok és nagy ez a teher, de nem anyyi, hogy az ő vizasztalására is ne jutna még. Tisztességes fizetésül 500 frtot kér.

A főconsistorium 1809 jan. 15-én tárgyalván e kérést, tekintettel a kérelmező elismert érdemeire s fia bizonyítványainak hitelt és teljes reménységet érdemlő voltokra elhatározta, hogy Méhes Sámuel elfogadja segédül Méhes György fizetésének épségben hagyásával, fiának pedig kiutal a maga pénztárából szálláspénzzel együtt 400 mfrtot addig, míg a collegium jövedelmeiből lehet majd fedezni ez összeget. — Erről a collegiumi előljárást is értesítvén, terv beadását rendelte a philosophia tanításának felosztására.¹

A jó öreg nem érthette örömet, hogy fiát maga mellett láthassa segédül. Szeptember 3-án már Méhes Sámuel rendes professorrá tételéről határoz a főconsistorium.²

Tanári kötelelességeit szintén pontosan teljesítette, órákat nem mulasztott, még betegen is elvégezte feladatát. Leibnitz, Wolf és Kant műveit olvasta, tanulmányozta, és tanítványainak magyarázta. Korától nem maradt el. Három nappal halála előtt könyveket jegy-

zett ki a tudományos folyóiratokból, hogy magának vagy fiának meghozassa. Meghalt 1809. márcz. 12-én, professori hivatalának 33-dik évében.

Sirköve a kolozsvári köztemető keleti dombjának élén 1901-ben még elég épen áll, de felirata már kopni kezd; a sirirat a következő: Tristissime lapidum... committimus tumulum Georgii Mehes III. coll. r. Claud. phil. et math. per a. XXXIII. professoris; nati MDCCXLVI, denati MDCCCIX., posteris indicandum laetare honori caeteros qualis, quantusque fuit. Discipuli eius bonique omnes quorum. cordibus sinit. Menia coll. monumenta illius depredicabunt. Nos eum.....

Irodalmi munkásságának nyomtatásban maradt emlékei halotti beszédek Alvinczi Gábor felett 1789. Bánffy István felett, 1795. Vay fel. 1770., melyek Kemény József gyűjteményében meg vannak az Erdélyi muzeum könyvtárában. Továbbá: Aritmetica. Kolozsvár 1814. Későbbi kiadása u. o. 1819. 8 r. 125. l. Mindkettőt fia, Méhes Sámuel adta ki.

Kéziratban maradt munkái közül megvan kéziratunkban: 1. Metaphysicae institutiones. 189 l. — 2. Definitiones et illustrationes in philosophiam. 8 r. 163 l. — 3. Psychologiae empiricae summa capita. 4 r. 60 l. De philosophia ejusque partibus in genere 19 l. — Logicae institutiones 64 l. — Logica applicata 72 l.

Özvegye, Incze Sára 27 évig gyászolta. Meghalt 1836. jan. 14 én. — Méhes György koporsója mellett Szilágyi Ferencz és Herepei János professorok mondottak gyászbeszédeket.

Méhes György apjáról, Méhes Jánosról nem sokat tudok. Csak négy levele maradt meg a rendezetlen iratok közt. Ezekből kitűnik, hogy 1776-ban már szigethi lelkész volt. Az 1776. febr. 22-ről kelt levelében sajnálkozik Szebenben levő György fiának betegeskedése miatt, de hiszi, a mit Zágonyi uram, az orvos mondott, hogy a quartana helyreállítja egészségét. Elmondja továbbá, hogy még a jövő esztendőre megmaradt papnak s káplánt fogad maga mellé, ha kap; az egyházközség is elfogadta e feltételt, sőt javasolta. A helybeli tanító ajánkozott segítségül, de nem kívánta alkalmazni, mert talán kötelességét mulasztaná e miatt. Szalontai uramat várta tavaszra s őt kívánta megfogadni. Ekkor akarta meglátogatni leányait, vejeit Székelyhidán és Ballán, hova György fiát is hívta, ha pedig idé nem jöhetne, legalább Kolozsvárra.

1779. márcz. 28-án azt írja, hogy türhető egészsége van. A Tissot praescriptioja szerint vacsorát nem eszik, de az ebédet jóízűen fogyasztja el; a vér igen bővül benne, ezért e hónapban is eret vágatott s úgy érzi, hogy ez neki különösen használ. Nemsokára újból vágat eret, mert bár a borbély biztatta, hogy több vért bocsátasson, nem engedte s most újból tapasztalja vére bővülését.

Reméli, hogy e levele a fiát házasársával együtt találja s atyai áldását küldi a házasságra. Üdvözlő apatársát, tiszteletes Incze uramat. — Nánási István

¹ 39—1809 főcons. lt. sz.

² 238—1809. főcons. lt. sz.

sógora akart az öregnek káplánja lenni, de nem ígérkezett ez évre, tehát ez évre is tiszt. Székely Pétert fogadja meg. Nánási azért is elmarad, mert az egyházközség némely tagjai Szalontai uramat kívánja utódul megválasztani.

Egyébként ígéri hogy lenet szerez, de szűk volt a termés. Küld három huszast borköért, kettőt pedig Jánoskának.

Harmadik levele 1783. febr. 22-én kelt. Tudatja, hogy veje, Kassai uram, meghalt. Özvegyét és árváit nyomorúságban hagyta, csak adósság maradt. Azt gondolja, hogy ha az egyik fiut a kolozsvári collegium gondnokai bevinnék az ott levő árvák közé, a másikat valamelyik urfi mellé s a lánykát Kendeffiné grófné önágyasága elfogadná, jól járna özvegygé lett leánya s így két kisebb leányára inkább viselhetne gondot. Ajánlja tervét fiának. Leányának felajánlotta a viski lakást, ott nem kellett volna bért fizetni, de inkább akart Szigeten maradni.

Az elmúlt vasárnap iktatták be a tétsi prédikátort professornak a szigeti iskolába; helyébe pedig Tétsőre t. Zaj uramat hozták a Szilágyból, a ki csak Szent-György napig akar közöttök maradni.

Utolsó ismert levelét 1787. maj. 9-ről keltezi Reszkető kézzel maga ír, mert írődeákja nincs otthon. Az egyházközség nevében szól és kér. Azt mondja, hogy Szigetről mind elszlottak a deákok földet mérni s egy éneklő deák sincs, pedig minden nap szükség van rájuk, mert a közönséges istentiszteleten kívül, többnyire minden nap temetni kell. Kéri tehát fiát, hogy legalább négy, jó éneklő ifjút küldjön. Mint a város deákjainak, tisztességes ellátásuk és fizetésök lesz. Csak jöjjenek hamar.

Kéri, hogy káplánról is gondoskodjék a fia, mert az eklesia reá bizta ezt. — Tudja, hogy Nánási István sógor elment, a felesége itt maradt, tán soha sem megy utána, a mint másoktól hallotta. — A lenre adott 8 ríhrt 40 krt megadta; ígéri az öreg, hogy beküldi ezt azzal együtt, a mit Pataki uram adott, ugyancsak lenre. Utóiratban tudatja, hogy most H. Hari szolgál helyette.

Több levél nem került kezembe, talán meg is halt nemsokára az öreg.

Dr. Török István.

Benkő Gergely

száraz-ajtai ev. ref. lelkész emlékezete.

1824–1901.

Folyó hó 11-én adtuk át a sirnak Benkő Gergely száraz-ajtai ref. lelkész földi részeit, ki 77 éves korában mult ki, az övéinek pótolhatatlan vesztéségre, egyházközségének, ismerőseinek fájdalomra. Az iránta való tisztelet adóját rójuk le akkor, ha az idvezült férfiúról e lap hasábjain megemlékezünk! Mert ha a derék férfiú és családapa a csendes, zajtalan munkálkodás által nem vívott is fényes nevet magának, — mely sors a prot. lelkész sorsa, — legalább halála után emlékezzünk meg munkásságáról, érdemeiről.

Született Száraz-Ajtán 1824-ben, atyja ugyancsak Benkő Gergely, száraz-ajtai lelkész volt, úgy papi állásában, mint egyházmegyénkben örökébe lépett atyjának, mert egyházmegyénkben 38 éven keresztül közügyigazgató volt.

Házasságának harmadik tizedében özvegyen maradt, fel kellett vennie egy nagy, gyermekekkel megáldott, népes családnak gondját; felvette azzal az erős elszánt akarattal, hogy az ő kicsinyeiről gondot viseljen, nehogy az irás szavai szerint, a hitetlennél alábbvaló legyen és a hitet megtagadja! Mi tudjuk, mi láttuk, hogy mennyi szeretettel, önzetlenséggel élt és munkált családjáért!

Mielőtt azonban családot alapított, Ő is ama *névtelen hősök* sorában küzdött szabadságharcunk

idejében, kiknek száma ez idő szerint oly nagyon megfogyatkozott; vele is a haza érdeke, szeretete a bibliát karddal cserélteté fel! Sok csatában vett részt, küzdött mint honvéd-huszár. Könnyörülő szeretetének, bajtársi áldozatkészségének egy igaz példáját említem fel élet-történetéből. A temesi ütközetnél a nagyobb számú ellenség rohanásának ellene nem állhatván a sokkal csekélyebb számú magyar sereg, hősies és elszánt küzdelem után életük megmentéséről kellett gondoskodniok. E csatában ott volt kilyéni Székely Gergely, Székely György orsz. képviselő atyja, ki Háromszék megyében főispán, Mikó-kollegiumi főgondnok is volt. A véletlen szerencsés fordulata a lovát lövés által elveszített Székely Gergelynek megmentőjéül Benkő Gergely bajtársat rendelte a Gondviselés, mert egy másik bajtársával a két ló közé a kengyel vasára léptették a ló nélkül maradt harczost, csakhogy megmeneküljön a bizonyos haláltól, hárman lovagoltak két lovon, iszonyú por és sűrű füstfellegek közt.

Ő meghozta hazájával szemben azt az igazi vérdózatot, melyet akkor jó érzésű magyar ember meg nem tagadhatott, lett legyen hivatása bármilyen. Ekkor mindenki egy magasztos eszmének állott szolgálatában, egy elhivatásnak volt küzdő bajnoka: a haza megmentésének, a szabadság kivívásának.

Mint pap 51 éven át szolgálta egyházközségét; puritán jellemével, egyszerűségével, kötelességének hű és pontos teljesítésével kivívta az egyházközség tagjainak elismerését, szeretetét. Takarékosága, teremtő lelke azon működött, hogy egyházközségét vagyoniilag erősítse a rendelkezésre álló szép vagyonból. Célta is ért, mert ma ezen egyházközségünk az anyagi terén annyira erősödött, hogy a nagy mennyiségű ingatlan vagyon mellett, mintegy 100 ezer korona tő epénzzel rendelkezik. Ez képezi alapját a kepeváltságnak, az adminisztratív kiadásoknak, hozzávéve természetesen az ingatlanok jövedelmeit, melyek évenként szintén tekintélyes összeget biztosítanak az egyházközség részére.

Temetése az elhunyt érdemes lelképásztornak a község és vidék lakóinak, lelkészársainak igaz részvéte mellett ment végbe. A háznál Balázs Ignác, Köpecz tehetséges ifjú lelkésze mondott hatásos szónoklatot, híven jellemezvén a prot. pap helyzetét, állását, a mostani társadalmi viszonyok között. Mit mondott? Mi ez? Az érdem, a jutalom, elismerés: a másé; a hátramaradás, eredmény nélküliség: a prot papé. A mi jó: az más érdeme; a mi rossz: az a prot. papé. A templomban Kövér András esperes úr végezte az isteni tiszteletet, a 45. Zsolt. 1—2. verseit vevén alapul. Szónoklatával Istenhez emelt, megnyugtatót.

Vajha az Istenben való megnyugovás és benne vetett bizodalom nyugtatná meg a család hátramaradt tagjait, mint megnyugtatja azt a hű lelképásztort, ki a híven teljesített kötelesség nemes öntudatával hagyta itt családját, egyházközségét, rokonait, ismerőseit!

Nyugodjál csendesen idvezült, öreg lelkészársunk, legyen álmod csendes és zavartalan!

Lőrincz Gyula

Különfélek.

— **Dr. Bartók György**, kerületünk fáradhatatlan püspöke f. hó 25-én, családjával együtt, Borszékre utazik, egy kis pihenőre. Ezen idő alatt csak a halaszthatatlan, fontosabb ügyeket fogja elintézni. Hozza Isten megújult erőben vissza mi közenk.

— **A szászvárosi papbeiktatás.** Folyó hó 14-én történt meg Baczó Mózes, szászvárosi újonnan választott, második papnak ünnepélyes beiktatása, főtiszteletű dr. **Bartók György** püspök úr részvételével. A szép és emelkedett ünnepély lefolyásáról, más tudósítás hiányában, a napi lapok nyomán, a következőkben.

emlékezünk meg: Főtiszteletű püspök úr 13-án érkezett meg Szászvárosra, egykori szeretett hívei közé. Fogadtatása méltó volt a főpásztor személyéhez. A megye határszélén, az alkenyéri állomáson Mara László alispán fogadta nagy küldöttség kíséretében. A szászvárosi állomáson Fodor Gyula, egyházközségi főgondnok üdvözölte szép beszéddel. Püspök úr megköszönve a lelkes fogadtatást, hosszú kocsisor kíséretében vonult be a városba. Este fényes fáklyás menetel rendeztek tiszteletére, mikor is Csűrös Pál Kuun-kollegiumi tanár üdvözölte, az egyház egykori papját, most püspökét. Vasárnap, 14-én folyt le a beiktatási ünnepély, melyen megjelent a vármegye és a város színe-java, élén gr. Kuun Géza, főgondnokkal. Az isteni tiszteleten Szöcs Sándor, dévai pap mondott vallásos érzéstől áthatott imát. Főtiszt. püspök úr pedig ritka ékes szózással rajzolta a prot. lelkipásztor hivatását, mire az új lelkészmondotta el mélyen átgondolt beköszöntő beszédét „élek többé nem én, hanem él bennem a Jézus Krisztus“ igék alapján. Az új lelkésznek hivatalában szerencsét és meglegegedést kívánunk. Járjon nagynevű elődjeinek nyomdokain, s akkor méltó apostola lesz a szászvárosi fényes katedrának.

— **A szászvárosi napok emléke.** A szászvárosi pap beiktatás, s különösen dr. *Bartók* György püspök úr megjelenése nemcsak külső, csillogó ünnep volt, hanem maradandó nyomokat is hagyott maga után. Istentisztelet után, mikor püspök úr gyűlést tartott és az új lelkésznek átadta a templom kulcsokat: *Tokaji* Aladár tanár indítványára az egyházközség kimondta, hogy a *kolozsvári szeretetház javára ezer koronás* alapítványt tesz. Az indítványt nagy lelkesedéssel fogadták, püspök úr pedig szép beszédben köszönte meg a kegyes alapítványt. Ez volt a szászvárosi püspöki útnak egyik maradandó emléke.

— **Elek Lajos.** Ez a név az erdélyi ref. egyházkerületben, ha nem is egészen ismeretlen, de kevesek által ismert. Holott, a tiszántúli egyházkerületben egy szép és gazdag múlt áll utána. Elek Lajos, előbb Békésen, majd Debreczenben harmincz évig volt tanár és éppen ez utóbbi helyen vallás-tanár. Munkássága, buzgósága, érdemei némi elismerésül a tiszántúli nagy és népes egyházkerület egyházi aljegyzőjének is megválasztotta. Ez a hivatal ott többet jelent a czímnél. Nos, Elek Lajos harmincz évi hű szolgálat után, megvált tanári állásától, nyugalomba ment. Nyugalomba vonulása nem a munkától való megváltást jelenti. Mint jó erőben lévő, munkabíró ember parochia után nézett. Régi álma valósult meg, midőn jul. 21-én az *alsó-járai* kicsiny egyházban kiköthetett, s annak lelkészi állomását elfoglalhatta. Beiktatása, melyet *Deési* Gyula, kolozs-kalotai esperes végzett, igen nagy és lélekemelő ünnepek között ment végbe. Alsó-Jára, nekünk reformátusoknak igen fontos posztója. Kicsiny egyházunk, mely négy nagy és erős felekezettel áll szemben, három év óta üresen áll, s ez idő alatt, Virágháti Floris, járásbíró, egyházi gondnok és Tamó Gyula torda-szent-lászlói pap, mint adminisztráns védő szárnyai alatt maradtak meg hiveink. A lelki gondozást most Elek Lajos veszi át. Lelkének gazdag tárházát értékesítse ref. egyházunknak és a magyarságnak diadalára.

— **Nem akart praecedens lenni.** Az Elek Lajos esetéről van szó. Főtiszteletű püspök úr, Elek Lajosnak kizárólag csak az *al-járai* egyházba adott engedélyt, hogy papi hivatalt viselhessen. Azt hisszük, Elek Lajos sem gondolt arra, hogy néhány év múlva mostani helyét egy nagy és népes egyházzal cserélje fel. Így tehát az ő esete nem szolgálhat praecedensül arra nézve, hogy nyugalmazott tanáraink, kik papi képesítéssel is bírnak, esetleg valamelyik nagyobb jövedelmű egyházunkban papi állomást foglalhassanak el. Ez a rendes papok jogainak megrövidítése lenne. Szükséges azonban, hogy kerületünk ezen kérdésben határozatot hozzon.

— **Az „Alkotmány“ és az erdélyi püspöki czím.** A magyarországi ultramontánok lapjában, az „Alkotmány“ 169. számában a következő sorok láttak napvilágot:

„Megirtuk a multkor, hogy a történelemmel, a joggal, szokással és igazsággal szemben az erdélyi protestánsok egyik szuperintendensüket elnevezték — erdélyi püspöknek. Kioktattuk őket, hogy az „evangéliumi egyszerűség“ ellen vétettek ezzel az igazolatlan elnevezéssel. De hát mi a kioktatás a rövidlátó nagyra-vágyásnak? Éppen annyi, mintha azt mondja az ember a hajdunak, hogy ne fogjon a harangöntéshez. Irigylük a püspöki czímet Majláth gróftól, akit jogosan és egyedül jogosan illet meg az erdélyi püspök czime és mert egyéb téren nem bírnak velé sehogyan sem, hát — gyerekeskednek, ahelyett, hogy elismernek az igazságot, amely nem az ő részükön van. Szerintük Bartók György dr.: erdélyi püspök, aki e hó 14-én beiktatta a szászvárosi ev. ref. egyházközség újonnan választott lelkészét, nagytiszteletű Baczó Mózes urat. Ha egy okos ember véletlenül csak annyit hallana, hogy az erdélyi püspök beiktatta hivatalába Baczó ev. ref. tiszteletes urat, fölötte megütköznek azon, hogyan lehet ilyen bolondot hiresztelni? Hiszen az erdélyi püspök csakis katolikus lehet, a ki pedig semmiféle körülmények közt nem iktat be sehová ev. ref. lelkészt. Még megérjük, hogy az „evangéliumi egyszerűség“ legközelebb kitalálja az „ev. ref. hercegprimás“ czímet is. S ez nagyon megható lenne.

Egy cseppet sem csudálkozunk az eféle beszéden. Nyár van. Ilyenkor bőven terem mindenféle gomba s köztük van nagyon sok bolond gomba is. Ime, az „Alkotmány“ legújabb bolond gombája. Hát, tudja meg az Alkotmány, hogy az erdélyi protestánsok hivatalosan soha sem nevezték szuperintendensüket „erdélyi püspöknek“, hanem nevezték és nevezik a maga helyes, jogilag és történelmileg igazolt nevével. Így pl. mi reformátusok nevezzük a mi püspökünket „erdélyi ev. ref. püspöknek.“ És a viszonyosság, egyenlőség törvényileg szentesített magasztos elvénél fogva azt követeljük, hogy a róm. katolikusok is, hívják az ő püspökjüket „erdélyi róm. kath. püspöknek.“ Hát nem bolond gomba az, hogy „az erdélyi püspök csakis katolikus lehet?“ Mi nem czímért küzdünk, a czím, ha még oly nagy is, mint a „hercegprimási czím“, előttünk csak üres frázis. Nekünk a tartalom, a lényeg kell. Éppen azért küzdünk, míg elérjük majd azt, hogy az erdélyi püspök is oda teszi hivatalos használatban neve eleibe a „*róm. kath.*“ jelzöt. Ezt kívánja a törvény, jog és igazság! Hogy egyesek Bartók püspököt „erdélyi püspöknek“ czímezik, azért ne fájjon az alkotmány feje. Ezt éppen olyan jogosan teszik, mint az Alkotmány czímezi Majláth püspököt erdélyi püspöknek.

— **A tüntetők.** Megszoktuk már, hogy, mikor a kálvánista egyház és vele együtt, a magyarság ünnepe, akkor hol egyik, hol másik felekezet tüntetőleg mindig távol marad. Így történt Szászvároson is. Az újságok egy része azt írja, hogy a *szászok* nem vettek részt a püspök úrnál; egyik lap meg arról szól, hogy a róm. katolikusok tüntettek távollétükkel. Ez utóbbiak kimaradásáról nem szólunk, szinte természetesen találjuk, de, hogy a mi szász protestáns testvéreink tüntessenek ellenünk: azt nem vártuk volna. Ha még mi protestánsok sem tartunk össze: akkor hogyan küzdhetünk meg közös ellenfelünkkel: az ultramontán táborral?!

— **Egy adat a görgény-üvegcsúri ügysző.** Lapunk olvasói előtt ismeretes a görgény-üvegcsúri áttérés ügye. Maga szerkesztőnk foglalkozott ezzel, két cikkben, kimutatva a nyert adatok alapján, hogy az áttérés oka egyrészt, az államnak a ref. lévitái állás betöltésével elkövetett visszaélése, más részt az állami tanító, ki az állami iskolából tiszta pápista intézetet csinált, s állandó katolizáló propagandát üz. *Bo-*

ros Ferencz görgény-üvegcsüri állami tanító jul. 13 ról egy levelet küldött szerkesztőségünkhöz, melyben azt írja, hogy „e támadásra egyéb felelni valóm nincs, mint az, hogy míg állítását be nem igazolja (kicsoda?) azt rossz akaratu rágalomnak kell tekintenem“. Az esetleges bizonyításra, írja, majd bővebben fog felelni. Eddig a levél. Kedves Tanító úr! A szavakkal ne tesék olyan könnyen dobálózni. A rágalom szó, nagy szó, még kiejteni is, hát még leírni! Lapunk, adatok alapján, azt írta, hogy igenis az áttérés egyik oka az ottani állami tanító, hát álljon elő nyíltan és igazolja magát, hogy ártatlan. Ha az eljárás fogalmával valamennyiben tisztában van, önnek kell bizonyítania, sőt maga elleni fegyelmi vizsgálatot kérnie, hogy kitűnjék, hibás-e vagy nem? Ez nem az ön személyes ügye. Annál sokkal több: ottani ref. egyházunknak és az állami iskolának magas rendű érdeke ez. Nyilatkozatát azért, csak kibuvónak tekintjük, melylyel a dolgot nem látjuk elintézve. Éppen azért, ha szükség lesz, még vissza térünk rá.

— **Halálozás.** Nagy György válaszüti ev. ref. énekvezér, ki egyházközségének 1861 ápr. 1-től, 1893. július 30-ig tanítója is volt, 40 évi hű szolgálat után, 64 éves korában jobblétre szenderült. Egyike volt a legjobb tanítóknak. Mint énekvezér gyönyörű hangjával messzi vidéken ritkította párját. Temetése e hó 14-én volt; elismerés, tisztelet, szeretet és hála könyveiből font községe koszorút az ő koporsójára. Az Úr ezen hű szolgájának elvesztését fájlalja, családján kívül anyaszentegyházának minden egyes tagja s mindenki, ki csak ismerte őt. Legyen nyugalma csendes, emlékezte áldott. — Ezzel kapcsolatosan hirt adunk egy másik, derék tanító haláláról. Bocz István, gyalui áll. isk. tanító 24 évi működés után, jul. 16-án 44 éves korában meghalt. Egyike volt azoknak, a ki hivatását nemes ámbícióval, sok kötelesség érzettel töltötte be, és a mi fő, nem elégedett meg azzal, hogy szárazon tanítson, hanem nevelt is. Növendékeiben erős támaszt nyer az ottani ref. egyház is. Tagja volt a vármegyei törvényhatóságnak, elnöke a gyalui nádasmenti tanítói körnek. Halálát egyetlen fia és nagyszámú rokonság gyászolja. Nyugodjék csendesen!

— **A gy.-fehérvári evang. reform. egyházmegye** Tankó József borbereki ev. ref. lelkész aának 50 éves papi működése jubileuma s a koronás arany érdemkereszttel történt legmagasabb kitüntetése alkalmából Borberekben, az ev. ref. templomban 1901. július 18-án d. e. fél 10 órától kezdődőleg ünnepélyt rendez, melynek sorrendje a következő:

1. Orgonajáték. Makkai Dániel a szászvárosi ev. ref. egyház kántora által. 2. Gyülekezet éneke. (XC. zsoltár.) 3. Ima. Tartja Dr. Elekes Viktor esperes. 4. Sóló ének. Előadja Makkai Dániel. 5. Egyházi beszéd. Tartja Gruzda Domokos tövisi lelkész. 6. Üdvözlődal Mihályi Károlytól. Előadja Erttl Vendel borbereki áll. isk. igazgató vezetése alatt az alvinczi vegyes kar. 7. Dr. Elekes Viktor az ünnepeltnek, üdvözlő-beszéd kíséretében az érdemkeresztet feltűzi. 8. Hymnus. Erttl Vendel vezetése alatt éneklí a vegyes kar.

— **Köszönet.** Balásy Gyula állami tanító a fotosi népiskola zárvizsgáján Bodor János vallástani kézikönyveiből (6 kor. értékben) 15 darabot ajándékozott és osztott ki a ref. növendékeknek, — tankönyveket szolgáló jutalmul — miért fogadja magam és egyházam részéről nyilvánított hálás köszönetünket. Sepsi-Fotos-Martonos. 1901. jun 5. Jakab József s. k. ev. ref. lelkész.

Hivatalos rész.

3034—1901. KÖRLEVÉL,
Valamennyi ev. ref. iskolaszék tiszteletes lelkész elnökének.

Kolozsvármegye közigazgatási bizottságának átirata folytán, ismételtén is figyelmeztetjük a tiszteletes iskolaszékeket, hogy elemi iskoláinkban a beiratások folyó évi

szeptember hó 15-ig multhatatlanul megejtendők s a beiratkozottak névszerinti kimutatása az ottani községi előjáróságnak szeptember 15-én két példányban átadandó, hogy a be nem iratkozott tankötelesek ellen, a további lépéseket a polgári hatóságok megtehessek.

Kolozsvártt, 1901 július hó 17-én.

Dr. Bartók György,
elnök.

Parádi Kálmán,
tanügyi-előadó.

1112—1901. PÁLYÁZAT.

Az erd. ev. ref. egyh. kerületben a kolozs-kalotai egyh. megyébe kebeleztet körösfői papi állomásra pályázat nyitattik.

Javadalom: Jó és kényelmes lakás, gazdasági épületekkel. Az egyháztól 1192 kor. 90 fill. fizetés, melyből 1154 kor. 80 fill. részint a hívektől fizetendő készpénz, részint dézma kárpótlási járandóság, a többi a kan. portio értéke. Ehez járul 1200 kor. kiegészítésig 41 kor. 17 fill. kongrua.

Pályázati határidő 1901. aug. 16. Folyamodványok Nt. Deési Gyula esperes aához küldendők Gyaluba.

Kolozsvártt, 1901. július hó 22-én

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

1115—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerület kötelekébe tartozó déési püspöki vizsgálat alatt álló egyházközség egyik tanítói állomására pályázat nyitattik.

Javadalma évi 1000 (Egyezer) korona, havi előleges részletekben; évi 300 (Háromszáz) korona szállásdíj, évnegyedes előleges részletekben, esetleg természetben lakás; és a törvény szabta ötödéves korpótlék.

Kötelességei a) egy osztálynak minden törvényszabta tantárgy tanítása, az iskolaszék beosztása szerint; b) a két felsőbb osztályban egy, vagy két művészeti tárgy tanítása, az iskolaszék útastása szerint.

Oklevéllel és szolgálati bizonyítvánnyal kellően felszerelt pályázati kérések alóliati püspöki hivatalhoz f. é. Augusztus hó 15-éig Kolozsvárra küldendők.

Kolozsvártt, 1901. július hó 22-én.

Dr. Bartók György,
püspök.

PÁLYÁZATI HIRDETMEŒY.

Az államilag segélyezett s 8 osztályúvá fejlesztendő békési ev. ref. főgymnasiumhoz pályázat hirdettetik

1) egy latin-görög;

2) egy latin-magyar tanszékre, mely tanszékek javadalma 2400 kor. törzsfizetés, 400 kor. lakáspénz; továbbá

3) egy matematika-fizikai helyettes tanszékre, melynek javadalmazása 1800 korona.

A latin-görög és matematika-fizikai tanszék betöltése a vallás és közokt. ministerium hatáskörébe tartozik, a kérvények tehát ahoz címzendők.

Pályázhatnak ev. ref. vallásu tanárok és tanárjelöltek. Az 1) és 2) sz. tanszékerek okleveles pályázók hiányában helyettes tanárok fognak alkalmaztatni 1800 kor. fizetéssel. Az egyház fenntartja magának a jogot, hogy okleveles pályázókat is, rendes tanári fizetéssel ugyan, de egyelőre ideiglenes minőségben alkalmazhasson, illetve terjeszthessen fel kinevezésre.

Az alkalmazott tanárok mindaddig, míg az intézet teljesen el nem lesz látva tanárokkal, heti 20—22 órán kötelesek tanítani.

Pályázati kérvények az életkort, vallást, végzett tanulmányukat, eddigi szolgálataikat, védkötelezettségüket, egészségi állapotukat igazoló okmányokkal ellátva augusztus hó 1-ső napjáig a gymnasium igazgatósághoz küldendők.

Megjegyeztetik, hogy annak idején az állammal kötött szerződés értelmében 2600, 2800, 3200 és 3600 koronás tanári törzsfizetések is fognak rendszeresítettetni.

Békés, 1901. július 11.

Szegedi Károly,
az egyháztanács elnöke.